

Vliv rodiny na trávení volného času mládeže

Jana Filimošínová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana Filimošínová**
Osobní číslo: **H11047**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vliv rodiny na trávení volného času mládeže**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek problematiky mládeže, rodiny, prevence a trávení volného času.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat a jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu a jeho shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8711-6.

POTMĚŠILOVÁ, Petra a kol. Sociální pedagogika v teorii a praxi. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3831-3.

PRŮCHA, Jan. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7367-047-10.

PUŽMANOVÁ, Ríta. Moderní komunikační sítě od A do Z. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-1278-0.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMĚKAL. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

23. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 23. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

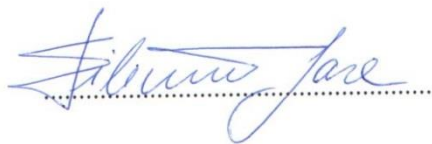
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 19.3.2015

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o mládeži, o rodině a o volném čase. Každé z dílčích témat je vysvětleno jednotlivě a je poukázáno na to nejdůležitější, co koresponduje s názvem práce. Samozřejmě jsou u každého pojmu zmíněny historické kořeny a následný vývoj do současnosti. Základní pojmy i další pojmy související s názvem a obsahem práce, jsou vysvětleny na základě pedagogického, psychologického a sociologického slovníku. Charakter práce je popisný. Cílem práce je podpořit význam volného času v dnešní době. Hlavní myšlenkou celé práce je zmapovat vliv rodiny na trávení volného času. Pro výzkumné šetření byl stanoven výzkumný problém se zaměřením na vliv rodiny na výběr aktivit ve volném čase. Metodou výzkumného šetření bylo stanoveno interview. Výzkumný soubor byla mládež ve věkovém rozpětí 15 – 18 let. Pro naše šetření byl důležitý věk, nikoliv gender. Zjištěná data byla dále analyzována a bylo zjištěno, že rodina má zásadní vliv na jedince. Tento vliv se promítá do osobnosti jedince, do jeho aktivit a i do výběru volnočasových aktivit.

Klíčová slova:

Rodina, mládež, volný čas, trávení volného času, prevence

ABSTRACT

The bachelor thesis is about young people, family and leisure time. Each of the subtopics is explained individually and the most important things which correspond to the name of the thesis are highlighted. Historical roots and following development up to the present are naturally mentioned with every term. The explanation of basic terms as well as other terms related to the name and the contents of the thesis is based on pedagogical, psychological and sociological dictionaries. The character of the thesis is descriptive. The aim of the thesis is to support the importance of leisure time nowadays. The major idea of whole thesis is to investigate the influence of family on spending leisure time. For survey research we defined the research problem which was aimed on the influence of family on the selection of leisure time activities. The method of the survey research was interview. The research

population were young people, range of age 15-18 years. The age, not gender was important for our survey. Collected data were further analysed and there was discovered that family has principal influence on individuals. This influence reflects on the personality of the individual, their activities as well as leisure time activities.

Keywords:

Family, young people, leisure time, spending of leisure time, prevention

Poděkování patří mému vedoucímu práce panu doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc., který byl skvělým učitelem a velmi aktivním pedagogem, který měl vždy na mě čas a věnoval se mi. Poděkování také patří mé mamince, která mi velmi pomáhala po celou dobu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A POJMŮM	13
1.1 STAV ZKOUMÁNÍ TÉMATU V DOMÁCÍ, CIZOJAZYČNÉ A ZAHRANIČNÍ LITERATUŘE	15
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	18
1.3 ZÁKLADNÍ POJMY	21
2 VOLNÝ ČAS, MLÁDEŽ A RODINA	27
2.1 VOLNÝ ČAS – HISTORIE A SOUČASNOST.....	31
2.2 MLÁDEŽ A JEJÍ VZTAH K TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	35
2.3 RODINA A JEJÍ VLIV NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU MLÁDEŽE	39
3 KONKRÉTNÍ PROJEVY VOLNÉHO ČASU V ŽIVOTĚ MLÁDEŽE	42
3.1 VÝZNAM PROSTŘEDÍ, VÝCHOVY A ŠKOLY	43
3.2 VOLNÝ ČAS V ŽIVOTĚ MLÁDEŽE V HISTORII A SOUČASNOSTI.....	48
3.3 VYBRANÉ KONKRÉTNÍ ZPŮSOBY TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU MLÁDEŽE.....	52
II PRAKTICKÁ ČÁST	58
4 DOSAVADNÍ POZNÁNÍ O VOLNÉM ČASE MLÁDEŽE	59
4.1 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	60
4.2 STANOVENÍ VÝZKUMNÉ METODY	61
4.3 REALIZACE PŘEDVÝZKUMU	61
5 PŘÍPRAVA A ORGANIZACE VÝZKUMU	62
5.1 CÍL VÝZKUMU	63
5.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A VÝZKUMNÉHO SOUBORU	63
5.3 TECHNIKA SBĚRU DAT A REALIZACE VÝZKUMU	64
6 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝZKUMU	66
6.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH ODPOVĚDÍ	67
6.2 ANALÝZA KVALITATIVNÍCH DAT	77
6.3 PREZENTACE ZJIŠTĚNÍ NA ZÁKLADĚ KVALITATIVNÍHO ROZBORU	85
DISKUSE	90
ZÁVĚR	92
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	94
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	98
SEZNAM TABULEK	100
SEZNAM OBRÁZKŮ	101
SEZNAM PŘÍLOH	102
PŘÍLOHA PI: REŠERŠE KNIH	103
PŘÍLOHA PII: SLOVNÍČEK POJMŮ	116
PŘÍLOHA PIII: STRUKTUROVANÝ ROZHOVOR	156
PŘÍLOHA PIV: PŘEPIS PŘEDVÝZKUMNÉHO ROZHOVORU	160
PŘÍLOHA PV: PŘEPIS STRUKTUROVANÝCH ROZHOVORŮ	167

ÚVOD

V dnešní době je spousta věcí, které nás ovlivňují. Prvotní ovlivňování zažíváme ve své rodině, do které přicházíme, a ve které vyrůstáme a formujeme se v samostatnou osobnost. V rodině se setkáváme se vším poprvé. Tato prvotní setkání nás ovlivňují na celý život. To, jak přistupujeme k sobě navzájem, jak si vybíráme věci a jak trávíme svůj čas. Rodina nás formuje i psychicky. Dává nám základ psychické odolnosti a i návod, jak zvládat překážky. Důležitost rodiny je nezaměnitelná. Poukázat na důležitost rodiny, na její významné místo v našich životech, je cílem této práce. Dalším cílem je, že chceme ukázat na vliv rodiny na trávení volného času dnešní mládeže. Rodina jako taková, její struktura, její členové, její postavení ve společenské vrstvě i její vlastnosti, jsou determinující pro ovlivňování volného času dětí a mládeže. Práce se skládá z několika částí, v kterých postupně vysvětlujeme souvislosti mezi tématem a sociální pedagogikou. Ukotvení v minulosti a přesah do přítomnosti. Jednotlivě se věnujeme volnému času a pojmu mládež. Rodina a její význam je zachycen v několika kapitolách. Poslední teoretická část je věnována konkrétním projevům volného času, kde je mimo jiné také zdůrazněn význam školního prostředí a spolupráce rodiny se školou. Základem celé teoretické části byly odborné knihy od našich předních uznávaných osobností. Vždy se jedná o odborníky ve své profesi. Ve druhé části bakalářské práce se věnujeme praktické části, která se skládá také z několika kapitol. V praktické části je důležité pojmenování výzkumného šetření a stanovení výzkumného cíle. Důležitou složkou je přesné vymezení výzkumných otázek. Jako výzkumné šetření bylo stanoveno interview s vybranými mladými lidmi ve věku 15 – 18 let. Celé interview bylo předem důkladně naplánováno a dotazovaní odpovídali na stejné, strukturované otázky. Jelikož se jedná o velmi zásadní téma bakalářské práce, zvolili jsme kvalitativní výzkumné šetření. Další kapitolou jsou pak analýzy jednotlivých rozhovorů a interpretace. V poslední části praktické poloviny, je diskuse nad tématem. Seznam použité literatury, ze které jsme čerpali, naleznete v závěru bakalářské práce, kde jsou také uvedeny rešerše jednotlivých knih a slovníček pojmů. Slovníček je koncipovaný tak, že poskytuje čtenáři pohled na pojem z pedagogického, sociologického a psychologického výkladu. Smyslem práce je snaha zachytit vliv rodiny na trávení volného času mládeže. Zdali, je volný čas pro ně důležitý. Jestli rozpoznají svůj volný čas mezi jinými aktivitami. A jak jsou ovlivněni svou rodinou. Protože, pokud mladí lidé nebudou umět komunikovat, nebudou se umět začlenit do společnosti a nebudou umět přijmout své role ve společnosti, bude je společnost odmítat, a také jinak hodnotit. Proto je smyslem rodiny, připravit své členy do života a

plně je vybavit pro socializaci v dnešní společnosti. Protože rodina je základním kamenem života.

Jestli chceš štěstí na hodinu,

- zdřímni si.

Jestli chceš štěstí na den,

- běž na ryby.

Jestli chceš štěstí do života,

- pomoz jinému člověku.

(Čínské přísloví)¹

¹ Ak chceš šťastie na hodinu,

- zdriemni si.

Ak chceš šťastie na deň,

- choď na ryby.

Ak chceš šťastie do života

- pomôž inému človeku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A POJMŮM

Název bakalářské práce je Vliv rodiny na trávení volného času mládeže. Práce se zabývá volným časem obecně, jak je uvedeno v Sociologickém slovníku: *Čas využívaný jedincem podle vlastního uvážení.* (Jandourek, 2001, s. 49). V pedagogickém slovníku nalezneme tuto definici volného času: *Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).* (Průcha, 2009, s. 341). V psychologickém slovníku uvádí Hartl několik různých časů. Hovoří o čase adaptačním, komunikačním, asociačním, biologickém, fyziologickém, historickém, osobním, primordiálním, předhistorickém, psychologickém, reakčním, reakčně výběrovým, o čase reálném, skutečném a sociálním. Hartl také uvádí, že člověk, v různé etapě života, vnímá čas odlišně. Záleží, v jakém fyzickém, duševním a emočním rozpoložení, se daný jedinec nachází. (2000, s. 91). Protože jinak vnímá čas člověk zdravý a veselý než člověk, který má úzkost nebo trpí bolestí. Pro zachycení celistvého obrazu je nutné, abychom se obrátili do minulosti a nadále pokračovali do přítomnosti. Ať už se jedná o téma volného času, o téma rodiny nebo o téma mládeže či sociální pedagogiky. Pro tuto práci je důležité věkové vymezení, jelikož slovo mládež obsahuje široký záběr věkové kategorie a cílem této práce není obsáhnout celou věkovou kategorii, ale poukázat na určitou věkovou skupinu. *Podle platného trestního práva ČR osoba ve věku od 15 do 18 let, která je trestně odpovědná, ale při ukládání trestů se bere ohled na její věk.* (Matoušek, 2008, s. 105). A jelikož se jedná o ovlivňování volného času ze strany rodiny, musíme zde zmínit, že: *Rodina jako inspirátor, podporovatel i realizátor volnočasových aktivit může svoje děti učít k volnému času přistupovat tvůrčím způsobem a vytvářet postoje, které budou ochotny a schopny v budoucnu uplatňovat i po založení vlastní rodiny.* (Hofbauer, 2004, s. 61). Rodina je úplně první, která působí na jedince výchovně. Ztotožňujeme se s názorem Jiřiny Pávkové, kdy ve své publikaci, z roku 2002, uvádí, že vliv rodiny a nejbližšího okolí je obrovský a velmi silně působí a ovlivňuje jedince při trávení volného času. Rodina je zásadní a určující v každém životě jedince. Z rodiny přejímáme veškeré vzorce chování a postoje. Rodina je základ, který patří k vývoji jedince a velmi jej determinuje. *Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy.* (Průcha, 2009, s. 248). Učí interakci a vytváří oporu sociální. Musíme mládež učít, jak vhodně trávit volný čas. Protože někteří neumí svůj volný čas uchopit, dobře naplánovat a vybrat správně.

né aktivity. Někteří ani nevědí, co je volný čas. Dřív měli děti své rodiče stále na očích, jak je zachyceno v knize Pestalozziho: *Většina jich, zvláště v domě, mají děti své větší část dne ustavičně kolem sebe, a proč nemohly by při práci své hovořiti s dětmi svými tak, že by je vzdělávaly a učily? Vždyť netřeba matce ku vychovávání dítek žádného zvláštního umění; vychovávání jest ustavičné nabádání dítěte, aby pozorovalo věci kolem sebe; vychovávání není nic jiného než uspořádané cvičení smyslů a jemných citů srdce, cvičení řeči a paměti, cvičení v jednoduchých úsudcích a přirozených dovedností těla dětského. Stačí tu přispěti pomocí srdcím matek a uspořádati prostředky, jichž použijí a k nimž je srdce jejich řádně řízeným rozumem samo uvede.* (Pestalozzi, 1899, s. 11). Ano, zde je zachyceno, že maminky měly čas na své děti a předávaly jim zcela vše, co se týkalo života. Bohužel, v dnešní uspěchané době, se již děti s takovým přístupem v rodině setkávají pouze zřídka. *Za společenské změny, které otevřely ženám bránu na cestě ze soukromého světa rodiny do veřejného světa širší společnosti, platí naše civilizace častějším úpadkem rodinného života. Rodičovství je principiálně nemožné, když se oba, muž i žena, rozhodnou pro tradiční mužskou roli. Pokus naší civilizace zlomit tisícileté zvyky, ne-li přímo geneticky vtištěné vzorce, je zaměřen na velice ambiciózní cíl.* (Možný, 2002, s. 22). Naše společnost si vzala za cíl, že budeme skvělí rodiče, skvělí pracovníci a že veškeré aktivity budeme dělat s nadšením a pozitivním přístupem. Pro naši společnost jsou to dramatické změny. V uspěchanosti dnešní doby má naše společnost jen malý prostor se s těmito změnami vypořádat. *Dramatické tempo sociálních změn v posledních sto letech vzalo člověku naší civilizace oporu v tradici. Musí se častěji rozhodovat sám a musí činit rozhodnutí i za situace, kdy nemá dost informací pro spolehlivější odhad následků. Nutí ho to riskovat a postupovat metodou pokusu a omylu. Celý systém běží víceméně hladce proto, že prakticky všechna takto učiněná rozhodnutí jsou revokovatelná; právě překotně se měnící podmínky vytvářejí nové a nové příležitosti: téměř všechno se dá smazat a zkusit znovu. Člověku moderní doby se vědomí revokovatelnosti a šance na nový pokus staly druhou přirozeností.* (Možný, 2006, s. 150). Vše výše uvedené, je obsaženo v sociální pedagogice, která vychází ze sociologie. Z pohledu sociologie, jde o správné začlenění se do společnosti, jde o správné interakce mezi vrstevníky a vytváření kvalitních mezilidských vazeb s trvalými hodnotami. K osvětlení celého tématu přispívá pedagogika volného času. Pedagogika volného času je sesterskou aplikovanou disciplínou sociální pedagogiky. (Potměšilová, 2013, s. 27-28). *Sociální pedagogika je zatím považována za relativně mladý obor, jehož definice se v průběhu času měnila a vyvíjela. Sociální pedagogika je samostatný vědní obor, který má*

v současné době své nezastupitelné místo mezi ostatními společenskými vědami. Současně je možné konstatovat, že má i významný dopad pro praxi. Široká veřejnost tento pojem sice zná, ale často jej neumí správně charakterizovat. V praxi tak může docházet k tomu, že sociální pedagogika je zaměňována se speciální pedagogikou nebo sociální prací, někdy je dokonce brána jako „lepší název“ pro vychovatelské činnosti. (Potměšilová, 2013, s. 9). Více o souvislostech tématu a sociální pedagogiky je psáno v kapitole 1.2. Pojmy, které jsou zásadní pro bakalářskou práci, jsou uvedeny v kapitole 1.3 s názvem Základní pojmy. Zde jsou pojmy vysvětleny z odvětví pedagogiky, psychologie a sociologie. Základní pojmy jsou seřazeny abecedně. *Sociologové se řadu let pokoušeli uspořádat způsoby jednání ve volném čase podle společenských měřítek a analyzovat jednotlivé činitele prostřednictvím empirického sociálního výzkumu podle jejich účinnosti.* (Vážanský, Smékal, 1995, s. 26). Téma vyžaduje pohled na současnost, ale také pohled do minulosti. Je potřebné se zabývat literaturou a orientovat se v ní. V kapitole 1.1 prezentujeme výzkumy v rámci volného času. Souvislosti jsme hledali v domácí, cizojazyčné i zahraniční literatuře.

1.1 Stav zkoumání tématu v domácí, cizojazyčné a zahraniční literatuře

O důležitosti vlivu rodiny na trávení volného času mládeže se můžeme přesvědčit, již při vyhledání pojmu rodina, volný čas, kdy nalezneme množství publikací. Téma rodiny je již velmi kvalitně zpracováno. Můžeme se setkat s tématem rodiny zpracované od pedagogů, psychologů i sociologů. Jsou vydávány knihy, které napíší lidé, kteří mají zkušenosti s rodinou a chtějí se o svou zkušenost podělit. Knihy s tématem volného času se u nás používají kratší dobu, než je tomu v zahraničí. U nás se jedná o nové téma, které se snažíme více zmapovat a lépe uchopit. V rámci pedagogiky volného času začínají být knihy dostupnější a také výuka o volném čase se dostává na akademickou půdu. Některé knihy jsou již dostupné v českém jazyce, jiné zůstávají bez překladu v anglickém jazyce. *Jedna starší studie využití času zjišťovala, co lidé dělají každý den (Where does the time go? 1983). Nejčastějšími aktivitami provozovanými ve volném čase byly v tomto pořadí: sledování televize, čtení novin, poslouchání nahrané hudby, hovoření po telefonu, cvičení a hovoření s přáteli. Méně časté byly čtení knih a časopisů, koníčky a zahradničení. Dospívající sledo-*

vali více televizi, více hovořili po telefonu a více cvičili. (Freysinger, Kelly, 2004, s. 47)². V dnešní době se tématu rodina a volný čas věnují naši přední odborníci. Jako první výzkum v rámci našeho tématu, který s ním koresponduje, je práce P. Saka. *Proměny české mládeže (Sak, 2000, s. 131 – 145): Podle těchto výzkumů mezi denní aktivity mládeže patřilo sledování televize, častěji než jednou týdně poslech rozhlasu, hudebních nosičů, povídání s přáteli a sledování periodického tisku. Spíše v týdenní frekvenci to byly domácí práce, diferencovaně četba knih, schůzky s partnerem a „nicnedělání“. Spíše měsíční frekvenci měly milenecké a „sexuální“ aktivity, procházky, restaurace a kavárny, PC, video a sportování. Méně frekventované byly diskotéky, kina, večírky, mimoškolní vzdělávání, turistika a chov zvířat. Adolescenti (15-18) více než starší sledovali hudební nosiče, více se učili, méně poslouchali rozhlas a četli noviny, méně se věnovali domácím pracím a (pochopitelně) erotice. Vývoj trávení času 15-18leté mládeže (v mezigeneračním srovnání z let 1982-1984-1992-1996) logicky koresponduje s vývojem hodnotových orientací. Sak konstatuje mírný, leč jasný pokles frekvence většiny aktivit. Nejvýraznější je pokles činností kulturních (návštěv i vlastní aktivity, četby), snižuje se „sportování“ (také turistiky, trampování, návštěv sportovních utkání), ale i sběratelství, kutilství, poslech rozhlasu a četby tisku. Naopak některé aktivity zachovávají vysokou frekvenci nebo rostou. Jde hlavně o sledování televize, oslech hudebních nosičů, práce a hra s PC. Výrazně narůstá „povídání s přáteli“, návštěvy restaurací a kaváren, roste i návštěva diskoték a „nicnedělání“. V dalších srovnáních P. Sak upozorňuje na výrazný pokles politické angažovanosti, ovšem za zvláště varující považuje snižování podílu času věnovaného vzdělávání. V těchto srovnáních stěží můžeme brát jako „kompenzaci“ růst vedlejší výdělečné činnosti. (Havlík, Kořa, 2002, s. 63-64). Tento samý výzkum uvádí ve své knize také Kraus s Poláčkovou. Další výzkum o volném čase uvádí ve své knize Pávková. Lidé různého věku odpovídali, co si představují při vyslovení volného času. Zde uvádíme jen odpovědi mladých lidí ve věku 15 – 18 let. Cestování, poznávání cizích zemí (studentka SŠ, 18 let), kamarádi, pivo,*

² An older study of time-use asked what people did every day (Where does the time go? 1983). The most common free-time activities in order were: watching television, reading the newspaper, listening to recorded music, talking on the phone, exercise, and talking with friends. Less common were reading books and magazines, hobbies, and gardening. Teens watched more television, talked more on the phone, and exercised more. (Freysinger, Kelly, 2004, s. 47).

automaty (dělník, 18 let), diskotéka, pěkné holky, zábava (učeň, 16 let), nuda, nuda, nuda (učeň, 16 let). (Pávková, 2002, s. 9). Dalším pozoruhodným předmětem volného času je internet. V dnešní době již neodmyslitelný prostředek komunikace i trávení volného času. *Rychle roste i počet uživatelů internetu, jichž v roce 2003 bylo ve světě 580 milionů (z toho 30% v USA). ...Z evropských zemí patří na špičku vývoje Švédsko, kde v roce 2003 mělo přístup k internetu 85% obyvatel.* (Hofbauer, 2004, s. 135). Ivo Možný, ve své publikaci *Česká společnost*, uvádí výzkumy v oblasti médií, volného času a způsobu života. Zde zkoumá film, televizi, rádio, noviny, četbu, divadlo a hudbu, návštěvnost hradů a zámků, zálibu v automobily a zlozvyky jako je kouření, alkohol a nelegální drogy. Výzkum je v různých časových rozmezích, ale všechny výzkumy končí rokem 1999. Bylo zjištěno: *Dnes polovina dospělých Čechů stráví denně před televizorem dobu delší než jedno filmové představení. Vzrostl počet nakladatelství a počet půjčených knih. Až v roce 1999, začala stoupat návštěvnost divadel. Zvýšil se počet návštěvníků hradů a zámků, také hvězdáren a planetárií. Velké oblibě se těší zoologické zahrady.* (Možný, 2002, s. 143-156). V publikaci *Mládež, hodnoty a volný čas*, uvádí kolektiv autorů: *V oblasti volnočasových aktivit stojí za zmínku konkrétní počty preferencí u těchto druhů činností: sociální sítě – 1695, obecně internet – 3246, počítačové hry – 1114, programování – 15, přírodní vědy – 27, sexuální aktivity – 151, lenošení – 175.* (Pospíšilová, 2010, s. 44). V knize, kterou editovala Pospíšilová, jsou také dvě případové studie, které plně souvisí s tématem naší práce. Jedná se o rodinu a její vliv na prožívání volného času dětí. Případová studie je uvedena v rámci funkční rodiny a pak následně v rámci dysfunkční rodiny. Funkční rodinu tvoří úplná rodina se třemi dětmi, jedenáct let, osm roků a dva roky. Rodina bydlí ve dvougeneračním rodinném domě na vesnici. Jedná se o harmonickou rodinu. Způsoby trávení volného času v rodině můžeme rozdělit na tyto oblasti: kroužky a zájmové činnosti, volný čas dětí trávený s vrstevníky, prožívání volného času dětí doma, volný čas o letních prázdninách, společně prožívaný volný čas dětí a rodičů. Zkoumaná rodina představuje v jistém smyslu funkční rodinu, která možná nezáměrně, ale o to účinněji, působí na své děti. Pozitivní stránkou je i ekonomická situace rodiny. (Pospíšilová, 2010, s. 47-54). Po přečtení případové studie se opravdu jedná o velmi pozitivní příklad rodiny střední vrstvy, která má pěkný vztah se svými dětmi a jejich volný čas je smysluplně naplněn. Je zde i zájem rodičů o děti a pozitivní přístup k nim. Druhá případová studie, je o dysfunkční rodině. Děti z této rodiny byly přesunuty do dětského domova a to na základě soudního rozhodnutí. Jedná se o děti pět let, devět let, deset let a dvanáct let. Děti své rodiče vídají 1-2x měsíčně.

V dětském domově žijí všichni spolu v rámci rodinné skupiny. Děti svůj volný čas mají vyplněný aktivitami v dětském domově a kroužky. Některé akce se opakují, jiné jsou jen jednorázové nebo 1x za rok. Značný vliv na trávení volného času dětí má rozhodně dětský domov a vychovatelé. V dětském domově se snaží uspokojovat potřeby dětí. Můžou mít volnočasové aktivity a zájmové činnosti. (Pospíšilová, 2010, s. 55-62). Roli rodičů převzal dětský domov. Děti, tak mají možnost se plně věnovat svým zálibám, rozvíjet svůj talent a pečovat o svůj rozvoj v rámci volnočasových aktivit. Ale dětský domov nenahradí dětem prostředí rodiny. Každopádně se jedná o velmi zdařilou péči o tyto děti. Bohužel, ne každé dítě může v náhradním zařízení zažít tak starostlivou péči. V následující kapitole, si vysvětlíme vztah tématu bakalářské práce k sociální pedagogice.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Spojitosť je postavena na několika prolínajících se aspektech tématu bakalářské práce a sociální pedagogiky. Téma obsahuje slova vliv, rodina, volný čas, mládež a trávení volného času. Sociální pedagogika se zabývá různými vlivy, jak na socializaci, tak na prostředí, tak také na rodinu. Sociální pedagogika dále řeší rodinu a její funkci, a také postavení ve společnosti. Mládež je jednou z ústředních pilířů sociální pedagogiky. Průcha sociální pedagogiku definuje: *Disciplína pedagogiky zabývající se širokým okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Mezi tyto problémy patří zejm. poruchy rodiny a rodičovství; náhradní rodinná výchova; týrané, zneužívané a zanedbávané děti; delikvence a agrese mládeže; drogová závislost mládeže; dětská prostituce a pornografie; dodržování práv dítěte; resocializace a reedukace trestaných osob a další. Sociální pedagogika má tedy neobyčejně významnou úlohu v současné společnosti, v důsledku narůstající sociální patologie, kriminality mládeže aj.* (Průcha, 2009, s. 269). Zajímavý pohled na sociální pedagogiku předkládá Zlatice Bakošová, která ve své knize Teórie Sociálnej pedagogiky (edukačné, sociálne a komunikačné aspekty) hovoří o sociální pedagogice takto: *Sociální pedagogika jako životní pomoc je pozitivní pedagogikou, jejímž cílem je v systému komplexní péče poskytnout pomoc dětem, mládeži a dospělým pomocí hledání optimálních forem pomoci a kompenzací nedostatků. Cílem je přeměna lidí a společnosti prostřednictvím výchovy. Jde o proces výchov-*

né péče a ochrany směřující k integraci a stabilizaci osobnosti. (Bakošová, 2011, s. 24)³. Vliv rodiny na trávení volného času dnešní mládeže je zásadní. To, jak mladý člověk tráví svůj čas, co si vybírá a zda žije ve funkční rodině či ne, je pro tuto práci základní. Matoušek hodnotí sociální pedagogiku: *Odborná disciplína, která se zabývá rozpoznáváním sociálních činitelů ohrožujících vývoj člověka, a uplatňováním postupů, jež vyvažují jejich nepříznivé působení. Sociální pedagogika se zaměřuje jak na ovlivňování ohroženého dítěte (dospívajícího, dospělého), tak na ovlivňování prostředí, v němž se ohrožená osoba pohybuje.* (2008, s. 199). Sociální pedagogika má dvě základní těžiště. První je sociální těžiště a druhým je pedagogické těžiště. (Potměšilová, 2013, s. 35). Sociální těžiště má vazbu na sociologii a pedagogické těžiště má vazbu na obecnou pedagogiku. *Díky intenzivnímu napětí mezi pedagogickým a sociálním, které stojí v samotném srdci disciplíny, lze vysledovat silný příklon k preventivnímu charakteru sociální pedagogiky.* (Potměšilová, 2013, s. 29). Preventivní přístup je žádanější než přístup, který musí řešit vzniklý problém. *Sociální pedagogika tedy má jakési dvě základní funkce – preventivní (profylaktickou) a terapeutickou (kompenzační).* (Kraus, 2008, s. 46). V naší práci se přikláníme k preventivní funkci ovlivňování volného času mládeže. Ať už je to v rodinném kruhu nebo ve školním prostředí. *Cílem sociální pedagogiky je optimální fungování jedince v rámci společnosti. V tomto cíli se jasně odráží základní vztah sociální pedagogiky: výchova a prostředí.* (Kraus, 2008, s. 45). Sociální pedagogika má vztah k ostatním disciplínám, jako je pedagogika, psychologie, sociologie, medicína, právo, antropologie, filozofie, ekonomie, politologie a teologie. (Kraus, 2008, s. 53). Jelikož, když chceme ovlivňovat mládež ve volnočasových aktivitách z pohledu sociální pedagogiky, musíme brát v úvahu, z jaké rodiny je mladý člověk, jaké panují poměry v rodině. Zda je mladý člověk psychicky odolný nebo je spíše náchylnější k negativním vlivům. Také je nutné zohlednit zdravotní stránku mladého člověka, protože snáze můžeme volit volnočasovou aktivitu pro něj. Ekonomická stránka rodiny je také důležitá, protože úzce souvisí se zařazením do společenské třídy. Keller ve své knize *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie*, uvádí rysy moderní společnosti. Moderní spo-

³ *Sociálna pedagogika ako životná pomoc je pozitívna pedagogika, ktorej cieľom je v systéme komplexnej starostlivosti poskytnúť pomoc deťom, mládeži a dospelým hľadáním optimálnych foriem pomoci a kompenzovaním nedostatkov. Cieľom je premena ľudí a spoločnosti prostredníctvom výchovy. Ide o proces výchovnej starostlivosti, opatery, ochrany smerujúci k integrácii a stabilizácii osobnosti.* (Bakošová, 2011, s. 24).

lečnost sice odstranila tradiční stavovské rozvrstvení, ale nerovnost lidí ve společnosti zůstala, jen se stala jiným typem. Přesný počet vrstev není dán, existují tři základní typy: dolní vrstva lidí, střední vrstva lidí a horní vrstva. Právě velikost majetku, moci a prestiže vytváří jedincův celkový sociální status i vztahy vůči druhým lidem. (Keller, 2011, s. 11-15). Také musíme zohlednit, jakého je vyznání rodina, v které mladý člověk vyrůstá, jaká je filozofie celé rodiny a jaké kořeny pojí rodinné tradice. A v poslední řadě má sociální pedagogika vztah k pedagogice. Z ní čerpá metodologii, teorii výchovy a pedagogiku volného času. *Disciplína pedagogiky, zaměřená na výchovné a vzdělávací prostředky, napomáhající autonomnímu a smysluplnému využívání volného času dětí, dospívajících i dospělých; v mnoha zemích zároveň studijní obor. Nabývá na významu díky některým protikladným jevům: roste množství volného času jako času, se kterým může člověk nakládat podle své vůle, a zároveň se tento prostor tzv. průmysl volného času a hromadné sdělovací prostředky snaží využít pro různé formy manipulace, zbavující ho právě jeho charakteristického znaku – svobodného využívání. Roste výskyt nežádoucích forem chování (agrese, delikvence, zneužívání návykových látek), způsobených nudou („vakuum“) ve volném čase; relativně častý je i chorobný návyk na práci a únik před volným časem (workoholismus), aj. (Průcha, 2009, s. 198). Pro dnešní dobu je pedagogika volného času významné odvětví pedagogiky. Může ukázat, jak vhodně trávit volný čas. Protože většina dospělých se musí učit, jak trávit svůj volný čas a zároveň musí předávat své zkušenosti svým dětem. Tady roste riziko nežádoucích forem, které pokud nebudou včasné podchyceny, můžou se vyvinout až v patologii. *Pedagogika volného času. Trojice slov, mnohdy u nezásvěceného člověka vyvolávající zdání absurdnosti, nevhodného spojení jedné z věd o výchově s časovým obdobím, které má jedinec ve svém životě k dispozici, mu přináší klamné vědomí zbytečnosti problematiky. (Vážanský, Smékal, 1995, s. 7). Ale opak je pravdou. Je nutné, abychom se naučili si svůj volný čas plánovat a mít svůj volný čas. Sociologie se zmiňuje o volném čase jako o reakci na průmyslově pracovní období. Volný čas je možný teprve industrializací. Nicméně dějinná existence volného času není tak stará jako průmyslová společnost. (Nahrstedt, 1988, s. 19). Volný čas se stal aktuální pro velkou část industrializované společnosti teprve zavedením osmihodinového pracovního dne, to znamená od první světové války. (Vážanský, Smékal, 1995, s. 17). Až po industriální reformě, lidé začali objevovat volný čas a museli se učit se na tento čas adaptovat. Vážanský a Smékal uvádějí, že člověk je celostní bytost a tudíž práce a volný čas musí být posuzovány společně, ne jako oddělené autonomní životní pole. V obou oblastech života musí být uspokojena lidská zá-**

kladní potřeba úplné seberealizace a smyslu života. (1995, s. 25). V knize v anglickém originálu 21st Century Leisure autoři hovoří o volném čase takto: *K volnému času se přistupuje jako k času, který není vyhrazený existenčnímu minimu, záchově, odpočinku a dalším činnostem nezbytným pro život.* (Freysinger, Kelly, 2004, s. 4)⁴. Z výše uvedených důvodů, je důležitá orientace na rodinu a na rodinné ovlivňování trávení volného času mládeže. Rodina je ta první, která může daného mladého člověka ovlivnit a ukázat mu kvalitní trávení volného času s možnostmi pro pozitivní rozvoj celé osobnosti mladého člověka. *Dejte dohromady všechny existující rodiny a máte společnost. Výchova v jednotlivé rodině má svůj odraz ve společnosti, kterou tyto rodiny tvoří.* (Satirová, 2006, s. 335). Naši práci, také tvoří některé slova a slovní spojení, které si v následující kapitole objasníme pro celistvý obraz našeho tématu.

1.3 Základní pojmy

Práce obsahuje odborné výrazy, které si nyní vysvětlíme pomocí slovníků. Ke každému výrazu přidáme vlastní pohled. Pro vysvětlení jsme použili termíny z Psychologického slovníku od Hartla a Hartlové. Dalším významným pomocníkem byl Slovník sociální práce od Matouška, a také Sociologický slovník napsaný Jandourkem. A samozřejmě nesmí chybět výklad, který jsme čerpali z Pedagogického slovníku od spoluautorů Průchy, Walterové a Mareše. Všechny tyto slovníky jsme použili, jelikož sociální pedagogika vychází z pedagogiky, ze sociologie, z psychologie, a dotýká se i sociální práce. Každý pojem má jiný význam z pohledu jednotlivých věd a vědních disciplín. Úplné znění a definice pojmů jsou uvedeny v Příloze č. II s názvem Slovníček pojmů.

Agresivita

Dnes se velmi často potýkáme s agresivitou. Toto útočné jednání můžeme vidět, jak u dospělých, např.: pedagogové, u kterých se projevuje jako bezmoc nebo přepracování, tak i u dětí. Jandourek agresivitu vysvětluje: *Sklon k útočnému jednání vůči druhému.* (Jandourek, 2001, s. 16). Agresivita může být odpovědí na určité chování nebo jednání, může být také naučená z rodiny nebo prostředí, kde jedinec vyrůstal a v nejhorším případě může být zakotvená. U dnešní mládeže stoupá míra agresivity, kterou projevuje vůči svému okolí.

⁴ *Leisure time is approached as time beyond that required for subsistence, maintenance, rest, and other necessities of life.* (Freysinger, Kelly, 2004, s. 4)

S těmito projevy se můžeme setkat ve škole, ve volnočasových aktivitách, tak i v rodině. Pro pedagogy a sociální pedagogy je důležité rozklíčovat projev agresivity, jelikož potom může pedagog nebo sociální pedagog správně odpovědět a může taky zjistit, odkud agresivita pramení. Agresivní chování není správné a mělo by se přijmout opatření, které by chránilo děti, ale hlavně učitele. Agresivita dokáže vyvolat i konflikt. Při konfliktu je důležitý rozhovor, nikoliv demonstrace nadřazenosti, pro vyřešení konfliktu.

Aktivní naslouchání

Při rozhovoru dvou lidí, je důležité, aby jeden i druhý projevovat aktivní naslouchání. Aktivní naslouchání se projevuje tím, že posluchač dává aktivní zpětnou vazbu vypravěči. Dává otázky k tématu a přizvukuje, pokud chápe nebo souhlasí. Aktivní naslouchání je velmi důležité vždy při rozhovoru. Vypravěč, ten kdo mluví, může vnímat díky aktivnímu naslouchání úctu a důležitost pro druhého, že jeho výklad je zajímavý a posluchač se na něm účastní. Aktivní naslouchání je důkazem, že posluchač opravdu naslouchá a je v přímém rozhovoru s druhým člověkem. *Technika užívaná sociálními pracovníky k povzbuzení klientovy schopnosti vyjádřit se, k překonání zábran a studu, k navození pocitu důvěry ... empatickým reflektováním.* (Matoušek, 2008, s. 22). Vedle aktivního naslouchání, užívají sociální pracovníci také metodu anamnézy.

Autorita

Oproti kamarádství, autorita je výjimečné postavení jedince. (Hartl, 2000, s. 66). Mládež vždy potřebuje autoritu. Nejlépe, pokud je přirozená a není vynucená. Takovou dokáží akceptovat a učit se od ní.

Doba mimo vyučování

Slouží k aktivitám vztahující se ke škole nebo k činnostem se školou nesouvisející. (Průcha, 2009, s. 56). Doba mimo vyučování může být také nazývána jako **volný čas** dětí. V naší bakalářské práci však volný čas definujeme dle Průchy, který hovoří o volném času, jako o zbytkovém čase, který zůstane po odečtení práce, péči o rodinu a vlastní fyzické potřeby, včetně spánku. (Průcha, 2009, s. 341).

Globalizace

K větší možnosti seznámení přispěla globalizace: *Termín užívaný od osmdesátých let 20. století pro soubor procesů, jimiž se svět v posledních desetiletích stále více propojuje a*

jimiž se oslabuje význam státních hranic. (Matoušek, 2008, s. 66). Jedním ze znaků globalizace je internet.

Hra

Vedle vzdělávání má také své neodmyslitelné místo hraní. *Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický.* (Průcha, 2009, s. 92).

Internet

Jedná se o mezinárodní počítačovou síť, která umožňuje prezentace a výměny informací v celosvětovém měřítku. Internet je přístupný komukoli, kdo má patřičné technické vybavení. (Průcha, 2009, s. 113). *V první polovině 90. let 20. století internet zažil krátkou fázi euforie. Kdokoliv s přístupem k počítači a telefonní lince mohl posílat a přijímat zprávy, které byly převážně necenzurované.* (Zielinsky, 2006, s. 269)⁵. S rozšířením internetu, vznikl nový způsob učení, kterému se říká **e-learning**: *Termín se u nás používá v této anglické podobě nebo se překládá jako „elektronické učení“. Jde o takový typ učení, při němž získávání a používání znalostí je distribuováno a usnadňováno elektronickými zařízeními.* (Průcha, 2009, s. 66). Vedle pozitivních přínosů internetu, můžeme hovořit i o negativních přínosech.

Koheze

Soudržnost, představuje ty síly, které drží pohromadě vztah (Sobotková, 2007, s. 38). Jedná se o jinak řečenou věrnost či oddanost tomu druhému.

Komunikace

Je dnes stěžejní a umožňuje socializaci ve společnosti a předávání informací. (Jandourek, 2001, s. 126). Vždy však dochází k **interakci sociální**: *Nedílnou součástí interakce sociální je komunikace, předávání informací verbálně i neverbálně (pomocí symbolů), zapojena bývá také emocionalita.* (Jandourek, 2001, s. 109). V dnešní době lidé hodně komunikují,

⁵ *In the first half of the 1990s, the internet enjoyed a short phase of euphoria. Anyone with access to a computer and a telephone line could send and receive messages that were largely uncensored.* (Zielinsky, 2006, s. 269).

ale osobní kontakt nahradil kontakt virtuální. Správná komunikace a vhodná sociální interakce, vede ke kamarádství.

Kamarádství

Zásadní roli v sociální interakci mezi vrstevníky hraje kamarádství. Děti potřebují k někomu vzhlížet, ale také potřebují kamaráda. Kamarády, mají mezi svými vrstevníky ve škole, v zájmovém kroužku nebo i svého souseda. V dospělých děti hledají také kamarády, pokud naleznou takovou sociální vazbu, je pro ně snadnější se otevřít při řešení problému. Důležitý sociální vztah, který obohacuje oba jedince navzájem. V průběhu adolescence se kamarádství dostává na vrchol sociálních vztahů. Jandourek vysvětluje pojem kamarádství jako mezilidský vztah založený na dobrovolnosti, který přináší účastníkům potěšení. (2001, s. 118). Díky správné interakci, díky pravidelné návštěvě školy, díky mimoškolním aktivitám a navázání kamarádství, může vzniknout mezi dětmi a mládeží **přátelství**: *Vztah, který se vymezuje vysokou vzájemnou osobní přitažlivostí, vysokou mírou sdílení osobních záležitostí a emoční blízkostí.* (Jandourek, 2001, s. 197-198). Přátelství je založeno na velmi důvěrném vztahu, je mnohem více než partnerství nebo kamarádství.

Labelling

V rámci uplatňování autoritativního chování, můžeme napáchat škody, v podobě nálepkování neboli labellingu. Jandourek anglický název překládá jako přidělení nálepky (2001, s. 139). Nejedná se o zdravé chování ze strany toho, kdo nálepku dává a ani ze strany toho, kdo ji přejímá a dále používá. Učitelé a sociální pedagogové by se měli této činnosti vyvarovat.

Mimoškolní vzdělávání

Je poskytováno školskými i neškolskými institucemi. (Průcha, 2009, s. 155). Mimoškolní vzdělávání může přispět ke zdokonalení v učivu nebo k rozšíření osobního rozhledu.

Mládež

V jiné terminologii můžeme nalézt **adolescenci**. Jandourek ji vysvětluje: *Životní fáze navažující na pubescenci (obvykle mezi 14. a 22. r. života). ... období přebírání role dospělého, zapojování se do společenského života a jeho institucí, definování vlastní sociální pozice a poznávání nároků společnosti.* (Jandourek, 2001, s. 13). Dospívání je u každého mladého člověka velmi individuální, jeho hranice je těžko ohraničitelná, hlavně v dnešní uspěchané době. Na procesu dospívání se podílejí, jak aspekty psychické, tak samozřejmě fyzické, ale

hlavní roli také hraje prostředí, výchova a přístup k danému jedinci od jeho nukleární i sekundární rodiny.

Postoj

Průcha popisuje postoj jako hodnotící vztah, který zaujímá jednatel vůči okolí. (2009, s. 210). Postoj je trvalejší, déle se vytváří a těžko se mění, ale změnit lze. Je více zakořenění v jedinci.

Rodina

Je základ, který patří k vývoji jedince a velmi jej determinuje. Dle Průchy: *Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy.* (2009, s. 248).

Učí **interakci** a vytváří **oporu sociální**. Bohužel se dnes setkáváme s krizí rodiny, která se projevuje neúplností rodiny v důsledku rozvodu nebo matek samoživitelek. Rodina je úplně první, která působí na jedince výchovně.

Skupina

Každá skupina má svou dynamiku a svou vlastní specifičnost. Průcha definuje skupinu takto: *Jeden ze základních pojmů sociologie a sociální psychologie (sociální skupina), používaný i v pedagogice. Soubor dvou nebo více osob, které mohou mít náhodné a volné vztahy nebo těsné a intenzivní vztahy kooperace aj.* (2009, s. 265). Jedinec se členstvím ve skupině identifikuje. Jedná se o přirozený způsob chování. V následující kapitole se zaměříme na volný čas a mládež v sociálněpedagogických vztazích.

Sociální role

Je chování, které sociální skupina očekává od svého člena. Je závislá na normách a hodnotách dané skupiny a právě na pozici jedince v dané skupině. (Průcha, 2009, s. 271). Podle zastávání sociálních rolí a postoje, rodina vytváří životní styl, který děti kopírují nebo mají jako devizu do budoucna.

Šikana

Ve školním prostředí se často setkáváme se šikanováním. Dle Matouška: *Týrání v kolektivech, jehož pachateli i oběťmi jsou osoby se stejnou formální pozicí ve skupině, často vrstevníci ... může být reakcí na monotónní prostředí instituce, z níž není úniku. Mezi „legráckami“ a šikanováním je tenká hranice.* (2008, s. 223). Šikana se však již dostala i mimo školní prostředí. Můžeme se s ní setkat v kroužku nebo v zaměstnání.

Škola

Jelikož se jedná o instituci sloužící ke společenské integraci (dle Matouška, 2008, s. 224) a je důležité, aby škola, potažmo učitelé měli alespoň základní představu o svých žácích. To by mělo být také součástí **autoevaluace školy**: *Nový termín v české vzdělávací politice, označující vlastní hodnocení (sebehodnocení) školy.* (Průcha, 2009, s. 23-24). Sebehodnocení je velmi důležité a prospívá zúčastněným a přispívá k prestiži školy. Dále také pokračují **edukační procesy**, které jsou činnosti přímé nebo zprostředkované na jedince. (Průcha, 2009, s. 64). To vše probíhá v **edukačním prostředí**: *Jakékoli prostředí, v němž probíhá nějaký řízený proces učení.* (Průcha, 2009, s. 64). Takové prostředí je ve škole, doma i venku.

Výchova

Hartl výchovu vysvětluje: *záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury apod.* (2000, s. 680). Existuje řada **metod výchovy**, ale v dnešní době se v rodinách přiklánějí k liberální s vysvětlením, že se dítě vychovává samo. Co se dítě samo nenaučí, je dobře nakládat se svým volným časem. Průcha hovoří o volném čase jako o hodnotě, o smysluplném využití a vybírání vhodných činností. (2009, s. 346). Dále je nutné dítě učit postojí, vypořádáním se správně s neúspěchem a sociálními rolím.

Životní styl

Typický způsob uspořádání činností, jednání lidí, vztahů, vědomí hodnot, norem a věcného prostředí ve společnosti, které je integrací životních způsobů jedinců. (Průcha, 2009, s. 390). Skupina je více jak dva lidé, jedná se o shromáždění lidí za určitým účelem nebo cílem. Jsou různé druhy skupin (více ve Slovníčku pojmů jako příloha č. II).

Uvedli jsme je některé pojmy, které korespondují s naším tématem. Více a obsáhleji jsme pojmy zpracovali v příloze č. II, kde jsou téměř všechny pojmy, které se týkají našeho tématu. Znat význam slov je pro komunikaci velmi důležité, hlavně, pokud komunikujete v rodině. V následující kapitole jsme se snažili popsat rodinu, její vztahy a členy.

2 VOLNÝ ČAS, MLÁDEŽ A RODINA

Téma rodiny patří již dlouho do centra pozornosti sociologů, pedagogických pracovníků, pedagogů a sociálních pracovníků. Ve spoustě publikací, se setkáváme s tématem rodiny. V naší práci nelze všechny pojmut. My se konkrétně bude zabývat pouze rodinou, základní definicí rodiny a jejím elementárním vlivem na mladé lidi. Důležité pro naši práci je zdůraznit a podložit vliv rodiny na trávení volného času mládeže. Protože **rodina** je: *Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy.* (Průcha, 2009, s. 248). Ivo Možný ve své publikaci ukazuje pohled na rodinu ze strany sociologie: *Učebnice sociologie po dlouhou dobu začínaly tvrzením, že rodina je pro sociologii příkladem morfostatické instituce. Představuje sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj či pokrok tím rodina ovšem nebrzdí. Naopak: svou stabilitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem a zhroucením. Jevilo se, že rodina působí a bude dál působit jako nenápadný, ale velmi významný stabilizující prvek, který zaručuje společnosti koherenci a staví hráz anomii v proudu radikálních změn.* (Možný, 2006, s. 14-15). Je důležité, aby byly **vazby mezi rodiči a dětmi**. *Jelikož spolehlivá vazba rodičů a dětí je naprosto nezbytným a stabilním základním kamenem dětské osobnosti.* (Brisch, 2012, s. 11). Jednou, ze základních vazeb, je vazba matky a dítěte. *Dítě by mělo cítit lásku a vazbu na rodiče. Každé narozené dítě je plnohodnotné a má nárok na lásku. Pouze bezpodmínečná láska je skutečná láska. Někdy si rodiče pletou lásku s tím, že nechají dítě dělat, cokoli chce. To samozřejmě nemůže nikdo. Potřeby druhých omezují naši svobodu, ale také ji ochraňují. Dítě se rodí do reálného světa a do určité společnosti.* (Aldortová, 2010, s. 51). Dítě se s láskou setkává poprvé u matky a u dalších členů rodiny. *Pro sociologii rodiny je významné, že sociobiologie považuje za jednu ze základních schopností uložených v genové výbavě člověka schopnost naučit se navazovat individualizované sociální vztahy. Takovým-*

to modelovým vztahem je vztah dítěte k matce. (Bártlová, Matulay, 2009, s. 124)⁶. Vztahy a vazby se odrážejí od modelu rodiny. Jelikož, každá rodina není stejná. Sobotková ve své knize uvádí pět typů citové angažovanosti. Jedná se o nespojitou rodinu, o rodinu, která se vyhýbá citům. Těžší forma, je pak narcistická rodina a opakem je empatická rodina. Poslední typ citové angažovanosti je rodina propletená. (2007, s. 68). Další definici rodiny můžeme nalézt v Sociologickém slovníku, kde se píše: *Forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti. Další znaky toho, co je rodina, jsou sociokulturně podmíněny. Patří k nim společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků.* (Jandourek, 2007, s. 206). Závěrem bychom shrnuli všechny definice, definicí poslední: *Skupina osob spojená manželstvím, pokrevním příbuzenstvím nebo adopcí, které tvoří jednu domácnost a jsou spolu ve vzájemné interakci. Základní forma rodiny se skládá z dospělých rodičů a jejich potomků. Obvykle jde o dva manžely, kteří pocházejí z různých rodových linií a nejsou spolu pokrevně příbuzní. Tento typ rodiny je znám jako **nukleární rodina**. Zdá se, že je to nejstarší z různých typů rodin, jaké kdy existovaly.* (Jandourek, 2012, s. 194-195). Rodina, tak jak ji známe nyní, prošla během epochy lidstva velkými změnami. Při letmém pohledu do minulosti, se jen zastavíme u některých mezníků. *Před milionem let pře naším letopočtem, začínají počátky lidské, párové rodiny. Složitější příbuzenský systém v kmenových společnostech, vzniká osm tisíc let před naším letopočtem. Později, kolem tři tisíce let před naším letopočtem, se vynořují nepříbuzenské systémy sociální organizace. Úpadek složitých systémů vyměněn a počátek vzestupu patrimoniální domácnosti. V sedmnáctém a osmnáctém století našeho letopočtu (v západní Evropě a severní Americe), je vzestup byrokratického státu a kapitalistické ekonomiky. Vynořuje se domácí soukromí. Ve druhé polovině dvacátého století se v bohatých průmyslových společnostech, diverzifikují způsoby párování a domácností. Tendence k rovnoprávné pozici žen a mužů při vyjednávání o vztahu a rodině.* (Možný, 2006, s. 17). Dále se rodina vyvíjela, dle daných ekonomických poměrů státu, tradic a uvědomění společnosti v dané zemi. Vývoj rodiny v každém jednotlivém státě, je

⁶ *Pre sociológiu rodiny je významné, že sociobiológia považuje za jednu zo základných schopností uložených v génovej výbave človeka schopnosť naučiť sa nadväzovať individualizované sociálne vzťahy. Takýmto modelovým vztahom je vztah dieťaťa k matke.* (Bártlová, Matulay, 2009, s. 124).

velmi zajímavý, v některých případech i inspirativní. Jeden z typů rodiny, byla **rodina měšťanská**, vznikala v době rozmachu měst a byla založena na autoritě otce. Tato rodina se většinou vyznačovala útlakem ženy a ostatních členů rodiny. (Jandourek, 2007, s. 207). Dnes je takový typ rodiny zcela výjimkou. Většinou se na vedení rodiny, podílejí oba rodiče. Podívejme se nyní, na hlavní aktéry rodinného života, kterými jsou maminka, tatínek a jejich dítě nebo děti a jejich role v rodině. *Rodinné soužití představuje komplex rozmanitých a v zásadě stabilních interakcí, které jsou projevem specifického vztahu mezi rodiči a dítětem.* (Vágnerová, 2000, s. 170). To, co zásadně determinuje rodinu jako celek, je pak vzájemný vztah otce a matky a jejich soužití. Na tomto podkladu začíná stavět rodina. Navíc, v dnešní době platí: *Rodinné prostředí se více než dříve stává protiváhou veřejného prostoru.* (Kraus, 2008, s. 81). **Matka** žije v těsném spojení s dětmi, je součástí jejich každodenního života, zabezpečuje jejich běžné tělesné i duševní potřeby. ... *Pro holčičky představuje matka model jejich budoucí role, pro chlapce je stále především ochránkyní jejich jistoty a bezpečí.* (Vágnerová, 2000, s. 172). Ve spoustě rodin je přítomnost matky důležitá a zcela nenahraditelná. Pokud chybí, může se tato absence projevit v rámci komunikace, školního prospěchu nebo v chování vůči druhému pohlaví negativně až agresivně. Př.: Chlapci (13 let) zemřela matka, otec zůstal sám, má jen příležitostné přítelkyně. Syn vyhledává přítomnost starších žen a upíná se na ně. V dospělosti můžeme předpokládat nevyrovnaný věkový vztah se starší ženou. Chlapec má potřebu si ve svém životě nahradit přítomnost matky. **Otec** doplňuje působení matky a občas vyrovnává případné problémy z toho vztahu vyplývající. *Je alternativním modelem dospělé osoby, v kontaktu s ním může dítě získávat jiné zkušenosti než v interakci s matkou.* (Vágnerová, 2005, s. 274). Přítomnost otce v rodině je také nenahraditelná. Dokáže dětem umožnit spousty zážitků, jeho přístup je většinou kamarádštější než přístup matky, je otevřenější a více podporuje děti v překonání strachu nebo něčeho nedosažitelného. Stává se pro děti kamarádem, ale i autoritou. Chlapci mají své otce za vzory a dívky se u otců učí vzájemnému vztahu k opačnému pohlaví. Pro děti jsou důležité i otcovi názory a jeho chování ve vypjatých situacích. *Umožňuje dítěti větší odpoutání od matky, protože představuje jinou alternativu bezpečného vztahu.* (Vágnerová, 2000, s. 172). V případě, že v rodině chybí mužský aspekt vždy se to projeví. Dívky mají problém v navazování pozdějších milostných vztahů a chlapci hledají vzory v jiných mužích ve svém okolí a inklinují k nim. Mezi nejzákladnější rozdělení rodiny, patří rozdělení na funkční rodinu a nefunkční rodinu. **Fungující rodina** plní různé významné funkce pro své členy. *Snad nejdůležitější ze všech, které poskytuje, je pocit emo-*

cionální a psychické bezpečnosti, zejména prostřednictvím lásky a přátelství. Pečuje o své členy. *Fungující rodina může sloužit podpoře pořádku a stability ve společnosti jako celku.* (Jandourek, 2012, s. 195). V **nefungující rodině** nefunguje vůbec nic. Ani pocit bezpečí, ani zabezpečení základních potřeb, a už vůbec nefunguje péče o děti. Dokonce se objevují i rodiny, které jsou funkční po své stránce pouze z poloviny. Takové rodiny se nazývají **dysfunkční**. Některé funkce nejsou splněny, ale není zde ohrožen život jednotlivců. V dnešní době se také objevují rodiny, kde najdeme pouze matku nebo pouze otce. *Rodina redukována rozvodem nebo smrtí otce, matky, obou rodičů, nebo je tvořena svobodnou matkou a dítětem.* (Jandourek, 2007, s. 207). Jedná se o **rodinu neúplnou**. Tento typ byl dříve opravdu velmi ojedinělý, ale s příchodem moderní společnosti, se s neúplnou rodinou setkáváme častěji. Ojedinělým, ale ne zcela neznámým typem, je rodina, která je tvořena rodinou vzdálenějších příbuzných, z důvodů absence rodičů. Tyto rodiny jsou tvořeny prarodiči, tetami a dalšími příbuznými, kteří jsou v dané době schopni zabezpečit dítě nebo děti. Rodina by měla být po všech stránkách přínosná pro všechny zúčastněné, ale vyskytují se i rodiny, které jsou dokonce pro své členy nebezpečné (**afunkční rodina**). Zde už je potřeba vnějšího zásahu s razantním přístupem ve prospěch dítěte, dětí. Dalším typem, který dříve byl častý, pak se od něj upustilo a v dnešní době se opět objevuje, je **rodina rozšířená**. *Rodina zahrnující i příbuzenstvo ze strany (obou) rodičů, přičemž všichni žijí ve společné domácnosti nebo aspoň velmi blízko.* (Jandourek, 2007, s. 207). Jedinec z rodiny čerpá veškeré informace pro svůj život. Učí se, jaké hranice jsou mu vymezeny, jaké postavení v rodině zaujímá, poprvé je postaven do určité sociální role, která se od něj očekává a také se očekává, že ji bude plnit. Rodina učí vzájemnou interakci, učí komunikovat, předává jedinci veškeré návyky a zvyky pro ni typické. To, jakou máme rodinu, je počátkem a koncem všeho. Rodina má tak obrovský vliv, že bychom jí měli věnovat velkou péči a starostlivost. Neměli bychom tolerovat některé novodobé vymoženky dnešní doby, které nejsou z dlouhodobého hlediska prověřeny. Připomeňme si také, že žádný stát, žádná korporace ani náš velký svět, by nebyl, kdyby nebylo této nepatrné buňky, jakou je rodina. Je pro nás vším, a také tak bychom k ní měli přistupovat. Rodinu také určuje, v jaké ekonomické situaci se nachází a do jaké vrstvy sociálního zařazení spadá. Lidé s problematickou ekonomickou stránkou spadající do nízké sociální vrstvy budou mít jiné hodnoty a názory než lidé se silnou ekonomickou stránkou. *Struktura vztahů v rodině se zaměstnanou ženou vypadá jinak, a jinak vypadají i všednodennost v takové rodině a možnosti a limity pro takovou rodinu. Domácnosti s dětmi, kde oba rodiče pracují, se právě v posledním půlsto-*

letí minulého věku staly opět z výjimky obecným stavem. (Možný, 2006, s. 19). A to vše je provázáno s kvalitou prostředí a možnostmi trávení volného času. Také tyto aspekty hrají roli při vzájemné socializaci s vrstevníky a výběrem zálib. *Dítě považuje svou příslušnost k rodině za samozřejmost, která zároveň funguje jako emoční zázemí i opora jeho osobní prestiže, a proto se jí definuje. Rodina zatím uspokojuje většinu jeho potřeb.* (Vágnerová, 2005, s. 268). Rodina také uspokojuje vztahovou potřebu. *Pocit, že člověk někam patří, že ho někdo potřebuje, že je důležitým a milovaným členem rodiny. Je to prastará představa vzájemného pouta. Mladý člověk, který má pocit sounáležitosti, bude mít obvykle sílu a sebedůvěru potřebnou k tomu, aby se vyrovnal se změnami a úkoly, s nimiž se setká v období dospívání a obecně i v životě.* (Carr-Gregg, Shale, 2010, s. 85). Jednotlivé vazby mezi rodiči a dětmi a dalšími příbuznými, jsou prospěšné a žádoucí pro budoucí socializaci a zdravé utváření osobnosti mladého člověka. *Podle Johna Bowlbyho, zakladatele teorie vztahové vazby (attachmentu), je vazba neviditelné emocionální pouto, které velmi specificky spojuje dva lidi navzdory prostoru a času.* (Brisch, 2012, s. 15). A jaká příležitost je nejlepší pro utužování rodinných vztahů? No, přece volný čas, který spolu tráví rodina. Není nutné, aby veškerý volný čas jednotlivých členů byl podřízen rodině. Ale měl by být vytýčen čas, který spolu rodina tráví. Můžou to být pravidelné večere, nedělní oběd nebo trávení víkendu na chatě, doma nebo sportem. *Volný čas dětí a mládeže je předmětem zájmu pracovníků řady pedagogických a sociálních profesí, protože představuje na jedné straně příležitost pro osobnostní a sociální rozvoj dětí a mládeže, na druhou stranu v sobě skrývají nemalá rizika.* (Hofbauer, 2004, s. 176). A volnému času se nyní budeme věnovat v další kapitole naší práce. Podíváme se do historie a pokusíme se zachytit současnost.

2.1 Volný čas – historie a současnost

Ze začátku naší civilizace se o způsobu trávení volného času moc nedozvídáme. Většinu času vyplňovala především práce a pak následovaly náboženské obřady. Později trávili svůj čas opět náboženskými obřady. Věnovali se tanci, zpěvu a hře na hudební nástroj. Děti byly vedeny v zájmu genderové příslušnosti, kde zároveň byla zastoupena edukační funkce, jako je tradiční výchova chlapců a dívek. Chlapci se učili boji a přežití, dívky se učily domácím pracím a péči o muže a rodinu. Z generace na generaci si předávali ústně svou historii a také příběhy, kde byl základem boj dobra se zlem, boj boha a ďábla. Mytologická témata jako je Boj Prométhea, dobrodružství Herkula a další, nás ještě dnes uchvacují. Základy současného chápání volného času byly položeny v antice. Řekové pro volný

čas používali pojem „scholé“. Tento pojem značil školu a možnost seberozvoje v prázdném čase po práci. Prázdný čas měli pouze svobodní občané, nikoliv otroci. Aristoteles chápal volný čas jako čas na rozumování, čtení veršů, setkávání se s přáteli, poslouchání hudby a filosofování. O volném čase se v literatuře zmiňuje Homér ve svém díle *Odyssea*, a také Seneca v díle *O volném čase*. Zejména vládnoucí třída chtěla být bavena ve svém volném čase a tak dochází k rozvoji bavičů. Později se rozvíjí umění jako je architektura, sochařství, drama, poezie a malířství. Zavádí se slavnosti a festivaly. Ve sportu se rozvíjí gladiátorské zápasy, wrestling, hod oštěpem, míčové hry, vzpírání, gymnastika, atletika, lukostřelba a v poslední řadě box. Stolní hry se hrály s kamínky a později s figurkami. Velký rozvoj je v zakládání parků a zahrad, stavění divadel, stadionů a lázní. To vše užívali lidé vyšších postavení, protože lidé nižšího postavení a otroci na volný čas neměli prostor ve svém životě. Na druhou stranu, bohatší vrstva jim příliš volného času neumožňovala. Chudší lidé se bavili ve volném čase mnohem prostěji. Ve středověku byla preferována práce před zahálkou, což bylo synonymum pro volný čas. Díky vlivu církve byla zahálka a prázdný čas sestrami hříchu. Heslem benedikťánů bylo: *Ora et labora*. Což v překladu znamená: *modli se a pracuj*. (Slovník A-B-C, 2014). Lidé byli vedeni naplnit svůj volný čas bohoslužbami a asketickým životem. Což v některých případech, vedlo až k sebetřznění. V tomto období se ničily prostory pro volný čas. Některé formy zábavy přetrvaly a byly výsadou elity. K tomu patřili slavnosti, obřady s náboženskou tematikou, lov, rytířská klání a turnaje. Hojně lidé také hráli šachy a kostky či jiné deskové hry. V *pozoruhodné knize Legenda o Ostojovi, se pokusil archeolog Z. Smetánka, rekonstruovat svět sedláka v raně středověkých Čechách. Z listin víme, že hrdina knihy, poddaný Ostoja, skutečně žil v první polovině 12. století na Levém Hradci severně od Prahy. Podle etnografických zjištění, po většinu roku, s výjimkou nedělí a dnů svátečních, Ostoja pracoval 14 – 16 hodin; vzhůru byl tak 18 – 20 hodin, to znamená, že v době největšího pracovního zatížení spal pouze kolem čtyř hodin a většinou jen asi šest hodin. Jestliže víme málo o čase práce a odpočinku dospělých, ještě méně vědomostí máme o životě dětí v počátcích naší historie. Jisté je, že od časného věku byly zapojeny do tvrdého zápasu rodiny o přežití. Ovšem z analogií lze např. usuzovat, že i tehdy měly děti své hry a jako dnes tehdejší dospívající trávili část svého času ve skupinách, které měly důležitou roli v dovršení socializace jedinice, v nichž se dotvářela jeho psychosexuální identita atd.* (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002, s. 18 – 19). Začátkem renesance je znovu zájem o volný čas. Nejvyšší vrstva se mohla kdykoliv bavit a pracující se bavili pouze v neděli a o svátcích. Centrem zábavy pro vol-

ný čas se stávají města. Opět návrat k rozvoji parků a zahrad. Často se konaly různé shromáždění, závody i ohňostroje. V humanismu pod vlivem protestantismu byl volný čas primárně chápán jako prostor pro duchovní orientaci jedince a náboženského rozjímání. Zde se poprvé objevuje spojení volného času s problémem osobní svobody a nezávislosti. Proszávána důležitost různorodých aktivit v rámci rozvoje osobnosti člověka. Objevily se také požadavky na zkvalitnění života těžce pracujících dělníků. Přichází pokrok a s ním dostupnost volného času pro všechny vrstvy společnosti. Vzdělání je dostupné, roste blahobyt a lidé se stěhují do měst. Potom, co lidé vybojovali volný čas, bylo podstatné, co v něm budou dělat. Naplno se rozvíjí zábavní průmysl a komerční zábava. V moderní společnosti se zlepšují životní podmínky pracujících a hlavním činitelem zkvalitnění je pokles pracovní doby. *Zejména od poloviny šedesátých let minulého století vzrůstalo poznání, jak významnou oblastí života a výchovy dětí, mládeže a dospělých se stává volný čas. V té době v evropských zemích včetně naší vznikaly podmínky pro jeho rozšiřování: zkracovala se pracovní doba dospělých, postupně byl zaveden pětidenní pracovní i školní týden, rostl počet žáků středních a vysokých škol a jejich účast na aktivitách volného času.* (Hofbauer, 2004, s. 16). Masová zábava nahrazuje postupně specifickou zábavu v rámci komunity. Lidé se nyní učí organizaci svého času, kdy si musí rozvrhnout čas mezi práci, rodinu a svůj osobní volný čas. Elity si stále užívají svého volného času. Samozřejmě v rámci různých států a zemí světa, je rozvoj volného času zrychlen nebo zpomalen, dle vlivu lokálních historických událostí. O volném čase se začíná více uvažovat až od industrializace a zavedení osmi hodinové pracovní doby po 1. světové válce. Volný čas je pojímán jako protiklad pracovní doby. Volný čas ovlivňují stejné faktory jako na počátku. Jsou to lidé, prostředí, události, sociální tlak, náboženství, vzdělanost, politika, zvyky a hodnoty. *Ve volném čase je možnost věnovat se činnostem, které máme rádi, baví nás, uspokojují, přinášejí radost a uvolnění. Prostě je dělat chceme a můžeme. Činnosti zahrnované do sféry povinností vykonat musíme, ať již chceme, či nikoli. Každého napadne, že mezi těmito dvěma oblastmi nevede přesná hranice. To, co někdo pociťuje jako povinnost, může být pro jiného příjemnou zábavou a naopak.* (Pávková, 2002, s. 9). Volný čas je uchopitelný z několika stran. Pro tuto práci nám postačí, že slovní spojení „volný čas“ bude obsahovat význam volného času. Být zproštěn veškerých povinností. Mít své volno. *Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).* (Průcha, 2009, s. 341). Naše

práce i názor na volný čas se identifikují s profesorem Průchou. Volný čas je oblastí, která se velmi rychle rozmohla. Komerční prezentace útočí na nutnost prestiže trávení volného času. Dnes jsme ovlivněni reklamou, konzumem a neutuchající touhou po nových a nových zážitcích. Hofbauer ve své knize píše o současnosti jako o výhodě, ale také jako o riziku. Na volný čas jsou kladeny vysoké nároky ze strany společnosti, než kdykoliv v minulosti. Jsou prezentována perspektivní a příznivá hlediska na rozvoj jedince, ale zároveň jsou zde obtíže a rizika. Dnešní společnost je nucena hledat odpovědi na otázky, zda se práce vytrácí ze života nebo zda je práce zátěží, elixírem nebo luxusem? *Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejí na formování jejich osobnosti. Vliv má rovněž realizace volného času uvnitř rodiny, podmíněná zejména způsobem jejího života, postoji a výchovnou praxí rodičů vzhledem k dětem nebo časovými a hmotnými předpoklady vytvářenými pro volnočasovou činnost.* (Hofbauer, 2004, s. 56-57). Dnešní lidé přenášejí těžiště svého hodnotového systému mimo sféru práce a nahrazují ji jinými hodnotami, jako je rodina nebo aktivity ve volném čase. (Hofbauer, 2004, s. 26). Mladí lidé se teprve hledají a utvářejí si názory, které se změní v jejich postoje a tyto postoje je budou dále provázet v jejich životě. *Přes všechny problémy však rodina zůstává východiskem, na němž v mnohém závisí bohatost současných zážitků dítěte a jeho připravenost na volnočasový život v dospělosti.* (Hofbauer, 2004, s. 57). Proto to, jak tráví mládež svůj volný čas, by mělo být důležité pro rodinu, širší okolí i školní prostředí. *Působení školy ve volném čase má dlouhodobé tradice. Činnost školy v této oblasti se začala do šíře rozvíjet v průběhu demokratizace základního vzdělávání v 19. století. ... Od druhé poloviny tohoto století rychle rostl počet školních knihoven a čítáren. Postupně byla vybudována školní hřiště, vycházely školní časopisy připravované žákovskými samosprávami a objevily se také první pokusy organizovat třídy a školy v přírodě nebo letní kolonie. Nejpodstatnější změny nastaly ve druhé polovině 20. století, inspirovány poznáním, že sama ani rodina, ani škola nezaručí všestranný rozvoj osobnosti dítěte a mladého člověka. Aktivity volného času byly postupně pochopeny jako způsob zapojování dětí a mladých lidí do života školy, obce i společnosti.* (Hofbauer, 2004, s. 67). Proto je nutné spoluúčast a kooperace školy a rodiny při ovlivňování trávení volného času mládeže. Jako hlavní funkce volného času se uvádějí: **odpočinek** (regenerace pracovní síly), **zábava** (regenerace duševních sil), **rozvoj osobnosti** (spolu)část na vytváření kultury). (Hofbauer, 2004, s. 13). Musíme si uvědomit, že je velký a znatelný rozdíl mezi, mít volný čas a trávit volný čas. Dle německého myslitele Josefa

Piepera (1992) ... *Ale smysl volného času je v něčem úplně jiném. ..., přesto zůstal člověkem, to znamená, abych si rozuměl a realizoval se jako bytost, která je zaměřena na celek skutečnosti.* I když lidé v minulosti neměli volný čas, předávali si své zkušenosti, učili své děti a věnovali se jim. Dnešní rodina by měla volný čas využít právě k těmto činnostem, které dříve byly naprosto přirozenou součástí života. Zvolme si volný čas, abychom obohatili naše děti, abychom se jim věnovali a naslouchali jim. *Není pravda, že máme málo času, pravdou ale je, že ho hodně promarníme.* (Lucius Annaneus Seneca, 4 př. n. l. – 65 n. l.). Protože v dnešním uspěchaném světě, je nutné si najít čas, mít volný čas. V následující kapitole se budeme věnovat přímo mládeži a jejímu vztahu k trávení volného času.

2.2 Mládež a její vztah k trávení volného času

Mládež má mít dostatek volného času a měla by mít vztah k trávení volného času. Formulace „mít dostatek volného času“ a „mít vztah k trávení volného času“ by si mládež, nebo mladý člověk, měl nést z rodiny. Naše práce se nebude zabývat vhodnou mírou volného času, kolik má mít mladý člověk volného času a kolik volného času je prospěšného pro mladého člověka. Ani se nebudeme zabývat otázkou zahlcenosti mladého člověka v jeho volném čase. Pro nás je stěžejní, jaký vztah si mladý člověk, mládež, nese ze své rodiny, k trávení volného času. Pro upřesnění mládeže, jsme použili definici paní Vágnerové: *Období dospívání je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Začíná přibližně v 11 letech a končí dosažením dospělosti ve 20. letech. První fáze dospívání je časově lokalizována přibližně mezi 11. a 15. rokem, s určitou individuální variabilitou, danou v tomto případě především geneticky.* (2000, s. 209). Ze širokého rozptylu věku 11. – 20. let, jsme se zaměřili na věkovou kategorii 15. – 18. let. Skupinku, kterou jsme si zvolili, dále nazýváme mládež. *Adolescent je jedinec, který prošel pubescencí, ale musí zvládnout úkol, naučit se být dospělým co do zkušeností, odpovědnosti, sociálního postavení, osobnostní svébytnosti. Pubescence je věk plný neklidu, dramatické proměny těla i duše, kdy jedinec nejen ví a umí víc než dříve, ale také a především se přetváří do jiné podoby. Začíná se vzpouzet autoritám, vstupuje v dosud nepředstavitelné konflikty s rodiči a učiteli, hledá svou podobu sociální – ve vztazích s lidmi; a konečně také v tom smyslu, že začíná jinak prožívat sám sebe, nově se ptá, kým je a jakým směrem se v životě ubírat. Tuto proměnu provázejí hluboké krize, změny nálad, názorů, tužeb. Pubescent se často stává svému okolí i sobě samému obtížným. Tato obtížnost, dramaticčnost a náročnost se často přelévá do adolescence,*

nejednou tam dokonce i kulminuje. (Helus, 2004, s. 209-210). Mládež se nyní zabývá spíše okolím, zajímají ji trendy, co je 'in' a co je "out". Volné vysvětlení těchto krátkých slov, znamená, co letí, co je módní, a co už je dávno z módy. Stává se pro ně nejdůležitějším, být stále ve středu pozornosti a dění. Obracejí svou pozornost na kamarády, módu a trendy ve všem kolem nich. Hodnotou se pro ně stává i tělesná atraktivita. Dokonce se může objevit zvýšená přecitlivělost, podrážděnost, nesmyslná vztahovačnost a nedostatek sebeovládání s velkou obrannou reakcí v podobě skrývání citů a nesdílení se. Opět se zde dostává do popředí naprostá potřeba jistoty a bezpečí. Pokud tuto potřebu nemůže uspokojit ve své rodině, obrací se ke svým vrstevníkům. *Absence pozitivních sociálních vazeb, nedostatek citu, pocitu, že se o mne nikdo nezajímá a nikdo o mne nestojí, opakované neúspěchy ve škole, dlouhotrvající pocit nudy – to jsou vlivy, které formují jedince, s nimiž lze posléze snáze manipulovat a kteří často hledají a nalézají možnost seberealizace v sociálně závadném prostředí.* (Pávková, 2002, s. 16). Ne vždy je skupina, kterou si zvolí jedinec sám, závadná, ale je to pravděpodobnější. Ztotožňujeme se s názorem paní Jiřiny Pávkové, kdy ve své publikaci z roku 2002 uvádí, že vliv rodiny a nejbližšího okolí je obrovský a velmi silně působí a ovlivňuje jedince při trávení volného času. To, jak mladý člověk tráví svůj volný čas, je silně závislé i na jeho rodině. Na vzorcích, které přejímá a jak jej jeho nejbližší formují. Protože pokud pro rodinu bude volný čas důležitý, můžeme předpokládat, že i pro mladého člověka bude volný čas důležitý. Pokud v rodině je vše přednější než volný čas, dá se usuzovat, že nebude ani pro mladého člověka důležitý. V dnešní době se velmi výrazně projevuje ekonomická stránka rodiny. Majetnější mají více peněz, a na druhé straně, ekonomicky slabé rodiny hledají způsob navýšení rodinného rozpočtu. Střední vrstva ekonomicky stabilní, je na velkém ústupu a můžeme předpokládat její zánik v blízké budoucnosti. O celé problematice vrstev a její struktury, dobře informuje náš přední sociolog Jan Keller ve svých knihách i rozhovorech pro rádio a televizi. Již delší dobu upozorňuje na tento nevyvážený stav rozvrstvení společnosti. *Každý člověk má potřebu patřit do nějaké sociální skupiny, být její součástí, resp. se s ní dokonce identifikovat.* (Vágnerová, 2004, s. 309). Mladý jedinec se příslušností ke skupině vymezuje sebe sama. **Skupina** je pro mladé lidi i zároveň sociální identitou. Skupiny lze rozdělit na **neformální** a **formální**, dále dle identifikace na členské a referenční. **Členské skupiny** se poslední dobou rozmáhají. Jedná se o členství. Toto členství může být v obchodním domě, kde za členství dostanete slevu nebo máte možnost výhodnějších nákupů. Také se to uplatňuje při obyčejných nákupech denní potřeby. Dnes již neexistuje obchod, kde by Vám nenabízeli automaticky

kartičku člena klubu. Na druhou stranu, **referenční skupina**, je skupinou, do které člověk chce patřit, je pro něj velmi atraktivní. Dále můžeme mít skupiny rozděleny dle míry intimity, kterou v ní sdílíme. Základním rozdělením je **primární** (např. rodina) a **sekundární** (např. širší příbuzenstvo). V rámci celé skupiny zaujímá jedinec svou roli, která může být v podobě **vůdce skupiny**, **expert skupiny**, **outsider** skupiny nebo jen **řadový člen**. Za svůj život jsme účastníci několika skupin. Může se stát, že jsme i účastníci dvou a více skupin současně. *Dítě, které nemá přiměřené zájmy, svého koníčka, nudí se, snadněji podlelehne negativním vlivům asociálních jedinců a part. Může se také projevovat závislost na virtuální droze v případě nedostatku emocionálních sociálních vazeb. Naopak dítě, které má svůj oblíbený sport, hudbu, tanec, věnuje se modelářství, rybaření nebo jiné zájmové činnosti, nebude pravděpodobně z nudy rozbíjet v parcích sochy, přepadat důchodce, týrat a šikanovat mladší a slabší spolužáky nebo ubližovat zvířatům.* (Pávková, 2002, s. 38). Proto je nutné dbát na trávení volného času mladého člověka, vědět s kým se po škole stýká, jak tráví svůj volný čas. Vše, ale začíná u rodiny. Předávání zkušeností je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti. Realizuje se hlavně sociálním učním, sociální komunikací a interakcí. *Přes všechny problémy však rodina zůstává východiskem, na němž v mnohém závisí bohatost současných zážitků dítěte a jeho připravenost na volnočasový život v dospělosti.* (Hofbauer, 2004, s. 57). Zde je uvedeno, jak rodina je hlavním aktérem, který určuje, jaký vztah bude mít dítě k volnočasovým aktivitám. Je důležité, aby rodina své děti motivovala k trávení volného času. *Děti, mladí lidé i jejich vedoucí jsou společnou aktivitou motivováni – mohou se na ni podílet počínaje záměrem a zpracováním projektu přes jeho realizaci a až po zakončení a hodnocení jeho bezprostředního nebo dlouhodobého výsledku. Děti a mladí lidé si na účasti na volnočasových aktivitách osvojují nový obsah a získávají novou sociální zkušenost.* (Hofbauer, 2004, s. 34). Jakákoliv aktivita ve volném čase, by měla být bezpečná, jelikož dítě se v ní učí novým věcem. Dospělí jsou zde jako pomocníci, kteří rozvíjejí jejich výchovu pro obohacení jejich osobnosti. *Subjektivní postoje účastníků volnočasových aktivit nelze zjednodušovat na časté vyjádření „nemám čas“. Mladí lidé dosáhli nepatrného pokroku, když se naučili zvládat cílevědomě a smysluplně využívat volný čas, ale některým se jejich podmínky života změnila a staly se složitějšími a řešení problémů jejich volného času obtížnějšími. Zhoršující se situace nemalé části dospělé populace, rostoucí životní nejistota a klesající schopnost pokrýt finanční náročnost se promítala také do života rodin a jejich dětí ve volném*

čase. (Hofbauer, 2004, s. 34-35). V důsledku špatné ekonomiky některých rodin, se děti dostávají do pracovního procesu mnohem dříve, než by bylo žádoucí. Někteří mladí lidé se uchylují k pornografii nebo jsou vyloučeni na účasti trávení volného času z důvodu netolerance, xenofobie nebo rasismu. *Těživým paradoxem současné společnosti, nežádoucím rozšířením volného času a současně jeho negací je nezaměstnanost. Takto vynucený nadbytek volného času vychyluje rovnováhu života zvláště mladých lidí po ukončení školy. Odsouzení proti své vůli k ne-práci, tráví svůj volný čas zploštěle, bez výhledu, náročnějších a perspektivních cílů a jejich život se stává pouhým přežíváním.* (Hofbauer, 2004, s. 38). Rodiny, které jsou finančně zabezpečeny, více inklinují k módním trendům v trávení volného času. Pokud je v daném prostředí módní učit se golfu, děti těchto rodičů s největší pravděpodobností chodí na hodiny golfu, aby obstály v prestiži dané sociální vrstvy. Někteří lidé naprosto odmítají volný čas a věnují se plně své práci. *Volný čas, je však také časem, který někteří jeho potenciální účastníci na základě svého rozhodnutí nechťejí. Význam práce se v tomto případě přeceňuje. K jeho odmítání dochází na základě vlastního rozhodnutí a současně i pod tlakem ekonomického a společenského postavení, profesních a kariérních ambicí. Motivací je úsilí nastoupit profesní dráhu a úspěšně ji rozvíjet, jindy snaha zachovat si v běžném zaměstnání životní úroveň či zlepšit společenský status vlastní nebo své rodiny.* (Hofbauer, 2004, s. 41). V důsledku naší doby, se před každým mladým člověkem rozprostře široká paleta možností trávení volného času. V přemíře nabídek se může mladý člověk ztratit a nedokáže vyplnit svůj volný čas. *Někteří mladí lidé volný čas po škole nebo práci skutečně mají; mohli a případně i chtěli by ho účelně využívat, v jeho nabídkách ani v možnostech vlastní účasti se však neumějí orientovat. Vzhledem k těmto rozšiřujícím se možnostem roste význam přitažlivosti a přesvědčivosti nabídek, zájmu a připravenosti jedinice správně si mezi nimi zvolit i podpory, které se dětem nebo dospívajícím při tom dostane od dospělých.* (Hofbauer, 2006, s. 44). A tak se opět dostáváme k rodině a k jejímu významu pro volný čas. Rodina svému členovi musí ukázat formy trávení volného času a musí jej naučit, jak se ve světě barevných a lákavých nabídek orientovat. Pokud k tomu nedojde, s vlastním uvědoměním posíláme děti od sebe ze svých rodin. A tím podporujeme rozpad rodiny. *Dochází k zanedbávání, k fyzickému a psychickému zneužívání dětí a mladých lidí dospělými. Stoupala rovněž brutalita, vandalismus a agresivita trestních činů.* (Hofbauer, 2004, s. 45). V následující kapitole se budeme více věnovat rodině a jejímu vlivu na trávení volného času mládeže.

2.3 Rodina a její vliv na trávení volného času mládeže

Vliv rodiny, ať už na trávení volného času nebo na jinou aktivitu, je velmi zásadní. Tak, jako jsme v minulé kapitole zdůraznily vztah mládeže k trávení volného času, který si nesou ze své rodiny, se zaměříme na rodinu a její vliv na trávení volného času mládeže. *Nejprve se děti setkávají s volným časem vlastním i druhých lidí v rodině, do níž se rodí. Již zde poznávají možnosti i úskalí volného času (svého, rodinných příslušníků) a získávají v tomto ohledu první zkušenosti.* (Hofbauer, 2004, s. 55). V rodině získáváme základní návyky, základní zkušenosti, získáváme jistotu a je pro nás zdrojem biologických i sociálních aspektů. *Rodina je primárním kontextem lidské zkušenosti od kolébky až po hrob.* (Sobotková, 2007, s. 11). Ano, rodina je počátkem všech našich formování. Vše začíná v rodině. *Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti.* (Hofbauer, 2004, s. 56). Zprvu dítě může jen přihlížet v rámci volnočasové aktivity a být účastníkem volnočasové aktivity. S tím, jak dítě roste, se postupně více zapojuje do volnočasových aktivit rodiny. V pozdějším věku, dokonce může být dítě organizátorem volnočasových aktivit rodiny. *Mnohé rodiny se však ku prospěchu věci nespokojují s pasivním přijímáním těchto podnětů, nýbrž je samy vyhledávají, tvořivě si je osvojují a obohacují jimi volnočasový život svých dětí.* (Hofbauer, 2004, s. 56). Existují dva typy rodiny: jeden typ rodiny vyhledává podněty pro svůj volný čas a kreativně ke svému volnému času přistupuje, naproti tomu druhý typ rodiny, pouze pasivně přijímá podněty zvenčí a mnohdy se ani neúčastní více aktivnějšího prožívání volného času. *Na volný čas dětí v rodině jako zdroj pozitivních i negativních vlivů působí především objektivní podmínky života a výchovy dětí v rodině: její velikost a úplnost.* (Hofbauer, 2004, s. 57). Rodiny se v dnešní době potýkají s ekonomickým zázemím svého rodinného rozpočtu. Finance ovlivňují i to, zda rodina má jedno nebo více dětí. Dalším faktorem je také vyznání rodiny a zařazení do určité věřící skupiny obyvatelstva. Další, v dnešní době již početnou skupinou, jsou rodiny, kde je pouze jeden rodič. Taková rodina je také závislá na rodinném rozpočtu ve variabilitě trávení volného času. Dnes, se také hovoří o snížené plodnosti párů, která může ovlivnit počet členů v rodině. Menší skupinkou jsou potom rodiny, které vznikly po rozpadu jiného manželství. A tak děti, které spolu nikterak nejsou pokrevně spřízněné, se stávají sourozenci. *Přes všechny problémy však rodina zůstává východiskem, na němž v mnohém závisí bohatost současných zážitků dítěte a jeho připravenosti na volnočasový život v dospělosti.* (Hofbauer, 2004, s. 57). Krajním tématem je dítě, které

přišlo o svou rodinu. Příčinou může být únos dítěte, jak už vlastními rodiči, tak i cizí osobou nebo nezákonný převoz do jiné země, popřípadě trestný čin. Proto je důležité věnovat velkou pozornost odpovědnosti každého rodiče za své dítě. Práva jsou ukotveny v Úmluvě o právech dítěte a v novém Občanském zákoníku v hlavě II, v oddíle 3 v České republice. *Nový občanský zákoník stanoví, že práva a povinnosti rodičů a dětí jsou vzájemná a že se jich nelze vzdát. Zakotvuje výslovné právo dítěte nejen vytvořit si vlastní názor na řešení rodinné záležitosti, ale především prezentovat své přání vůči soudu. Děti mají právo být slyšeny a jejich názory jsou určující pro stanovení toho, co je v nejlepším zájmu dítěte.* (Novotný, 2014, s. 138-139). Dřívější zákon o rodině byl nahrazen novým občanským zákoníkem. Stále však zůstává odpovědnost rodiče za své dítě ukotvena v rámci judikatury České republiky. *Obecně platí, že rodiče mají jít svým dětem příkladem. Osobní život rodiče a jeho charakterové vlastnosti předurčují, jaké postoje bude mít v dospělosti jejich dítě.* (Novotný, 2014, s. 139). Rodina musí o své členy pečovat, chránit je, rozvíjet, dbát na jejich morální výchovu, zabezpečit hmotné statky a rozvíjet socializaci. *Rodina jako inspirátor, podporovatel i realizátor volnočasových aktivit může svoje děti učit k volnému času přistupovat tvůrčím způsobem a vytvářet postoje, které budou ochotny a schopny v budoucnosti uplatňovat i po založení vlastní rodiny. Toto působení se uskutečňuje: nápodobou a reprodukcí, uskutečňováním individuálních i společných pravidelných zájmových činností dětí v rodině, citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy a nadání dětí.* (Hofbauer, 2004, s. 61-62). Rodiče mohou svým dětem ukázat, že svůj volný čas mohou trávit společenskou hrou, hrou s ostatními členy rodiny. V rámci volného času je dobré se setkávat se širším příbuzenstvem. Rodiče s dětmi mohou jet i do různých akvaparků, lunaparků a jiných středisek, kde jsou atrakce pro děti i rodiče. Podstatou je vštípit dětem pozitivní trávení volného času. *Některé rodiny učí individuální konformitě, jiné individuální vzpourě, některé učí skupinové zodpovědnosti a některé volí, z nedostatku jiného, přístup uhýbání životu. Každá rodina učí něco o tom, jak se chovat k vnějšímu světu: jak postupovat, jak se stavět k nespravedlnosti a ošklivým věcem světa a jaký vztah k tomu všemu mít. Věřte nebo ne, stále jsou lidi v rozmezí od dvanácti do osmnácti let, kteří nikdy neviděli osobu jiné rasy, nikdy neviděli chudáka nebo boháče a nikdy se nevykoupali v pořádné vaně. V ghettech a bohatých čtvrtích některých měst mohou být děti izolovány jen ve svém okolí a společenské vrstvě.* (Satirová, 2006, s. 335-336). Druhé působení na děti vytváří z dětí pokračovatele rodičů. Pokud rodiče jsou zapálení turisté a vedou své děti k této volnočasové aktivitě, je velmi pravděpodobné, že děti v mladém věku

a později budou pokračovat v turistice. *Už Auguste Comte, si uvědomoval, že na tradiční společnosti nebylo úplně všechno špatné. Znalosti a možnosti předků byly sice omezené, zároveň však měl tehdejší člověk pocit, že někam patří, a sdílel s druhými, s nimiž žil v úzké pospolitosti, určité pevné hodnoty.* (Keller, 2011, s. 9). Třetí působení dle Hofbauera je ohledně aktivní podpory dítěte v jeho zájmu, který si sám vybere. Je důležité ukázat dítěti, že rodič má zájem o to, co dělá dítě mimo rodinu. Je důležité také ukázat dítěti, že rodič má zájem, jak se mu daří. Zde je důležitá komunikace a empatické chování vůči dítěti. *Rodič by měl mít jistotu, že dítě umí číst jeho projevy a věří jim. Komunikaci si představuji jako obrovský deštník, jenž zakrývá a ovlivňuje vše, co se mezi lidmi odehrává. Od chvíle, kdy lidská bytost přišla na tento svět, komunikace se stala nejdůležitějším faktorem určujícím, jaké vztahy si člověk vybuduje a co se komu ve světě přihodí. Jak dokážeme přežít, jak rozvíjíme důvěrné vztahy, jak jsme výkonní, jaký dáváme životu smysl, jaké máme spojení se svou božskou podstatou – to všechno do velké míry závisí na naší schopnosti komunikovat.* (Satirová, 2006, s. 55). Ano, komunikace je velmi důležitá. I samotné sdílení se o svých starostech, zážitcích a emocích. Lidem byl dán jazyk, který by měli používat ve svůj prospěch. *Hodnoty jako síla, intimita, autonomie, důvěra a schopnost komunikovat jsou životně důležité složky, na nichž závisí kvalita našeho života.* (Satirová, 2006, s. 13). A kvalita našeho života začíná v naší rodině. V následující kapitole se budeme věnovat některým konkrétním projevům volného času mládeže.

3 KONKRÉTNÍ PROJEVY VOLNÉHO ČASU V ŽIVOTĚ MLÁDEŽE

Na základě již dříve řečeného v minulých kapitolách, se nyní budeme věnovat konkrétním projevům volného času v životě mládeže. *Vznikl systém aktivit a institucí volného času i podmínek jejich působení a trvale vzrůstá jeho význam pro život a výchovu jednotlivých dětí a mladých lidí, jejich skupin i celých mladých generací.* (Hofbauer, 2004, s. 48). Volný čas, už není jen v oblasti rodinného prostředí, ale dnes existují střediska, kluby, a jiná zařízení, která se specializují na trávení volného času. Dnes je nabízeno mnoho způsobů a mnoho prostředí, kde mladý člověk může trávit svůj volný čas. *Aktivity a instituce volného času se dnes uplatňují ve všech prostředích života a výchovy dětí a mládeže: v rodině a činnosti školy mimo vyučování, ve specifických institucích a sdruženích, obci a médiích jako dalších prostředích každodenního života. Staly se trvalou součástí politiky společnosti vzhledem k mladé generaci v celostátním i mezinárodním měřítku. Všechny tyto dimenze jsou vzájemně spjaty mnohostrannými, spontánními i záměrnými vazbami, jejichž význam v současných podmínkách vzrůstá.* (Hofbauer, 2004, s. 55). Veškeré činnosti, které jsou dnes k dispozici mladým lidem, jsou rozděleny podle věku, genderu a dalších kritérií. Jsou i místa, která jsou zaměřena tématicky a setkávají se zde obě pohlaví. V dnešním světě je nabídka tak obsáhlá, že se mladý člověk, v ní může ztratit, pokud není správně veden. *Co si představí lidé různého věku, pohlaví a společenského postavení při vyslovení slov volný čas? Cestování, poznávání cizích zemí (studentka SŠ, 18 let), kamarádi, pivo, automaty (dělník, 18 let), diskotéka, pěkné holky, zábava (učeň, 16 let), nuda, nuda, nuda (učeň, 16 let).* (Pávková, 2002, s. 9). Mladí lidé jsou na přelomu své dospělosti ve fázi, kdy ještě zcela neopustili svůj domov, ale zároveň nechtějí být již stále doma. Potřebují pocit někam patřit, cítit se v bezpečí a zároveň mít svůj sociální život bohatý na sociální kontakty s vrstevníky. *R. J. Havighurst se domníval, že se volný čas musí starat o účast na sociálním životě. M. Kaplan tvrdil, že volný čas má přispívat k pocitu „někam k něčemu patřit“.* (Vážanský, Smékal, 1995, s. 26). Mladí lidé si volí své aktivity ve volném čase podle svých přátel, podle svého vzoru z rodiny a také podle svého uvážení. *Volný čas, jeho aktivity, instituce a podmínky jejich rozvoje se rozvinuly v členitý systém, vybavení velkou vnitřní i vnější dynamikou, který má na účastníky inspirativní vliv a je schopen dalšího rozvoje. Současně však zdaleka nenaplnuje všechny jejich potřeby, nerealizuje plně vlastní možnosti a někdy vytváří i nové složité problémy.* (Hofbauer, 2004, s. 51-52). Na některé složitosti volného času, se nyní podíváme v následující kapitole, z pohledu prostředí. Protože volný čas trávíme v různých prostředích.

3.1 Význam prostředí, výchovy a školy

Kdekoliv se nachází mladý člověk, je obklopen okolím. Tomuto okolí se říká prostředí. Prostředí může být doma, ve škole, venku, v obchodním centru nebo v zařízení pro volnočasové aktivity. Prostředí nás neustále obklopuje a ovlivňuje. Jak už jsme zmínili, existuje řada typů prostředí. *Život a výchova dnešních dětí, dospívající mládeže a mladých dospělých probíhá v různých prostředích.* (Hofbauer, 2004, s. 11). My se zaměříme na dva typy, které nás nejvíce ovlivňují. Prvním je rodinné prostředí a druhé je školní prostředí. Prostředí má zásadní vliv na vývoj jedince a jeho rozvoj. Vždy musí být zastoupená vzájemná interakce, tzn. jedinec, projevuje svou aktivitu a na tu reaguje okolí, neboli prostředí, popřípadě naopak. *Vstřícné rodinné prostředí v rozvoji volného času svých dětí tedy hraje a má hrát významnou úlohu. Rozvíjí individuální předpoklady dětí a podporuje jejich kontakty s dalšími prostředími, bere v úvahu jejich volnočasové potřeby i zájmy a otevírá se pozitivním vnějším podnětům.* (Hofbauer, 2004, s. 64). To, v jakém prostředí se nacházíme, nás ovlivňuje po fyzické stránce, psychické stránce i sociální stránce. Ve špatném prostředí se budeme cítit rozladěně a hůře se budeme zapojovat do sociální interakce. *Zároveň je zřejmé, že žádoucí i nevídané výsledky rozvoje osobnosti souvisejí s kvalitou a charakterem prostředí.* (Wildová, 2010, s. 16). Lidé v našem okolí jsou buď ti nejbližší, jako je maminka a tatínek, popřípadě sourozenci. Lidé ze širšího okolí jsou nám vzdálenější. *Vlivy prostředí nepůsobí vřadycky stejně, mohou být modifikovány i samotnou dědičnou informací. Lidé s různými dědičnými předpoklady mohou reagovat na stejné prostředí jinak.* (Vágnerová, 2000, s. 17). Vhodné, neboli připravené prostředí, by mělo být všude, kde se objevují děti a mladí lidé. V našich domovech, ve školách, družinách i venku, v městských částech. Vhodně upravené a připravené prostředí by mělo být přirozenou součástí našich životů. Protože každý je ovlivňován tím, v čem vyrůstal a vyrůstá. Důležitou vlastností prostředí je míra stability a struktura. Toto jsou nejzásadnější vlastnosti prostředí. Stabilita je pro každého z nás velmi důležitá a pro mladého člověka zásadní. Jelikož svět kolem něj se velmi rychle mění, uvítá mladý člověk místo, kde může mít svůj kout, svůj klid a své stálé prostředí. To dodává pocit jistoty a bezpečí. Stabilní prostředí přispívá k dobrému psychickému zdraví jedince. *Vhodné prostředí by mělo být všude tam, kde jsou i děti.* (Wildová, 2010, s. 17). Struktura prostředí přispívá k lepší orientaci, co v daném prostředí platí a jaké jsou zde platné zákony a pravidla. *Hranice nejsou „cizí, určené zvenčí“, ale slouží jednoduše k tomu, udržet prostředí natolik relaxované, aby se v něm všichni, děti i dospělí, cítili uvolněně, nabývali nových zkušeností vlastním rozhodováním a mohli se naučit rozlišovat*

skutečné potřeby od náhradních, zástupných potřeb. Děti potřebují hranice, aby mohly vyrůstat v míru. (Wildová, 2010, s. 9, 13). Jsou to hranice, které je nutné respektovat. Vytvoření hranic a nastavení pravidel úzce souvisí s výchovou. *Musíme sladit vlastní rodinnou historii s představami svými a s představami partnera a to vše ještě pružně naroubovat na individualitu dítěte. Na ni nesmíme zapomínat; to, co lze úspěšně uplatnit u jednoho batolete, je zcela nepoužitelné u druhého a bezduchým napodobováním nějaké výchovné metody můžeme dítěti i celé rodině docela vážně ublížit.* (Jungwirthová, 2009, s. 87).

V rodině ukotvení výchovy ovlivňuje více faktorů. Rodiče pocházejí z různých rodin a musí styly výchovy ze svých rodin sloučit ve své rodině. *Těžkosti výchovy spočívají mnohdy v tom, že nedokážeme přesně stanovit cíle, ke kterým by vychovávaný subjekt měl dojít.* (Balvín, 2012, s. 106). Různé rodiny, mají různé styly výchovy. *Pravidla jsou naše představy o tom, co bychom měli a neměli. Je to druh zkratky, která nabývá na důležitosti, jakmile dva nebo více lidí žijí pohromadě.* (Satirová, 2006, s. 113). Prvním výchovným typem, jak vychovávat své děti, je **autoritativní výchova**. Jedná se o autoritu, která velí celé rodině. Ve většině rodin se jedná o otce, který zastává pozici autority. Tato autorita může být přirozená nebo vybudovaná pod pohružkou trestu. *Děti navzdory dnes rozšířenému přesvědčení docela dobře zvládnou i poměrně přísnou výchovu, ovšem za podmínky, že jsou milovány, že neslouží přísnému rodiči jen jako cvičný materiál, na kterém si vybíjí svou potřebu velet a vládnout.* (Jungwirthová, 2009, s. 88). Druhým typem je **slabá výchova**. Zde se projevuje nadvláda malého dítěte nad celou rodinou. V rodině se vše odvíjí od uspokojení všech potřeb malého dítěte. Tato výchova je nejbezpečnější, protože rodiče rad psychologů z poraden nedbají a vždy ustoupí dítěti. *Něco zásadně nezdravého je na situaci, kdy jsou rodiče závislí na pohodě dítěte, kdy je pro ně dítě tím nejdůležitějším na světě. Dítě se pak i v jiných sociálních skupinách pokouší dosáhnout svých cílů vydíráním, manipulací a vzbuzováním soucitu. Nejsme-li jako rodiče schopni dítěti vytyčit hranice jeho chování a prosadit je, ono samo si je nevytvoří. Rozvoji jeho osobnosti tím nesmírně uškodíme a také podstatnou měrou zvýšíme pravděpodobnost budoucích poruch chování.* (Jungwirthová, 2009, s. 88-89). Třetím typem je **liberální výchova**. Tento styl je úplně jiný, než předešlý. Rodiče jsou si velmi dobře vědomi, co dělají a proč s dítětem tak jednají. *Při podrobném pozorování zjistíme, že i programově velmi liberální rodiny své mantinely samozřejmě mají a umějí je prosazovat. To je jeden z důvodů, proč má tento výchovný styl své stálé zastánce a proč děti z těchto rodin obvykle vyrostou ve zcela funkční a sociálně zdatné jedince. Jsou zvyklí se prosazovat, o věcech přemýšlet a neposlouchat slepě.*

Pravidlem je poděkovat, poprosit a půjčit hračku. Moc se nepovoluje odmítnutí, dohady, a nadávání rodičům už vůbec ne. (Jungwirthová, 2009, s. 89-90). Čtvrtým typem výchovy je **důsledná výchova**. Ze všech typů, je považována za ideální. Ale má také své úskalí, protože musíme umět skrýt svou nedůslednost před svými dětmi. *Nenakládejme na dvouleté dítě víc zodpovědnosti, než unese. Důslednost ano, ale musí to být důslednost lidská, dítě nechceme vycvičit jako pejska, ale vychovat.* (Jungwirthová, 2009, s. 91-92). V důsledné výchově má své místo i komunikace s dítětem, mladým dospělým. Stěžejní je komunikace při konfliktu. *Zdá se, že „obtížné“ děti nejlépe reagují na rodiče, kteří jsou citliví a přitom pevní, kteří jsou ochotni argumentovat a vysvětlovat a kteří na jedné straně mají jasné nároky, avšak na druhé straně usilují spíše o spolupráci dítěte, než aby spoléhali na sílu a trestání.* (Fontana, 2003, s. 189). Pátým typem výchovy je **nedůsledná výchova**. Jak už vyplývá z názvu, jedná se o nedůsledné jednání ze strany rodičů vůči dítěti. *Někdy mám dojem, že rodiče, kteří uplatňují tento styl výchovy, potřebují „neposlušné“ dítě, aby odvedli pozornost od své vlastní nedůslednosti. Svým způsobem je jednodušší hrdat na dítě a jeho špatné povahové vlastnosti než důsledně vyžadovat to, co jsme dítěti řekli.* (Jungwirthová, 2009, s. 91)⁷. Kéž bychom měli vždy na zřeteli, že vychováváme dítě, mladého člověka do budoucnosti, a že jej musíme vybavit tím nejlepším, co známe. *Výchova je jako ledovec. Viditelný je jenom zlomek.* (Lenčová, 1998, s. 29). Působit výchovně na jedince, tak abychom dosáhli cíle, je opravdu náročné. Ve výchově je důležitá spolupráce rodiny a školy. *Výchova v nejširším smyslu slova zahrnuje i vzdělávání.* (Zelina, 2010, s. 53)⁸.

Druhou oblastí je škola a školní prostředí. Školní prostředí je druhým silným faktorem, který ovlivňuje mladého člověka při výběru možnosti jak trávit volný čas. *Dnes se inten-*

⁷ „Za chvíli jdeme na nákup, dojdí si about boty“. Maminka pět minut pobíhá po bytě a připravuje se. „Tak slyšíš, jdi se obut!“ Vyřídí dva telefony a jde se učesat, dítě si stále v klidu hraje. „Tak kolikrát ti to mám říkat, že ti jednu vlepím!“ Dítě stále v klidu, matka se jde převléknout. „Asi ti nekoupím tu zmrzlinu.“ Dítě, zdá se, dobře ví, že vyhrůžka je planá, a stále si hraje. Maminka zalévá květinu v kuchyni. Za chvíli se objeví v pokojíčku, popadne dítě za ruku a odvléče ho do předsíně. „Koukej se about, nebo ti opravdu nic nekoupím.“ Při tomto proslovu dítě obouvá a obléká mu bundu. „Ty jsi příšernej, všechny děti se už umí obléknout. „ O půl hodiny později jde dítě spokojeně se zmrzlinou z obchodu, matka za ním kráčí s kamarádkou a stěžuje si, že ji ten kluk vůbec neposlouchá a dělá si, co chce. (Jungwirthová, 2009, s. 91).

⁸ *Výchova v najširšom zmysle slova zahrnuje aj vzdelávanie.* (Zelina, 2010, s. 53).

zivněji než kdykoliv předtím ukazuje, že vzdělávání přestává být problém jako proces přenosu poznání lidské kultury, ale problémem se stává výchova, tj. přenos duchovní, citové, motivační kultury, hodnotových orientací na následující pokolení. (Zelina, 2010, s. 57)⁹. Školy jednadvacátého století jsou zaměřené na inovace a alternativy, jak ve vzdělání, tak i v hodnocení žáků a výuce. Jednou z velkých inovací je propojení rodiny a školy. V USA vznikly „školy přesahující do okolí“. Vychází se zde z teorie, že vzdělávání mládeže nelze ponechávat jen na působení samotné školy, ale musí být realizováno v kooperaci s dalšími sociálními institucemi, jako je rodina, místní komunita aj. Liga přesahujících škol je dobrovolné sdružení škol, které se snaží prokázat, že partnerství školy, rodiny a komunity může přispívat k zvyšování vzdělávací úspěšnosti u všech dětí. (Průcha, 2012, s. 87). Tento typ je uveden pouze jako příklad propojení rodiny a školy. Samozřejmě bychom našli ještě další příklady v různých zemích. V Polsku existuje iniciativa „Otevřená škola“. Škola je otevřená pro rodiče tak, aby se rodiče dozvěděli, jak jsou vzdělávané a vychovávány jejich děti. Příkladem další země, kde funguje spolupráce školy a rodiny, je Německo. V Rakousku se spolupráce realizuje prostřednictvím rodičovského sdružení a svazu rodičů. Ve Velké Británii, existují podle Kowalczyka (1988), čtyři formy spoluúčasti rodičů na práci školy. (Bakošová, 2008, s. 152-153)¹⁰. Pro naši práci je důležité, že k takovému propojení již dochází, že škola i rodina k sobě navzájem chtějí nalézt cestu. Základem takového propojení je komunikace. Kdy škola poskytuje informace o dítěti, jeho prospěchu, volnočasových aktivitách, o akcích pořádané školou. Na druhou stranu se předpokládá a požaduje zájem rodiče o dítě a účast na akcích. Školy samy v podmínkách současné civilizace vyvíjejí různé aktivity směřující ke kontaktům či kooperacím se svým prostředím, především s komunitou

⁹ *Dnes sa intenzívnejšie než kedykoľvek predtím ukazuje, že vzdelávanie prestáva byť problémom jako proces prenosu ľudskej poznatkovej kultury, ale problémom sa stáva výchova, tj. prenos duchovnej, citovej, motivačnej kultury, hodnotových orientácií na nasledujúce pokolenia (Zelina, 2010, s. 57).*

¹⁰ *V Polsku existuje iniciativa „Szkola otwarta“. Škola je otvorená pre rodičov tak, aby sa rodičia dozvedeli, jako sú vzdelávané a vychovávány ich deti. Príkladom ďalšej krajiny, kde funguje spolupráca školy a rodiny, je Nemecko. V Rakúsku sa spolupráca realizuje prostredníctvom rodičovských združení a zväzov rodičov. Vo Veľkej Británii existujú podľa Kowalczyka (1988) štyri formy spoluúčasti rodičov na práci školy. (Bakošová, 2008, s. 152-153).*

rodičů. Rodiče žáků, které škola vzdělává, se považují za hlavního a nejpočetnějšího partnera pro vztahy školy s prostředím. (Průcha, 2005, s. 410). Škola nemůže nahradit rodinu a rodina nemůže nahradit školu. Zásadní je obě instituce propojit a získat vzájemnou pozitivní kooperaci. *Domov a škola jako společenské instituce mají při přetváření dětí ve zdatné sociální bytosti rozhodující úlohu.* (Fontana, 2003, s. 45). Důležité je, aby škola věděla o poměr v rodině a znala situaci mladého jedince. Je důležité, aby se rodič účastnil rozhovorů při negativních situacích ve škole. *Klíčovou zásadou je, že škola by v dítěti, které se doma ocitá v nepříznivých podmínkách, neměla vyvolávat další tíseň. Škola je tu k tomu, aby pomáhala.* (Fontana, 2003, s. 45). Komunikace mezi školou a rodinou může probíhat v dnešní době různými formami. Máme k dispozici e-mailovou komunikaci, komunikovat můžeme prostřednictvím mobilních telefonů s využíváním chytrých aplikací, které napomáhají při organizaci času i volnočasových aktivit. Jako klasická forma komunikace stále zůstává žákovská knížka, třídní schůzky a konzultační hodiny. *Hlavní role je ovšem na straně školy, která jako první na tahu určuje pro rodiče formy a obsah možných kontaktů. Těm se do jisté míry rodiče musí naučit, přizpůsobit se jim a pohybovat se v nich, i když je zachována jistá možnost vlivu ze strany rodiny. Zkušený učitel pracuje se spoluzodpovědností rodičů tak, aby je přiměl k podpoře a přitom si zachoval autonomii své práce.* (Kolláriková, Pupala, 2001, s. 80). Důležitou roli hraje i dítě samotné. *Spolupráce školy a rodiny by měla být založená na spoluúčasti dětí na tomto vztahu. Dítě by tak pochopilo, že je účastníkem dění.* (Bakošová, 2008, s. 154)¹¹. Protože existují situace, kdy rodič nepřímo komunikuje s učitelem nebo školou, a to právě prostřednictvím svého dítěte. A zde se dítě stává účastníkem dění, jak bylo výše řečeno dle Bakošové. *Dítě je příslušníkem obou dvou institucí – rodiny i školy – a proto Perrenoud mluví v tomto kontextu dokonce o dítěti jako o dvojitým agentovi. Dospělí vnímají role dětí jako aktivních prostředníků (medií) často zjednodušeně. Kvalita dětských strategií závisí často na věku dítěte a jeho sociálních schopnostech. Děti si vhodné postupy osvojují díky vlastní zkušenosti s rodiči a učiteli, ale mohou se také inspirovat navzájem. Největší pole působnosti dětí je v interpretaci zpráv a výběru vhodného času k jejímu předání.* (Kolláriková, Pupala, 200, s. 83). Děti a mládež mají ve škole k dispozici různé kroužky a volnočasové aktivity. Rozvíjejí tak své nadání, dovednosti a učí se novým kompetencím. *Plní funkci vzdělávací a výchovnou, kulturní a*

¹¹ *Spolupráce školy a rodiny by měla být založená na spoluúčasti dětí na tomto vztahu. Dítě by tak pochopilo, že je účastníkem dění.* (Bakošová, 2008, s. 154).

sociálně-preventivní, zdravotní (regenerační a relaxační), oddechovou a kompenzační. Ve spolupráci s rodiči, institucemi volného času a obce rozvíjí a kultivuje zájmy a nadání, sociální vztahy a demokratické občanství. (Hofbauer, 2004, s. 66). Škola působí ve dvou oblastech. Jednou oblastí je výuka, která je systematická a řídí se podle kurikula dané školy. A druhou oblastí je volnočasová aktivita. *Ty jsou oproti povinnému vyučování obsahově daleko (byť nikoli nahodile) volnější, dynamičtější a flexibilnější, způsoby jejich realizace se neustále obměňují a obnovují. Životu a výchově dětí a mladých lidí zprostředkují nejen poznání, nýbrž také prožívání, sociální kontakty a možnost praktického konání. Rozhodnutí zájemců samých o účasti vytváří silnější, individuálně podmíněnou motivaci.* (Hofbauer, 2004, s. 69). Volnočasové aktivity mohou být jednorázové, nahodilé nebo pravidelné. *Jako specifická oblast výchovy má však své specifické cíle a probíhá ve specifických podmínkách. I zde jsou hlavními znaky záměrnost a cílevědomost.* (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 67). Školní prostředí je plné příležitostí pro děti a mládež, jak se obohacovat navzájem a růst v socializaci. Kooperace rodinného prostředí se školním posiluje dětskou osobnost a dodává jistotu pro další vývoj. Partnerský přístup by měl být i mezi rodičem a dítětem. *Neexistuje žádný rozumný důvod pro to, abychom se k dětem v zásadě chovali jinak než k dospělým, co do způsobů komunikace a slušného chování. Partnerský přístup k dětem znamená chovat se k nim jako k dospělým, kterých si vážíme nebo které alespoň respektujeme.* (Kopřiva, 2012, s. 16-17). V následující kapitole se podíváme, jaké možnosti měla mládež dříve, v minulosti, a jaké možnosti má mládež nyní.

3.2 Volný čas v životě mládeže v historii a současnosti

Pro ucelený pohled na trávení volného času mládeže, se také musíme věnovat vývoji institucí a sdružení a začátku mládežnických skupin. *Nejznámější je řád jezuitů, založený Ignácem z Loyoly v roce 1534, papežem potvrzený r. 1540. Ignác z Loyoly navázal na koncepci (pedagogické) známého renesančního pedagoga a myslitele Juana Ludvíka Vivese (1492-1540).* (Přadka, 2002, s. 14). Jezuité měli u svých škol také internátní ubytování. Byly to jedny z prvních internátů, kde mladí lidé zažívali celodenní a celotýdenní režim mimo rodinu a byli účastníci časového a výchovného režimu. Mladí lidé se účastnili církevních obřadů, družili se a aktivně spolu trávili volný čas. Školství té doby užívalo velmi často divadlo a hudbu, jako nástroj pedagogiky. Jezuitské školské divadlo naplňovalo volný čas studentů a sloužilo i didaktickým cílům školy. (Přadka, 2002, s. 14-16). Vraťme se nyní do

doby 17. století, kdy byla doba Jezuitů a doba Komenského. I sám Komenský uplatňoval divadelní hry. *Divadlo nebylo možno nacvičit v době výuky. Bylo tedy součástí činnosti mimo vyučování.* (Přadka, 2002, s. 17). Jan Ámos Komenský je nejvýraznější osobou našich pedagogických dějin. Je to největší didaktik, který napsal spoustu poučných děl. Tyto díla jsou i dnes aktuální a můžeme z nich čerpat. Po roce 1627 se ustanovilo pouze katolické náboženství a začala třicetiletá válka po celé Evropě. V roce 1773, zrušil papež jezuitský řád a je počátek barokní doby. Z důvodu kontextu našich dějin, nemůže být tento historický úvod vynechán. *Toto období církevní (římskokatolické) obnovy je pro evropskou historii natolik významné, že nemůže být opominuto v žádných dějinách. Ve svých skutečných projevech je to období neobyčejně zajímavé, pro nás přinejmenším ze dvou důvodů: ukazuje, jak lze v masovém měřítku působit na výchovy (či převýchovu) lidí. Za druhé je toto období klasickou ukázkou (a zatím asi poslední), jak lze zvládat široce společenské výchovné působení pomocí umění.* (Přadka, 2002, s. 11). Velký rozkvet zažívá hudba a opera. Jejimi centry jsou Vídeň, Florencie, Neapol a Benátky. K této době patří osobnost kantora a skladatele Jana Jakuba Ryby, který složil Českou mši vánoční. V 18. století je i školství reformováno, za doby Marie Terezie. *Z křesťanství se přebírá princip otce a syna. Vychovatel je připodobňován otci, se všemi city, ale zvláště se vši odpovědností za výchovu.* (Přadka, 2002, s. 20). Pro tuto dobu je významnou osobností Pestalozzi, který dělal pedagogiku s nejhudšími dětmi a je tvůrcem zvláštního systému elementární a základní výuky. *Svou teorii společnosti koncipuje na základě lidských vztahů, které nachází v rodině.* (Přadka, 2002, s. 28). Pestalozzi napsal knihu o životě prostých lidí. Tato kniha je přiblížením života lidí a jejich chování. Pestalozzi také v knize připojuje své poznatky: *A usiloval jsem dle sil svých, abych matkám i učitelům udal prostředky, jak by ve smyslu Gertrudy a ve smyslu mé knihy s dětmi svými zacházeti měli.* (Pestalozzi, 1899, s. 10). Devatenácté století má tři velikány: Jana Jindřicha Pestalozziho, Giovanniho Bosca a Ernesta Thomsona Setona. Bosco byl zastáncem preventivnosti před represivností ve výchově. Seton, na přelomu 19. a 20. století, zařazuje do výchovy ve volném čase směr k přírodě. Jedná se o úplně nový směr ve volném čase v Americe. (Přadka, 2002, s. 38-39). Po 1. světové válce, se rozmohlo trampské hnutí. Evropa je na začátku rozvoje hospodářství, měst a společnosti. *Byl zde problém s mládeží, s jejím vzděláním, výchovou i volným časem. V Domech salesiánů byla v té době mužská mládež od nejmladších, do 18 let.* (Přadka, 2002, s. 26). Domy salesiánů jsou uchovány dodnes. Jako příklad, nám může posloužit Dům salesiánů Ignáce Stuchlého, ve Fryštáku, který je také určen mladým lidem. Jeho heslem je: „mladí stojí za

to“. *Historicky nepřehlédnutelné je vydělení mládeže jako svébytné skupiny spojeno s veřejnými vystoupeními studentů. Na přelomu 18. a 19. století se mezi nimi formuje intelektuální atmosféra, spjatá s novými modernizačními ideovými proudy. Vedle školní docházky, která stále déle drží mládež ve věkově homogenních skupinách, mají význam pro formování mládeže i dětské a mládežnické organizace.* (Havlík, Koř'a, 2002, s. 59). Začíná vzrůstat zájem o děti na ulici. V roce 1892 bylo napsáno v Rukověti školství obecného, že děti, které zůstávají bezprizorní, tak jsou náchylnější k tvorbě škodlivého chování. Proto doporučují pro chudou školní mládež, aby byly zřízeny útulky a jiné zařízení pro jejich shromažďování. Ano, potřeba děti zaujmout, aby neškodili sobě nebo druhým, již vznikla více jak před 200 lety. Rozvoj zařízení volného času byl nejprve v Anglii, Francii, Německu a Rusku. V České republice až ve 20. letech 20. století, byla zřízena dětská farma v Praze-Libni, jejímž zakladatelem byl Eduard Štorch (1878 – 1956). Jednotlivý vývoj vzniku mládežnických organizací a spolků, je dán historií určité společnosti. I Evropa má jiný vývoj, než byla situace v Čechách. *Nejvýznamnější organizací byl od 70. – 80. let až do roku 1941 Sokol (založený 1862). Teprve na přelomu století k nám přichází skauting, teprve v roce 1927 první salesiáni. Druhá polovina 19. století v Čechách a na Moravě je charakterizována činností nejrůznějších kulturních spolků a sdružení, především pěveckých, čtenářských, vzdělávacích atd., vedle těchto spolků charitativních, z nichž některé se snažily i dělat něco pro děti a mládež.* (Přadka, 2002, s. 27). Dále vznikl dělnický spolek Junák (založený 1911), socialistický svaz mládeže (70. léta 20. století). Rozvíjela se různá sdružení a spolky pro děti a mládež. Velkou podporu zažila sdružení a mládežnické spolky během 2. světové války. V těchto organizacích bylo využito masové podpory režimu a nutnosti se na ni podílet. (Přadka, 2002, s. 67-68). Vzniká Pionýrská organizace na celém území Čech. V roce 1968 byla obnovena činnost Junáka. *Do srpna 1968 vzniklo v Československu 18 dětských a mládežnických organizací. Svaz pracující mládeže, Juvena, Unie středoškoláků a učňů, Svaz klubů mládeže, Česká tábornická unie, Junák, Pionýr, Svaz vysokoškolského studenstva Čech a Moravy, Svaz polské mládeže, Svaz pražských středoškoláků, Svaz pražských učňů v ČSR, Zvaz pracující mládeže, Streta, Zvaz středoškolskej a učňovskej mládeže Junák, zvaz vysokoškolských študentov, Pionierska organizácia v SSR a Svaz vojenskej mládeže s celostátní působností.* (Přadka, 2002, s. 71). Některé mládežnické organizace bojovali proti režimu a stavěli se do opozice vládě. *Jejich základním posláním je překračovat hranici individuálního zájmu a působit ve prospěch dalších lidí, vrstevníků či dospělých, případně napomáhat ochraně a zlepšení stavu přírody. Také*

tato sdružení jsou programově a obsahově rozrůzněná. (Hofbauer, 2004, s. 109 – 110). Známe je pod názvy jako Dobrovolní hasiči, Červený kříž, Tělovýchovná jednota Orel, Tělovýchovná jednota Sokol, Junák a Skauti. Jednou z posledních výrazných počinů mladé generace, byl vznik hnutí hippies (60. – 70. let). Tento proud vznikl v Kalifornii a šířil se do USA a do Evropy. Na hnutí hippies navázalo některými rysy hnutí punk. Dalšími typy sdružení mladých lidí jsou diskotéková mládež, sportovní fanoušci, obdivovatele hudebních skupin, trampy, náboženské skupiny, squatteři. V poslední řadě, se dnešní mládež vyhraňuje ve stylu „emo“, „ghotick“. Mladí lidé, se podle své nálady, začleňují do různých skupin, které vznikají v dnešním světě. Vedle těchto módních výstřelků socializace, jsou zde stále k dispozici volnočasové střediska, základní umělecké školy, spolky, poskytující volnočasové aktivity a kroužky pro mladé lidi. *Ve výchovně-vzdělávacích institucích si jedinci v sociální interakci osvojují modely chování, které jim umožňují rozhodovat se samostatně a nezávisle i v konfliktních životních a profesních situacích. V těchto institucích je třeba pěstovat v příznivé atmosféře partnerské vztahy a spolupracovat. Zároveň se však orientovat na produktivitu činností, práci v týmu a soutěživost.* (Kraus, Poláčková, 2001, s. 57-58). Dnešní doba je i charakteristická pro ekologické aktivity ve volném čase. Lidé si uvědomili, že svou planetu musí chránit, a tak vznikly různé sdružení a spolky na ochranu přírody na celém světě. Ekologická aktivita je tak silná, že se dostala i do našich domácností v podobě ekologických přípravků. *Konec 60. a počátek 70. let přináší také vznik soukromých, či nevládních organizací, které začínají doslova bojovat za ochranu životního prostředí.* (Přadka, 2002, s. 82). Naše doba se také nazývá dobou globalizace nebo dobou informačních technologií. *Svět informačně-komunikačních technologií se stává životním stylem dnešní mládeže. Není lehké mladé angažovat a motivovat pro mimoškolní aktivity, je náročné jim nabídnout něco, co by je posunulo v osobním rozvoji a zároveň, aby v tom našli smysl. Na druhé straně jsou i dnešní mladí hladoví po lásce, porozumění, touží mít vzory, které by mohli následovat.* (Pospíšilová, 2010, s. 126). Jejich touha někam patřit, touha po lásce je umocněná i podstatou dnešní doby, která je rychlá, stále se měnící. Mladí lidé, touží po něčem stálém a trvalém. *Lze souhlasit, že přes rozdíly kultur generací zůstávají mladí většinou zakotveni v institucích, jako je rodina, škola, pracoviště.* (Havlík, Kořa, 2002, s. 59). Ale jsou i děti, které jsou ukotveny na ulici nebo v dětských domovech, popřípadě v různých nápravných zařízeních. *Čestný náčelník Junáka Václav Břicháček upozornil, že volný čas dětí a mládeže se stal celosvětovým problémem, a dodal, že se jim nezabývá program žádné politické strany v ČR. Za všeobecné ohrožení dětí i společnosti po-*

važují činitele Junáka podle svých slov přitom kromě špatné legislativy v této oblasti i „konzumní styl života dětí a mládeže, jejich přílišnou orientaci na TV, video, počítače, hry, drogy a sex, vedoucí k pasivitě dětí, ztrátě smyslu pro kamarádství a hledání vyšších cílů. (Přadka, 2002, s. 7-8). S náčelníkem Junáka můžeme jen souhlasit. I my vnímáme tento palčivý aktuální problém. Proto i my chceme naši práci přispět k tématu volného času. Ale děti, jen tak samy od sebe, nežívají konzumního života. Musíme se obrátit a podívat se, jaký jim dáváme vzor v dnešní době. V následující kapitole jsou uvedeny jen některé možnosti trávení volného času pro naši mládež.

3.3 Vybrané konkrétní způsoby trávení volného času mládeže

Te V následující kapitole se zaměříme přímo na konkrétní způsoby trávení volného času mládeže. U každého způsobu vyzdvihneme jeho formu, podstatu, obsah, frekvenci a význam. Jelikož dnešní doba nabízí obrovské množství nabídek, pokusíme se alespoň obsáhnout základní nabídky pro volný čas mládeže.

Školní družiny

První instituce, se kterou se setkává dítě, při vstupu na základní školu. Ve školní družině se jedná o neformální vzdělávání, její podstatou je zájmové vzdělávání, obsahově se jedná o činnosti odpočinkové, rekreační a zájmové a přípravné na vyučování. *Kromě výchovné a zdravotní funkce má velký význam sociální poslání, protože toto zařízení zajišťuje sociální péči a bezpečnost dětí v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání.* (Pávková, 2002, s. 43). Frekvence návštěvy školní družiny je většinou pravidelná. Význam školní družiny je v socializaci jedince v rámci skupiny, v relaxaci a ve výchově mimo vyučování. (Pospíšilová, 2010, s. 25).

Domovy mládeže

Také je můžeme slengově nazývat internáty pro děti. Slouží mládež, která bydlí ve větší vzdálenosti sto kilometrů od školy, jako ubytovací zařízení. *Kromě činností souvisejících s režimem dne, sebeobsluhy a přípravy na vyučování, je jejich významným úkolem dbát o účelné využívání volného času mládeže.* (Pávková, 2002, s. 44). Jejich forma je denní, spíše aktivní, podstatou je, že do jisté míry nahrazuje zázemí domova. Obsahově se snaží zabezpečit základní potřeby mladých lidí. Frekvence je zde denní a častá. Domovy mládeže mají velký význam pro osamostatnění a socializaci jedince.

Střediska volného času

Můžeme zde najít především zájmové činnosti. Jedná se o neformální vzdělávání. Podstatou může být vychovávání k hodnotám. Obsahově se jedná o střediska poskytující činnosti tělovýchovné, sportovní a turistické, estetickovýchovné, tvořivé, zájmové. (Pospíšilová, 2010, s. 27). Do střediska volného času mohou mladí lidé docházet pravidelně, ale i nepravidelně, dokonce jsou tací, kteří tam byli pouze jedenkrát nebo přicházejí nárazově na různé akce. Význam střediska spočívá v upevňování hodnot a podpoře zájmové činnosti.

Sport a fyzická práce

K nejlepším a nejzdravějším „lékům“ na odbourání agrese u dětí patří sport a fyzická práce. (Pospíšilová, 2010, s. 90). V poslední době děti méně času tráví venku, nejsou tak často viděni si hrát fotbal a ložit po stromech. Tento stav je způsoben i tím, že venku již není tak bezpečno, jak bývalo dříve a také ubývá vhodného prostředí. Sport a fyzická práce má obrovský význam v životě mládeže, frekvenci si můžou upravit dle svých potřeb, obsah je zdravý, stále se jedná o neformální vzdělávání a podstata je v pohybu.

Televize

Televize se stala denní náplní dětského života. Děti u ní tráví velkou část svého života. Mnohé násilné činy spáchané dětmi jsou pouze kopiemi toho, co viděly v televizi. (Pospíšilová, 2010, s. 90-91). Televize není vhodný nástroj pro volnočasovou aktivitu. V dnešní době je televize plná agrese, kterou přejímají děti a stávají se tak citově ambivalentní až otupělý vůči agresi a nevhodnému chování. Obsah televize by měl být vždy pouze pro dítě, frekvence dívání se na televizi co nejnižší. *O tom, že média ovlivňují významným způsobem každodenní život moderní společnosti, není pochyb.* (Huk, 2008, s. 13). Televizi by se neměl přikládat velký význam a podstata by měla být pouze informativní, a to s cenzurou rodičů. Jedná se o pasivní formu. *V mezinárodním srovnání patří Češi k velkým televizním divákům.* (Možný, 2002, s. 148).

Televize a využití interaktivních her

Jedná se o aktivní formu trávení volného času s televizí. Interaktivní hra je založena na jedincově spolupráci a pohybu. Jedinec plní úkoly dané ve hře, ale používá k tomu celé své tělo. Jedná se o hry, tancování, nácvik lyžování a dokonce i cvičení. Podstata je, že jedinec tráví čas doma sám nebo i s menší skupinkou kamarádů. Tato volnočasová aktivita může prohloubit sociální kontakty. Obsah je zábavný. Význam je spíše v rozšíření aktivity vol-

nočasové. Do jisté míry je to nahrazení venkovní aktivity, aktivitou doma u televize. Frekvence je variabilní.

Čtenářství

Čtenářství postupně nabývá důležitosti a chtěné hodnoty pro mladého člověka. (Pospíšilová, 2010, s. 93). O vzrůstajícím zájmu o čtení, potvrzuje i nová forma čtení knih, tzv. e-kniha, kdy kniha je v elektronické podobě a čtenář si může číst na svém mobilu, tabletu nebo na počítači. V rámci našich kritérií je čtenářství pasivní forma, podstatou je obohacování se informacemi, obsah může být různý a variabilní, čtenářství podporuje fantazii a představivost. Frekvence je variabilní a může být i pravidelná. Význam pro čtenáře je v mnoha oblastech: jedná se o zdokonalení ve čtení, přejímání informací, učení se, učení se práci s textem.

Internet

Definice komunikačních služeb se zakládá na pojmu služba, pod kterým se obecně chápe schopnost uspokojit předem stanovené nebo dohodnuté požadavky, příp. potřeby. Vzhledem k tomu, že musí být stanoveny dva subjekty, jeden, který službu poskytuje, a druhý, který ji vyžaduje (potřebuje), je službou uspokojivé plnění požadavků (potřeb) uživatele poskytovatelem služby. (Pužmanová, 1998, s. 30). Ano, internet je služba, kterou využíváme. Dřív se poskytovala velmi sporadicky a byli jsme rádi za každé spojení, které bylo možné. Odesílání e-mailů bylo dříve nejvyšší možnou službou. Ve světě lidské interakce je pak důležité, zda pro lidi je internet pouze návštěvním místem nebo část pobytu, popřípadě únikem před realitou. Protože, i když internet nabízí mnoho úžasných věcí a je velmi užitečný, skrývá se v něm i úskalí a spousta nástrah. Jako vše v lidském životě má své pozitivní a negativní stránky. *Počítač dokáže pro dítě daleko nebezpečnější než televize. Na dítě čeká více nástrah. (Pospíšilová, 2010, s. 92).* Forma internetu je pasivní, jeho obsah je obsáhlý a význam má obrovský v dnešní době. *Komunikace se zrychlila, časové bariéry padly. (Huk, 2008, s. 50).* Díky internetu se svět spojil v jeden. Frekvence návštěvnosti a užívání internetu je dnes prakticky celodenní. *Informace, komunikace a nástroje na internetu nedaly jednotlivcům jen hlas, ale také moc jednat a vlastnit svou vlastní internetovou*

identitu. (Shih, 2009, s. 23)¹². *Podstatou by mělo být informativní sdělení. Internet se stal významným, samostatným médiem, jak v oblasti informací, tak v oblasti reklamy.* (Huk, 2008, s. 51).

Počítačové hry (off-line x on-line)

Jsou plné násilí. Většinou děti nehrají moc mírumilovné hry. *Dlouhodobé vystavení malého dítěte těmto počítačovým hrám může časem způsobit, že dítě bude násilí považovat za normální prostředek k vyjasňování mezilidských vztahů a zatouží stejné chování vyzkoušet i v reálném životě.* (Pospíšilová, 2010, s. 92). Ať se jedná o hru, kterou pouze hraje jeden hráč (off-line) nebo je připojeno více hráčů přes internet (on-line), vždy se jedná o posilování agresivního chování, což se může projevit na socializaci jedince ve společnosti. Forma počítačových her je pasivní, podstata je zničit nepřítele a vyhrát, obsahově je většinou násilná, frekvence takové hry záleží na úspěšnosti jedince zvládat obtížnosti v dané úrovni.

Sociální síť

Sociální síť nám velkou měrou nahrazují osobní setkávání. Umožňují nám sice být neustále v kontaktu s přáteli a sdílet se s nimi o své zážitky, ale vše je bez osobního kontaktu, což není správná socializace. Navíc je zde riziko, že osoba, která se prezentuje na sociální síti, nemusí být reálnou osobou. Sociální síť patří do pasivní formy, jejich podstata je odosobnění, obsah je zavádějící a relativní, ne vždy pravdivý. Frekvence užívání sociální sítě závisí na závislosti jedince užívat sociální síť. V dnešní době se sociální síť těší velké oblibě. *Dnešní dospívající mládež ..., vzdálená tomu, ab si vážila soukromí a hranic jako dřívější generace, představuje nový druh kultury posedlé sama sebou, šířící se prostřednictvím YouTube. Typická středoškolačka dnes vyvěsí své fotografie na Facebook nebo Flickr a ve svém statusu na Facebooku nebo Twitteru sdělí světu, kde je, co dělá a jak se cítí.* (Shih, 2009, s. 31)¹³.

¹² *Information, communication, and tools on the Web have given individuals not only a voice, but also the power to act and to own their own online identities.* (Shih, 2009, s. 23).

¹³ *Today's teenagers ..., far from valuing privacy and boundaries like earlier generations, embody a new kind of self-obsessed, YouTube broadcast culture. The typical high school student today posts her photos on Facebook or Flickr, and tells the world where she is, what she is doing, and how she is feeling on her Facebook status message or Twitter.* (Shih, 2009, s. 31).

Nuda

Žijeme ve světě, kde máme spoustu věcí, které nám ulehčují práci (myčka, pračka, sušička, nežehlící textilie, rychlé občerstvení, restaurace, mikrovlnka a další). *Vážným problémem současné společnosti je, co s narůstajícím volným časem. Objevuje se problém nudy.* (Pospíšilová, 2010, s. 11). Nuda je i jedna z forem, jak dnešní mladí lidé tráví svůj volný čas. Nuda je pasivní forma užívání volného času. Její podstatou je, že jedinec není schopen uchopit svůj volný čas smysluplně. Pokud je frekvence „nudění se“ značná a pravidelná, může, takto trávený volný čas, vyústit v porušování zákona až patologiei.

Příroda

Jiní se do přírody ve svých volných chvílích vracejí jako do svého druhého bydlení nebo jejími prostředím procházejí a projíždějí. (Pospíšilová, 2010, s. 17). Některé rodiny se opět vracejí do přírody, na své chaty a chalupy, kde tráví svůj volný čas. Někteří provozují turistiku. Také se nově zřizují cyklostezky a cyklistické trasy. Velké oblibě se také těší zimní sporty (bobování, lyžování, běžecké trasy). Lidé také rádi navštěvují termální lázně a akvaparky. (Pospíšilová, 2010, s. 19). Trávení volného času v přírodě je aktivní forma volného času. Takto trávený volný čas má pro jedince velký význam a podstatu. Má možnost si vybrat z různých obsahů činností. Frekvence je variabilní, dle potřeb jedince.

Jiná zařízení

Dalším místem jsou i zoologické zahrady a různé lunaparky s atrakcemi a akvaparky. Disneylandy, Legolandy, Planetária, akvária, zámky a hrady, hvězdárny a planetária. Tyto místa jsou kombinací aktivní a pasivní zábavy. Jejich podstata je v obohacování a užívání si zážitků, obsah může být naučný i zábavný. Význam u těchto míst je spíše módní záležitostí. Frekvence užívání takových míst není častá, spíše výjimečná.

Kouření, alkohol a nelegální drogy

Nejrozšířenější drogou v České republice je asi nikotin. Stoupá počet uživatelů drog. Muži více konzumují alkohol než ženy. (Možný, 2002, s. 164-165). Nelegální drogy jsou opravdu problémem dnešní mládeže. Lehká dostupnost a bohatý výběr, činí z této oblasti atraktivní zábavu pro mladé lidi na diskotékách i ve sportu.

UNICEF (United Nations Children´s Fund)

Specializovaný orgán OSN, dne 11.12.1946, s původním cílem pomoci dětem v zemích, postižených 2. světovou válkou. Nyní fond pomáhá v zemích postižených přírodní katastrofou, nemocným dětem. (Böhnel, Staňková, Vozobule, 1983, s. 216).

YMCA (pro chlapce) a YWCA (pro děvčata)

Patří mezi nejstarší a nejrozšířenější sdružení dětí a mládeže. Zájmovou činnost spojují s nábožensky motivovaným výchovným působením. Velkou pozornost věnují práci mezi rodiči včetně jejich společných aktivit s dětmi. (Hofbauer, 2004, s. 112).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DOSAVADNÍ POZNÁNÍ O VOLNÉM ČASE MLÁDEŽE

Vývoj je přirozeným znakem zdravého prostředí. Pokud se vyskytuje u společnosti, můžeme hovořit o zdravém vývoji společnosti. Vývoj je nutný, abychom se dostali z místa „A“ do místa „C“ přes bod „B“. Pomocí písmen jsme nastínili vývoj. Vyvíjel se i volný čas, jak je popsáno v teoretické části této práce. Hlavní význam dostal volný čas až za doby po industriální revoluci, kdy byla zavedena osmi hodinová pracovní doba. Zde je pak významně vytýčen volný čas a lidé se učí jej uchopit. *Autoři usilují o zachycení různých aspektů problematiky volného času a hodnotové výchovy prizmatem skutečné i možné praxe v rodinách a institucích volného času a výsledků pedagogických výzkumů. Právě na základě výzkumů se snaží poukázat na vzájemnou hlubší souvislost volného času a jeho prožívání s hodnotovou orientací mladých lidí.* (Pospíšilová, 2010, s. 11). Z toho vyplývá, že jakmile se udělal volný prostor a definoval se volný čas, postupem času, se objevily výzkumy, které se stále shromažďují. Oblast volného času je pro nás výzvou. Naše práce se ztotožňuje s definicí profesora Průchy: *Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).* (Průcha, 2009, s. 341). O volném čase píše někteří významní autoři, jako je Mgr. Bedřich Hájek, který se dlouhodobě věnuje pedagogice volného času a publikuje množství odborných prací na toto téma. Velmi významnou osobností je PhDr. Břetislav Hofbauer, který je i z velké části hojně citovaný v naší práci, jelikož dlouhodobě působí v rámci pedagogiky volného času. Dalším jménem spojeným s pedagogikou volného času je PhDr. Jiřina Pávková, která vyučuje na Pedagogické fakultě na Univerzitě Karlově v Praze. Další významnou osobností je doc. PaedDr. Mojmír Vážanský, CSc., který vyučuje na Mendelově univerzitě v Brně, a také se zasadil za zhodnocení pedagogiky volného času. Významně také přispěl prof. PhDr. Milan Přadka, DrSc. V poslední řadě bychom rádi uvedli Mgr. Helenu Pospíšilovou, Ph.D., která také rozšířila pojetí volného času. Zkoumání volného času nalezneme také v četných bakalářských pracích. Výše uvedení autoři také provádějí výzkumy s tématem volného času. Zde bychom rádi uvedli dva výzkumy, které souvisejí s naším tématem. První výzkum realizovala PhDr. Jiřina Pávková, která zkoumala, co je pro mladé lidi volný čas a co v té době dělají. *Cestování, poznávání cizích zemí (studentka SŠ, 18 let), kamarádi, pivo, automaty (dělník, 18 let), diskotéka, pěkné holky, zábava (učeň, 16 let), nuda, nuda, nuda (učeň, 16 let).* (Pávková, 2002, s. 9). Druhý výzkum je od Mgr. Heleny Pospíšilové, Ph.D., která ve své knize, uvádí dvě případové studie.

Pospíšilová zkoumala úplnou funkční rodinu a dysfunkční rodinu. V rámci zachování kontextu s naší prací, uvedeme výsledek výzkumu v úplné funkční rodině. *Počítač děti nemají v pokoji, jako je tomu ve většině rodin, ale v pokoji rodičů. Děti k němu nemají volný přístup. Výhodou rodičů je jejich velmi častá přítomnost doma. Mají přehled o tom, co jejich děti ve volném čase dělají a také na to mohou dohlížet. Vliv na výběr volnočasových aktivit má také ekonomická situace rodiny. Od ní se odvíjí možnosti naplnění volného času dětí. V oblasti trávení volného času dostatečně podporující a stimulující. Děti přirozeně přijímají vzorce chování a hodnotovou strukturu od svých rodičů.* (Pospíšilová, 2010, s. 54). A jelikož i my sledujeme důležitost volného času v životě mládeže, chceme se zabývat problematikou ovlivňování trávení volného času rodinou. Rodina má to nejdůležitější místo v životě jedince a vždy měla významný vliv. Tento vliv je zásadním i dnes, protože se nacházíme v globálním světě, kdy jsme ovlivňováni mnohem více faktory, než je jen rodina. Naše praktická část je zaměřena na vliv rodiny a také na zkoumání tohoto vlivu. V praktické části postupujeme dle knihy Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, kterou napsali autoři Roman Švaříček a Klára Šedřová. Nyní si stanovíme výzkumný problém a výzkumnou metodu.

4.1 Stanovení výzkumného problému

Abychom mohli správně zahájit výzkum, musíme si stanovit výzkumný problém. Chceme zkoumat, to jak rodina ovlivňuje své členy, tedy přímo děti, ve věku mládeže, což je od patnácti let do osmnácti let. Tato věková kategorie byla stanovena, protože jsou to už děti, které ukončily povinnou školní docházku a jsou na střední škole a už nejsou takovými „malými dětmi“ jako na základní škole. Jsou to mladí lidé, kteří již mají své názory a své představy a dokáží objektivně hodnotit své jednání. Chceme zkoumat, jak moc je rodina a vliv rodiny určující pro trávení volného času mládeže. Výzkum byl realizován v dubnu 2015. Jelikož chceme reálně uchopit vliv rodiny na trávení volného času mládeže, dáváme přednost klidné atmosféře v rodinném prostředí. Odpovědi na náš výzkumný problém, by měly pomoci řešit problematiku rodiny a její důležitosti v dnešní době. Stanovili jsme výzkumný problém: **Vliv rodiny na výběr aktivit ve volném čase.** Jedná se o deskriptivní výzkumný problém. Klíčové pojmy zde neuvádíme, jelikož jsou uvedeny v příloze II Slovníček pojmů, kde jsou dostatečně vysvětleny.

4.2 Stanovení výzkumné metody

Jelikož budeme zkoumat vliv rodiny na trávení volného času mládeže, je nutné si zvolit metodu v rámci pedagogického výzkumu. Existují dvě metody pedagogického výzkumu. Jedná se o kvantitativní výzkum, který většinou zkoumá velkou část respondentů a je založen na kvantitě neboli počtu. Vedle něj můžeme hovořit o kvalitativním výzkumu, který pracuje s menším počtem respondentů a přistupuje k výzkumu kvalitativně neboli více do hloubky. V rámci dané metody je pak nutné použít adekvátní nástroj pro výzkum. Chceme zkoumat specifickou část společnosti, a proto jsme si zvolili **metodu kvalitativního výzkumu**. *Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu (kvalitativní přístup)*. (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 13). Teď, když jsme si stanovili metodu pedagogického výzkumu, musíme si zvolit typ metody. Máme na výběr pedagogické pozorování, dotazníkové šetření, interview, testy a sociometrie v pedagogickém výzkumu. Abychom správně uchopili náš výzkumný problém, zvolili jsme si **interview v pedagogickém výzkumu**. Pro kontrolu fungování a kontrolu dat, které potřebujeme získat, bude učiněn předvýzkum.

4.3 Realizace předvýzkumu

Předvýzkum byl realizovaný 27.3.2015 v 17:15 až 17:27 hodin. Byl to rozhovor s chlapcem, který je posledním ročníkem základní školy. Chlapci je 14 let v době předvýzkumného rozhovoru. V rámci předvýzkumu bylo zjištěno, že některé otázky jsou zdvojené, jiné otázky v sobě obsahovaly dvě otázky a chyběla doplňující otázka na typ rodiny. Ověřilo se, že pokud respondent je dotazován v rodinném prostředí, je klidnější a uvolněnější. Při předvýzkumu bylo zjištěno, že do celé koncepce rozhovoru, je nutné zahrnout doplňující otázku se zaměřením na typ rodiny. Máme zachycený volný čas, vliv rodiny a názory mladých lidí a bylo nutné doplnit, z jaké rodiny pocházejí, jaká rodina je ovlivňuje. Celý přepis strukturovaného rozhovoru v předvýzkumu naleznete v příloze IV Přepis strukturovaného rozhovoru v předvýzkumu.

5 PŘÍPRAVA A ORGANIZACE VÝZKUMU

Zvolili jsme, co budeme zkoumat. Zkoumat budeme vliv rodiny na výběr aktivit ve volném čase. V dalším kroku jsme si nastínili, proč to budeme zkoumat. Protože je doba hektická, děti a mladí lidé jsou dnes a denně zahlcováni tolika informacemi a nabídkami, že neví, kterou si vybrat. Považujeme za důležité, aby mohly vycházet z rodinných kořenů a mohly se opřít o rodinu. Proto budeme zkoumat, zda je vliv rodiny u nich zásadní. Velkou obavou při tomto výzkumu je, že dnešní rodina je velmi křehká a musí se potýkat se spoustou nesnází. Mezi velké překážky je řazen rozvod rodičů, časté střídání partnerů a život nesezdaných párů, nefunkční rodina v důsledku užívání drog, požívání alkoholu a další patologické jevy. Nyní si naplánujeme, jak to zrealizujeme výzkum. Budeme postupovat systematicky a pragmaticky. Výzkum budeme realizovat formou strukturovaných rozhovorů. *Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor (in-depth interview).* (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 159). Výzkumný soubor jsou mladí lidé ve věku od 15 let do 18 let. Pro náš výzkum není určující, zda se jedná o dívky nebo chlapce. *Zkušený tazatel je také zkušeným pozorovatelem, schopným číst neverbální sdělení, citlivým k prostředí rozhovoru a ke svému vztahu s účastníkem zkoumání. Stejně tak pozorovatel často potřebuje dovednosti k rozhovoru, protože během práce v terénu je nucen dotazovat se na mnoho otázek.* (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 160). Účastníci byli vybráni z okruhu známých lidí v rámci společenského rádiusu tazatele. Veškeré rozhovory byly předem domluveny, všemi rodiči schváleny. Účast na rozhovoru byla dobrovolná a všichni účastníci se rádi podíleli na výzkumu, který byl předem oznámen a vysvětlen. Všichni byli seznámeni s použitím a následnou publikací v naší bakalářské práci. Výzkumný rozhovor byl plánován s účastníkem tak, aby mu stanovený čas vyhovoval a účastník měl volný čas. Tazatel se vždy přizpůsoboval režimu účastníků a komunikoval s rodiči i účastníkem. *Hloubkový rozhovor se neskládá pouze ze dvou částí, z rozhovoru a přepisu. Celý proces získání dat prostřednictvím této metody sestává z výběru metody, přípravy rozhovoru, průběhu vlastního dotazování, přepisu rozhovoru, reflexe rozhovoru, analýzy dat a z psaní a prezentace výzkumné zprávy.* (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 160). Nyní si budeme definovat cíl výzkumu, vymezení výzkumných otázek a vymezení výzkumného souboru. Následovat bude realizace samotného výzkumu a jeho analýza a prezentace zjištěných dat.

5.1 Cíl výzkumu

Cíl výzkumu je orientovaný na trojí typ cílů: *intelektuální* (rozšíření odborného poznání), *praktický* (využití praktickým způsobem) a *personální* (jak práce na projektu obohatí výzkumníka samotného). Není přitom žádoucí vybrat si jediný typ cíle, ale dosáhnout toho, abychom řešením jednoho výzkumného projektu naplňovali pokud možno více cílů. Naše cíle musí být ovšem synergické – tzn. dosažením jednoho z nich se zároveň musíme blížit dosahování ostatních cílů. (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 63). Ve výzkumu hledáme tedy dosažení intelektuálního cíle, což pro nás znamená rozšíření odborného poznání o vlivu rodiny. Poznatky dále můžou být využity pro další výzkum nebo se výzkum může přiřadit k dalším významným výzkumům o volném čase. Personální cíl je samozřejmě naplněn, protože veškeré zjištění v rámci výzkumu o vlivu rodiny, obohacuje výzkumníka jak po stránce profesní, tak osobní a může být inspirací pro jeho vlastní rodinu.

5.2 Vymezení výzkumných otázek a výzkumného souboru

Základem je strukturovaný rozhovor, který obsahuje výzkumné otázky, které jsou přímo podřízeny výzkumnému problému. Základní výzkumné otázky, které si klademe, jsou následující:

1. Mají více volného času tvoji kamarádi?
2. Tráví tvoji kamarádi volný čas volnočasovými aktivitami?
3. O co se zajímají tvoji kamarádi, čím se baví?
4. Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády důležitý?
5. Myslíš si, že vzor trávení volného času si neseš ze své rodiny?
6. Jaký vzor ti dali rodiče pro trávení volného času?
7. Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a jaké aktivity si vybíráš?
8. Je ve vaší rodině volný čas?
9. Zajímají se o tebe tvoji rodiče?
10. Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní volnočasové aktivity?
11. Tvůj volný čas ovlivnili více rodiče nebo kamarádi?
12. Je těžké v dnešní době si najít volný čas?
13. Je rodina stěžejní při určení volného času a návyku na něj?
14. Používáš i dnes aktivitu, kterou tě naučila rodina?

15. Baví tvé kamarády trávení volného času?
16. Děláš něco jinak ve svém volném čase než tvoji kamarádi?
17. Jakou formu volného času preferuješ?
18. Jak chceš trávit volný čas v budoucnosti?
19. Potřebuje dnes jedinec zázemí rodiny?

Výzkumný soubor, který jsme vybrali, prezentuje vliv rodiny na jedince. Kritéria výzkumného souboru jsou věk, ten musí být v rozsahu našeho zacílení práce, tedy mezi 15 – 18 roky. Dalším kritériem je, že dítě musí vyrůstat v rodině, nikoliv v ústavní péči. Zkoumáme vliv rodiny, takže není v popředí genderový rozdíl, ale zakládáme si na bohatosti výzkumného souboru, kde jsou zastoupena obě pohlaví.

5.3 Technika sběru dat a realizace výzkumu

Pro náš výzkum jsme zvolili techniku sběru dat pomocí **interview** s respondenty, kteří splňují výzkumný soubor výše uvedený. Interview bude mít podobu strukturovaného rozhovoru s respondenty. Na základě provedeného interview bude proveden rozbor, analýza a následná interpretace zjištěných faktů. Interview bylo vybráno, protože respondent může v rozhovoru lépe definovat, jak vliv rodiny prožívá a hodnotí. Sběr dat bude probíhat v domácím prostředí, kde se respondent cítí dobře. Interview bude mít pracovní název dle abecedy a nebudou uvedena konkrétní jména respondentů. Role výzkumníka při realizaci výzkumu je z části cizinec a z části rolí návštěvníka.

Přehled o provedených interview

Respondent	Datum interview	Čas interview
Antonie	1.4.2015	18:13 – 18:31
Bedřich	1.4.2015	18:35 – 18:45
Cecilka	8.4.2015	18:00 – 18:10
Daniel	8.4.2015	19:15 – 19:23
Evženie	9.4.2015	15:40 – 15:50

Tabulka 1

Vlastnosti provedených interview

Výzkum	Typ výběru ze souboru	Četnost souboru	Metoda získávání dat
Antonie	záměrný	1	interview
Bedřich	záměrný	1	interview
Cecilka	záměrný	1	interview
Daniel	záměrný	1	interview
Evženie	záměrný	1	interview

Tabulka 2

6 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝZKUMU

Na základě provedených interview, se budeme zabývat analýzou přesného, autentického rozhovoru. *Dobry výzkumník by si měl všechny změny ve vztahu k účastníkům zaznamenávat pro pozdější možnou analýzu.* (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 176). Všechny rozhovory byly zaznamenány na mobilní chytrý telefon tazatele, kde je aplikace záznamník. Zde jsou rozhovory uloženy pro možnost okamžitého použití a přehrání. Záznam na mobilní chytrý telefon je také důkazem vývoje techniky, jelikož dříve se rozhovory zaznamenávaly na diktafon. *Rozhovor zpravidla začíná zapnutím diktafonu, bez něhož je dnes spolehlivý výzkum takřka nemyslitelný.* (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 179). Dalším důvodem, proč jsou rozhovory nahrávány, je přesnost. *A pokud nebudou přesná, nebudou mít možnost být vědecká.* (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 180). Všechny rozhovory, které byly nahrány, jsou následně přepsány a jsou k dispozici v Příloze V Přepis strukturovaných rozhovorů. *Při analýze a interpretaci dat je nebetyčně důležité se k údajům opětovně vracet a znovu je pročitat a následně kódovat. Při jejich analýze je možné je zvýrazňovat, kódovat, komentovat analytickými či jinými poznámkami, hledat, jestli si někteří mluvčí neprotiřečí, kde se jednotlivé úryvky doplňují, ale zejména vytvářet sítě vztahů na všech analytických úrovních.* (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 181). Posledním důvodem pro zachycení rozhovoru je i sebe-reflexe tazatele. Ten se může podívat na formu kladení otázek, na jejich sestavení a formulace. *Výzkumník se může poučit ze svých chyb při čtení přepisu rozhovoru.* (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 182). V dnešní době můžeme použít výpočetní techniku pro přepsání rozhovoru a také existují softwary, které pomáhají při přepisu a rozdělení rozhovoru. Celková práce s rozhovorem v rámci počítače je velmi snadná a nedá se srovnat s možnostmi, které měli výzkumníci dříve. *Žádný „správný přepis“ neexistuje, důležité je, aby výzkumník rozuměl přepisu, i když jej sám neprováděl.* (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 183). Je velmi důležité, aby výzkum byl opravdu objektivní, platný a správně koncipovaný, protože existují i situace, kdy platnost výzkumu je zpochybněna, protože výzkumník hledal podporu svých hypotéz. *Výzkumník při rozhovoru a pozorování nehledá takové odpovědi, které by podpořily jeho vznikající hypotézy.* (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 184). Při realizaci výzkumu jsme se snažili dodržet veškeré náležitosti, abychom mohli provést správnou analýzu a následně mohli prezentovat zjištěné data.

6.1 Vymezení základních odpovědí

Nyní si ze všech strukturovaných rozhovorů vymežíme stěžejní odpovědi na naše výzkumné otázky. Rozhovorů bylo celkem pět. Výčet bude řazen abecedně. Všechny rozhovory jsou uvedeny v Příloze V Přepis strukturovaných rozhovorů, kde jsou také stěžejní odpovědi zvýrazněny.

ROZHOVOR S DÍVKOU ANTONÍÍ

A) ÚVOD

Otázka č. 1 Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)?

Ž – gymnázium T.G.M. na Vsetíně, 18 let

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2 Srovnej délku trávení volného času se svými kamarády ve svém věku.

Ž – nemám tolik volného času

Otázka č. 3 Srovnej počet zájmů ve volném čase se svými kamarády?

Ž – mám teda těch zájmů a koníčků asi víc než ostatní moje kamarádky

Otázka č. 4 O co se podle tebe dnes zajímají tvoji kamarádi / spolužáci?

Ž – na počítači, na internetu, prostě ven a pokecat s kámošema

Otázka č. 5 Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády / spolužáky důležitý?

Ž – akci, jdou ven s kamarády

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6 Myslíš si, že vzor trávení volného času si ty sama neseš ze své rodiny?

Ž – určitě

Otázka č. 7 Jaký ti dali vzor pro trávení volného času?

Ž – trávili volný čas aktivně, chodili jsme na výlety

Otázka č. 8 Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?

Ž – z části určitě jo

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ – SROVNÁNÍ

Otázka č. 9 Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není)

Ž – je ho málo

Otázka č. 10 Jak vnímáš zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů spolužáků?

Ž – rodiče se o nás starají až moc někdy, v naší rodině je větší

Otázka č. 11 Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní děti při výběru volného času?

Ž – aktivní přístup je určitě důležitý

Otázka č. 12 Myslíš si, že více to, jak trávíš volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?

Ž – když jsem byla malá, tak určitě rodiče, ale teď hodně ovlivňují kamarádi

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13 Myslíš si, že je těžké si najít volný čas v dnešní době?

Ž – chci si ho najít, takže to není problém

Otázka č. 14 Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na něj?

Ž – já si myslím, že určitě

Otázka č. 15 Přinesla rodina tobě nějaké přímo vzory pro volný čas?

Ž – abychom to trávili nějak smysluplně

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16 Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času?

Ž – většinou neví, co dělat

Otázka č. 17 Co ty děláš jinak nebo oni dělají jinak ve volném čase?

Ž – prostě vím, co budu po škole dělat, oni většinou dojdou domů a přemýšlí, co budou dělat

Otázka č. 18 Jaké formy volného času preferuješ?

Ž – aktivní

Otázka č. 19 Jak bys chtěla do budoucna trávit svůj volný čas?

Ž – jsem spokojená s tím, jaký ho mám nyní, ale jako vždycky je co zlepšovat

Otázka č. 20 Potřebuje dneska mladý člověk zázemí rodiny?

Ž – jo

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21 Z jaké jsi rodiny?

Ž – úplná rodina, maminka, tatínek a sedm dětí

ROZHOVOR S CHLAPCEM BEDŘICHEM

A) ÚVOD

Otázka č. 1 Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)?

Ž – 9. ZŠ ve Zlíně, 16 let

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2 Srovnej délku trávení volného času se svými kamarády ve svém věku.

Ž – mám víc volného času

Otázka č. 3 Srovnej počet zájmů ve volném čase se svými kamarády?

Ž – asi já, protože celkem hodně sportuju

Otázka č. 4 O co se podle tebe dnes zajímají tvoji kamarádi / spolužáci?

Ž – posilovna a počítač

Otázka č. 5 Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády / spolužáky důležitý?

Ž – počítač

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6 Myslíš si, že vzor trávení volného času si ty sama neseš ze své rodiny?

Ž – jo

Otázka č. 7 Jaký ti dali vzor pro trávení volného času?

Ž – aktivní, plavání

Otázka č. 8 Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?

Ž – napůl

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ – SROVNÁNÍ

Otázka č. 9 Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není)

Ž – hodně málo

Otázka č. 10 Jak vnímáš zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů spolužáků?

Ž – stejný zájem

Otázka č. 11 Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní děti při výběru volného času?

Ž – asi jo

Otázka č. 12 Myslíš si, že více to, jak trávíš volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?

Ž – nejdřív rodiče a potom kámoši

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13 Myslíš si, že je těžké si najít volný čas v dnešní době?

Ž – ani ne

Otázka č. 14 Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na něj?

Ž – ano

Otázka č. 15 Přinesla rodina tobě nějaké přímo vzory pro volný čas?

Ž – jo, sporty

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16 Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času?

Ž – No, budu prostě s kámošema. Bydlím ve stejném baráku a potom jak jsem doma tak se rozmyslím, i podle nálady

Otázka č. 17 Co ty děláš jinak nebo oni dělají jinak ve volném čase?

Ž – trávím to jinak, ragby

Otázka č. 18 Jaké formy volného času preferuješ?

Ž – aktivní

Otázka č. 19 Jak bys chtěl do budoucna trávit svůj volný čas?

Ž – trošku jinak

Otázka č. 20 Potřebuje dneska mladý člověk zázemí rodiny?

Ž – jo

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21 Z jaké jsi rodiny?

Ž – naši jsou rozvedení, žijeme s mamkou, starší sestra a já

ROZHOVOR S DÍVKOU CECILÍÍ

A) ÚVOD

Otázka č. 1 Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)?

Ž – gymnázium Zlín Lesní čtvrť, 18 let

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2 Srovnej délku trávení volného času se svými kamarády ve svém věku.

Ž – na stejno volného času

Otázka č. 3 Srovnej počet zájmů ve volném čase se svými kamarády?

Ž – já ho mám určitě víc

Otázka č. 4 O co se podle tebe dnes zajímají tvoji kamarádi / spolužáci?

Ž – sport určitě

Otázka č. 5 Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády / spolužáky důležitý?

Ž – sport

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6 Myslíš si, že vzor trávení volného času si ty sama neseš ze své rodiny?

Ž – určitě

Otázka č. 7 Jaký ti dali vzor pro trávení volného času?

Ž – dovedli ke sportu

Otázka č. 8 Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?

Ž – ano

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ – SROVNÁNÍ

Otázka č. 9 Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není)

Ž – jo

Otázka č. 10 Jak vnímáš zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů spolužáků?

Ž – tak nějak na stejno

Otázka č. 11 Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní děti při výběru volného času?

Ž – ano

Otázka č. 12 Myslíš si, že více to, jak trávíš volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?

Ž – teď už možná spíš ti kamarádi

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13 Myslíš si, že je těžké si najít volný čas v dnešní době?

Ž – určitě je to těžší, než to bývalo, ale dá se to

Otázka č. 14 Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na něj?

Ž – ano

Otázka č. 15 Přinesla rodina tobě nějaké přímo vzory pro volný čas?

Ž – lyžovat nebo možná i bruslit

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16 Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času?

Ž – baví

Otázka č. 17 Co ty děláš jinak nebo oni dělají jinak ve volném čase?

Ž – nedělám ten sport profesionálně

Otázka č. 18 Jaké formy volného času preferuješ?

Ž – aktivní

Otázka č. 19 Jak bys chtěla do budoucna trávit svůj volný čas?

Ž – jsem spokojená

Otázka č. 20 Potřebuje dneska mladý člověk zázemí rodiny?

Ž – ano

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21 Z jaké jsi rodiny?

Ž – mamka, tatka, o tři roky mladší brácha a já

ROZHOVOR S CHLAPCEM DANIELEM

A) ÚVOD

Otázka č. 1 Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)?

Ž – chodím na střední školu obchodní akademie ve Zlíně, 16 let

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2 Srovnej délku trávení volného času se svými kamarády ve svém věku.

Ž – tak asi oni

Otázka č. 3 Srovnej počet zájmů ve volném čase se svými kamarády?

Ž – tak já mám ten hokej

Otázka č. 4 O co se podle tebe dnes zajímají tvoji kamarádi / spolužáci?

Ž – počítač

Otázka č. 5 Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády / spolužáky důležitý?

Ž – zábava s kamarády

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6 Myslíš si, že vzor trávení volného času si ty sama neseš ze své rodiny?

Ž – jo

Otázka č. 7 Jaký ti dali vzor pro trávení volného času?

Ž – hokej

Otázka č. 8 Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?

Ž – jo, hodně

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ – SROVNÁNÍ

Otázka č. 9 Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není)

Ž – je tady volný čas

Otázka č. 10 Jak vnímáš zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů spolužáků?

Ž – zájem je

Otázka č. 11 Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní děti při výběru volného času?

Ž – jo

Otázka č. 12 Myslíš si, že více to, jak trávíš volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?

Ž – rodiče

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13 Myslíš si, že je těžké si najít volný čas v dnešní době?

Ž – kdo chce, ten si ho najde

Otázka č. 14 Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na něj?

Ž – myslím, že jo, že to jde naučit

Otázka č. 15 Přinesla rodina tobě nějaké přímo vzory pro volný čas?

Ž – vedl mě k hokeji

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16 Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času?

Ž – Jo. Tak baví podle mě

Otázka č. 17 Co ty děláš jinak nebo oni dělají jinak ve volném čase?

Ž – nechodím na akce, oni třeba chodí

Otázka č. 18 Jaké formy volného času preferuješ?

Ž – aktivní

Otázka č. 19 Jak bys chtěl do budoucna trávit svůj volný čas?

Ž – já bych to chtěl jako teď

Otázka č. 20 Potřebuje dneska mladý člověk zázemí rodiny?

Ž – tak, aby se měl o co opřít

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21 Z jaké jsi rodiny?

Ž – naši jsou rozvedení, bydlím s mamkou a mladším bratrem

ROZHOVOR S DÍVKOU EVŽENÍ

A) ÚVOD

Otázka č. 1 Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)?

Ž – chodím na střední podnikatelskou a vyšší odbornou školu s.r.o. ve Zlíně, 18 let

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2 Srovnej délku trávení volného času se svými kamarády ve svém věku.

Ž – nastejno

Otázka č. 3 Srovnej počet zájmů ve volném čase se svými kamarády?

Ž – nastejno

Otázka č. 4 O co se podle tebe dnes zajímají tvoji kamarádi / spolužáci?

Ž – hraní her

Otázka č. 5 Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády / spolužáky důležitý?

Ž – rande

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6 Myslíš si, že vzor trávení volného času si ty sama neseš ze své rodiny?

Ž – Já si myslím, že jo

Otázka č. 7 Jaký ti dali vzor pro trávení volného času?

Ž – výlety na Buchlov a tak

Otázka č. 8 Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?

Ž – ne

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ – SROVNÁNÍ

Otázka č. 9 Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není)

Ž – je

Otázka č. 10 Jak vnímáš zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů spolužáků?

Ž – záleží, jak kdy

Otázka č. 11 Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní děti při výběru volného času?

Ž – ano

Otázka č. 12 Myslíš si, že více to, jak trávíš volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?

Ž – kamarádi

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13 Myslíš si, že je těžké si najít volný čas v dnešní době?

Ž – ano

Otázka č. 14 Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na něj?

Ž – ano

Otázka č. 15 Přinesla rodina tobě nějaké přímo vzory pro volný čas?

Ž – ne

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16 Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času?

Ž – kroužky nemají

Otázka č. 17 Co ty děláš jinak nebo oni dělají jinak ve volném čase?

Ž – rozhodli jsme se, že budeme chodit na nějaký sport

Otázka č. 18 Jaké formy volného času preferuješ?

Ž – aktivní

Otázka č. 19 Jak bys chtěla do budoucna trávit svůj volný čas?

Ž – přidala bych tam nějak víc výletů a víc sportu

Otázka č. 20 Potřebuje dneska mladý člověk zázemí rodiny?

Ž – ano

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21 Z jaké jsi rodiny?

Ž – naši jsou rozvedení a mám dvě sestry, jedna je nevlastní, ta šestiletá, s mamkou

6.2 Analýza kvalitativních dat

Pro přehlednou analýzu jsme zvolili zobrazení v tabulce, kde jsou zachyceny otázky v číselné podobě a hlavní odpovědi. U každé otázky je uvedena stěžejní odpověď, která má přiřazený kód a kategorii. Kódy a kategorie vznikly otevřeným kódováním. K analýze dat přistupujeme realistickým, rámcovým způsobem. Nasbíraná data jsme zpracovali deskriptivním způsobem. Analýza byla zpracována detailně na základě důkladné práce s textem.

Rozhovor s dívkou Antonií

Otázky č.	Hlavní odpovědi	Kód	Kategorie
1a	Gymnázium T.G.M. na Vsetíně	Druh školy	Výchovně vzdělávací instituce
1b	18 let	Věk	Identifikace se skupinou
2	Nemám tolik volného času	Nedostatek	Volný čas
3	Mám teda těch zájmů a koníčků asi víc než ostatní moje kamarádky	Srovnání	Četnost zájmů
4	Na počítači, na internetu, prostě	Zájem	Současné trendy

	ven a pokecat s kámošema		ve volném čase
5	Akci, jdou ven s kamarády	Společné trávení volného času, potřeba sounáležitosti s vrstevníky	Prioritní zájem
6	Určitě	Utvrzení	Vzor volného času
7	Trávili volný čas aktivně, chodili jsme na výlety	Vzor	Rodina
8	Z části určitě jo	Zhodnocení	Vliv rodičů
9	Je ho málo	Vnímání volného času v rodině	Rodina
10	Rodiče se o nás starají až moc někdy, v naší rodině je větší	Hodnocení zájmu ze strany rodičů	Rodiče
11	Aktivnější přístup je určitě důležitý	Pozitivní hodnocení	Edukační proces
12	Když jsem byla malá, tak určitě rodiče, ale teď hodně ovlivňují kamarádi	Srovnání vlivu rodičů a kamarádů	Vývoj
13	Chci si ho najít, takže to není problém	Rozhodnost	Postoj
14	Já si myslím, že určitě	Pozitivní hodnocení	Edukační proces
15	Abychom to trávili nějak smysluplně	Vštípení	Vzor od rodičů
16	Většinou neví, co dělat	Hodnocení vrstevníků	Kvalita života
17	Prostě vím, co budu po škole dělat, oni většinou dojdou domů a přemýšlí, co budou dělat	Plánování	Postoj
18	Aktivní	Forma zájmu	Preference for-

			my volného času
19	Jsem spokojená s tím, jaký ho mám nyní, ale jako vždycky je co zlepšovat	Spokojenost	Emoce
20	Jo	Souhlas	Potřeba zázemí rodiny
21	Úplná rodina, maminka, tatínek a sedm dětí	Rodina funkční, úplná	Typ rodiny

Tabulka 3

Rozhovor s chlapcem Bedřichem

Otázky č.	Hlavní odpovědi	Kód	Kategorie
1a	9.ZŠ ve Zlíně	Druh školy	Výchovně vzdělávací instituce
1b	16 let	Věk	Identifikace se skupinou
2	Mám víc volného času	Srovnání	Volný čas
3	Asi já, protože celkem hodně sportuju	Srovnání	Četnost zájmů
4	Posilovna a počítač	Zájem	Současné trendy ve volném čase
5	Počítač	Prioritní zájem	Současné trendy ve volném čase
6	Jo	Souhlas	Vzor volného času
7	Aktivní, plavání	Zájem	Vzor od rodičů

8	Napůl	Zhodnocení	Vliv rodičů
9	Hodně málo	Vnímání volného času v rodině	Rodina
10	Stejný zájem	Srovnání	Zájem rodičů o dítě
11	Asi jo	Souhlas	Aktivnější přístup rodičů
12	Nejdřív rodiče a potom kámoši	Srovnání vlivu	Vývoj
13	Ani ne	Pozitivní hodnocení	Postoj
14	Ano	Souhlas	Edukační proces
15	Jo, sporty	Zájem	Vzor od rodičů
16	No, budu prostě s kámošema. Bydlím ve stejném baráku a potom jak jsem doma, tak se rozmyslím, i podle nálady	Trávení volného času	Volný čas
17	Trávím to jinak, ragby	Rozdílnost	Trávení volného času
18	Aktivní	Forma zájmu	Preference formy volného času
19	Trošku jinak	Potřeba změny	Názor
20	Jo	Souhlas	Potřeba zázemí rodiny
21	Naši jsou rozvedení, žijeme s mamkou, starší sestra a já	Funkční rodina, neúplná	Typ rodiny

Tabulka 4

Rozhovor s dívkou Cecilíí

Otázky č.	Hlavní odpovědi	Kód	Kategorie
1a	Gymnázium Zlín Lesní čtvrť	Druh školy	Výchovně vzdělávací instituce
1b	18 let	Věk	Identifikace se skupi- nou
2	Nastejno volného času	Rovnováha	Volný čas
3	Já ho mám určitě víc	Srovnání	Četnost zájmů
4	Sport určitě	Zájem	Současné trendy ve volném čase
5	Sport	Prioritní zájem	Současné trendy ve volném čase
6	Určitě	Souhlas	Vzor volného času
7	Dovedli ke sportu	Přenos	Rodina
8	Ano	Souhlas	Vliv rodičů
9	Jo	Vnímání volného času v rodině	Rodina
10	Tak nějak nastejno	Srovnání	Zájem rodičů o dítě
11	Ano	Souhlas	Aktivnější přístup ro- dičů
12	Teď už možná spíš ti kama- rádi	Srovnání vlivu	Okolí
13	Určitě je to těžší, než to bý- valo, ale dá se to	Hodnocení	Vývoj
14	Ano	Souhlas	Edukační proces
15	Lyžovat nebo možná bruslit	Zájem	Vzor od rodičů

16	Baví	Spokojenost	Emoce
17	Nedělám ten sport profesionálně	Rozdílnost	Trávení volného času
18	Aktivní	Forma zájmu	Preference formy volného času
19	Jsem spokojená	Spokojenost	Emoce
20	Ano	Souhlas	Potřeba zázemí rodiny
21	Mamka, tatka, o tři roky mladší brácha a já	Funkční rodina, úplná	Typ rodiny

Tabulka 5

Rozhovor s chlapcem Danielem

Otázky č.	Hlavní odpovědi	Kód	Kategorie
1a	Chodím na střední školu obchodní akademie ve Zlíně	Druh školy	Výchovně vzdělávací instituce
1b	16 let	Věk	Identifikace se skupinou
2	Tak asi oni	Srovnání	Volný čas
3	Tak já mám ten hokej	Zacílení	Zájem
4	Počítač	Zájem	Současné trendy ve volném čase
5	Zábava s kamarády	Sounáležitost s vrstevníky	Prioritní zájem
6	Jo	Souhlas	Vzor volného času
7	Hokej	Zájem	Vzor od rodičů
8	Jo, hodně	Hodnocení vlivu	Vliv rodičů

		rodičů	
9	Je tady volný čas	Vnímání volného času v rodině	Rodina
10	Zájem je	Zhodnocení	Zájem rodičů o dítě
11	Jo	Souhlas	Zájem rodičů o dítě
12	Rodiče	Srovnání vlivu	Vliv rodičů
13	Kdo chce, ten si ho najde	Rozhodnost	Postoj
14	Myslím, že jo, že to jde naučit	Učení	Edukační proces
15	Vedl mě k hokeji	Přenos	Rodina
16	Jo, tak baví podle mě	Spokojenost	Emoce
17	Nechodím na akce, oni třeba chodí	Srovnání	Rozdílnost
18	Aktivní	Forma zájmu	Preference formy volného času
19	Já bych to chtěl jako teď	Spokojenost	Emoce
20	Tak, aby se měl o co opřít	Jistota, podpora	Rodina
21	Naši jsou rozvedení, bydlím s mamkou a mladším bratrem	Funkční rodina, neúplná	Typ rodiny

Tabulka 6

Rozhovor s dívkou Evženií

Otázky č.	Hlavní odpovědi	Kód	Kategorie
1a	Chodím na střední podnikatelskou a vyšší odbornou školu s.r.o. ve Zlíně	Druh školy	Výchovně vzdělávací instituce
1b	18 let	Věk	Identifikace se skupinou

2	Nastejno	Srovnání	Volný čas
3	Nastejno	Srovnání	Četnosti zájmů
4	Hraní her	Zájem	Současný trend ve volném čase
5	Rande	Prioritní zájem	Současný trend ve volném čase
6	Já si myslím, že jo	Souhlas	Vzor volného času
7	Výlety na Buchlov a tak	Zájem	Vzor od rodiny
8	Ne	Nesouhlas	Vliv rodičů
9	Je	Vnímání volného času v rodině	Rodina
10	Záleží, jak kdy	Rozdílnost	Zájem rodičů o dítě
11	Ano	Souhlas	Aktivnější přístup rodičů
12	Kamarádi	Vliv kamarádů	Okolí
13	Ano	Není prostor pro volný čas	Překážka
14	Ano	Učení	Edukační proces
15	Ne	Negace	Vzor od rodiny
16	Kroužky nemají	Absence zájmu	Trávení volného času
17	Rozhodli jsme se, že budeme chodit na nějaký sport	Kolektivní rozhodnutí	Trávení volného času
18	Aktivní	Forma zájmu	Preference formy volného času

19	Přidala bych tam nějak víc výletů a víc sportu	Nespokojenost	Emoce
20	Ano	Souhlas	Potřeba zázemí rodiny
21	Naši jsou rozvedení a mám dvě sestry, jedna je nevlastní, ta šestiletá, s mamkou	Funkční rodina, neúplná	Typ rodiny

Tabulka 7

6.3 Prezentace zjištění na základě kvalitativního rozboru

Nyní budeme prezentovat zjištěné informace na základě analytického rozboru našich rozhovorů. Po otevřeném kódování navazuje axiální kódování. *Axiální kódování je technikou navazující na otevřené kódování. Jeho cílem je vytváření spojení mezi kategoriemi a subkategoriemi.* (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 232). Kategorie, které vznikly v kapitole 6.2, budeme nyní považovat za subkategorie a vytvoříme nové kategorie. Vše je umístěno do přehledné tabulky a jednotlivá spojení budou konkretizována v další části této kapitoly.

Zařazení subkategorií

EDUKACE	Výchovně vzdělávací instituce
	Edukační proces

Tabulka 8

Pro všechny zúčastněné platí, že navštěvují výchovně vzdělávací instituci, kterou je škola. Edukační proces zažívají jak ve škole, tak ve své rodině. Zajímavostí je, že čtyři respondenti navštěvují druhou úroveň výchovně vzdělávací instituce a pouze jeden respondent, který splnil požadavek věkové kategorie, stále navštěvuje první úroveň výchovně vzdělávací instituce, tedy základní školu.

RODINA	Rodina
	Typ rodiny
	Vliv rodičů
	Rodiče
	Aktivnější přístup rodičů
	Zájem rodičů o dítě
	Postoj
	Názor
	Vzor od rodičů / rodiny
	Emoce

Tabulka 9

Z rodiny přejímáme vzory, jak uvedla respondentka Antonie: *Trávili volný čas aktivně, chodívali jsme na výlety.* Což také potvrzuje výrok Evženie, kterou rodiče brali na výlety na Buchlov. Dva respondenti, Cecílie a Daniel uvedli, že rodiči byli dovedeni ke sportu, ve kterém nyní pokračují. Z čehož Daniel pokračuje závodně v hraní hokeje, čemuž se věnoval už i jeho dědeček. Tyto výroky také utvrzují teorii o vlivu rodičů na děti. V opozici je v tomto případě pouze dívka Evženie, která popírá vliv rodičů. Zajímavé je, že pouze dvě dívky, Antonie a Cecílie, pocházejí z úplné, původní rodiny. Zbývající tři respondenti pocházejí z rozvedené rodiny, kde nyní žijí pouze s jedním z rodičů a tím je matka. Pozitivním zjištěním je, že typ rodiny nemá žádný vliv na projev zájmu rodičů o dítě. Všichni respondenti shodně potvrzují zájem ze strany rodičů. Největším překvapením však zůstává zjištění, kdy v nadstandardně početné rodině dívky Antonie, při počtu sedm dětí a dva rodiče, hodnotí zájem svých rodičů takto: *Rodiče se o nás starají až moc někdy, v naší rodině je větší zájem.* (otázka č. 10).

VOLNÝ ČAS	Volný čas
	Současné trendy ve volném čase
	Vzor volného času
	Trávení volného času
	Preference formy volného času

Tabulka 10

Mezi současné trendy v trávení volného času patří internet a užívání počítače. Velkým překvapením je také, že naši respondenti uvádějí jako trávení volného času také sport. Všichni respondenti se shodují, že chtějí trávit volný čas aktivně. Tento vzor si nesou ze své rodiny. Všichni potvrzují vliv rodičů na začátku, když byli malí. Nyní se více kloní k vlivu svých přátel a inklinují k trávení času s nimi. Volný čas všichni vnímají ve své rodině, i když dodávají, že je ho málo. Sami však potvrzují, že volný čas mají. Jednotlivý prostor pro volný čas je závislý na docházce výchovně vzdělávací instituce a na provozování prioritního zájmu na úrovni rekreační nebo závodní, jak tomu je u chlapce Daniela.

POTŘEBA	Identifikace se skupinou
	Potřeba zázemí rodiny
	Kvalita života

Tabulka 11

Všichni respondenti se shodují, že je pro člověka důležitá a nezbytná potřeba zázemí rodiny. Dokonce chlapec Daniel uvedl: *Tak, aby se měl o co opřít*. Je podstatné, že mladí lidé vnímají potřebu zázemí rodiny. Potřeba zázemí rodiny je jednou ze základních potřeb jedince.

ZÁJEM	Četnost zájmů
	Prioritní zájem
	Zájem

Tabulka 12

Jako nejvíce zmiňovaný zájem je počítač. Jako prioritní zájem uvádění naši respondenti: *Akce s kamarády, počítač, sport, zábavu s kamarády, rande*. Je velmi povzbuzující, že mladí lidé mají i jiné prioritní zájmy než počítač. Pozitivním zjištěním je, že mladí lidé tráví volný čas společně ve vzájemné interakci a socializaci.

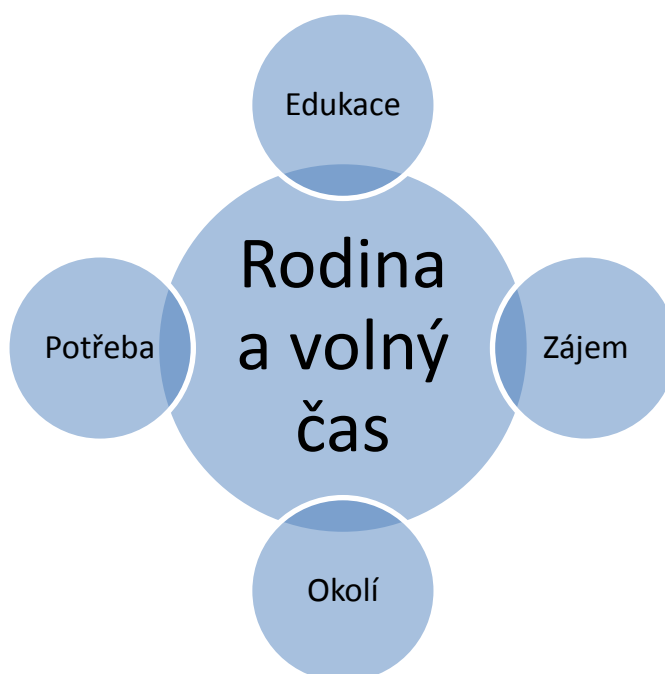
OKOLÍ	Okolí
	Překážka
	Rozdílnost
	Vývoj

Tabulka 13

Evženie, jako překážku, uvádí, že není prostor pro volný čas. S rozdílností se potýká chlapec Daniel, který vidí rozdíl v trávení volného času, kdy jeho spolužáci chodí na akce a on nechodí. Jelikož je vývoj nutný a i potřebný, je pozitivní, že mladí lidé už nemají pouze jako vzor rodiče pro volný čas, ale i čerpají od svých kamarádů.

Závěrem bychom chtěli připomenout výzkumnou otázku **Vliv rodiny na výběr aktivit ve volném čase**. Z výše uvedeného můžeme odpovědět, že vliv rodiny na výběr aktivit ve volném čase je na začátku velmi značný a postupem času, jak mladý člověk dospívá, se tento vliv snižuje. Každopádně vzor trávení volného času si mladí lidé berou ze svých rodin. **Na obrázku 1 je axiálně ztvárněno propojení kategorií**. Základní kategorie je rodina a volný čas, která se nachází uprostřed grafického znázornění. Vedlejší kategorie jako edukace, zájem, potřeba a okolí jsou kolem této základní kategorie a všechny kategorie se vzájemně prolínají a ovlivňují. Z našeho výzkumného šetření můžeme uvést určitou teorii o vlivu rodiny na trávení volného času mládeže. Naše šetření prokázalo velký vliv na děti a

na to, jak tráví volný čas. U dvou dětí jsme odhalili, že dokonce došlo k přenosu na dítě, které nyní pokračuje v činnosti, kterou začali jeho rodiče. V jednom případě chlapec pokračuje v zájmové činnosti, kterou dělal jeho dědeček. **Rodina má zásadní vliv na výběr aktivit dětí ve volném čase.** Jako doporučení pro praxi bychom chtěli uvést, že všichni, kteří jsou účastníci rodinného i školního prostředí, by měli mít na paměti, že prvotní vliv má rodina. Proto bychom měli při svých aktivitách vycházet z této zjištěné skutečnosti a brát ji v úvahu nebo si jí přímo vštípit. Bylo by dobré, aby toto zastání panovalo i na akademické půdě, odkud se může rozšířit do společnosti a znovu ukotvit rodinu v tom nejzákladnějším smyslu.

Obrázek 1

DISKUSE

V rámci diskuse bychom se rádi věnovali postřehům a poznatkům zjištěných v rámci bakalářské práce. Podobnému tématu se věnovala i Pospíšilová ve své knize (s. 48 – 62). V ní uvádí dvě případové studie, které uvádí v rámci výzkumu Rodina a její vliv na prožívání volného času dětí. Jedná se o funkční a nefunkční rodinu a trávení volného času dětí. Kde v první rodině děti užívají volného času a mají své zájmy, ke kterým je vedou rodiče. Rodiče k dětem přistupují aktivně. *Zkoumaná rodina představuje v jistém smyslu ukázkou nepříliš zámožného, ale přesto funkčního výchovného prostředí, které je v oblasti trávení volného času dostatečně podporující a stimulující. V oblasti společně uznávaných hodnot se rovněž jedná o funkční rodinné společenství, které v mnoha ohledech nezáměrně, ale o to možná účinněji působí na formování dětí, které přirozeně přejímají vzorce chování a hodnotovou strukturu od svých rodičů.* (Pospíšilová, 2010, s. 54). Zde je přesně uvedeno, jak rodina ovlivňuje své děti v trávení volného času. Ve druhé rodině rodiče úplně selhali a jejich péči převzal dětský domov. Rodiče jsou s dětmi minimálně ve styku a nemají žádný vliv na trávení volného času svých dětí. Vše závisí na kompetenci vychovatelek v domově a možnosti nabídky zájmů volného času v dětském domově. *..., a i když mají možnost své děti při aktivitách vidět, přijet se podívat se neobtěžují. ... Veškeré finance spojené s volným časem dětí a s jejich zájmy hradí DD. ... Svým venkovním i vnitřním materiálním a prostorovým vybavením a finančním zabezpečením podporuje děti v jejich rozmanitých aktivitách.* (Pospíšilová, 2010, s. 62). Ale rodinné prostředí bohužel nenahradí a ani přítomnost rodičů. Zde velmi chybí vliv rodiny. Zjistili jsme, že volný čas mládeže je podstatně ovlivněn účastí ve výchovně vzdělávací instituci, jakou je škola. Mladí lidé, navštěvující gymnázium, jsou více zahlceni učením a přípravou do školy, než mladí lidé studující na jiném typu školy. Dále bylo zjištěno, že vliv rodičů je značný bez ohledu na to, z jaké rodiny mladý člověk pochází. Zda pochází mladý člověk z úplné nebo neúplné rodiny. Samozřejmě všechny rodiny jsou funkční. Jako hlavní faktor je určující přístup rodičů a jejich vedení. Zde můžeme diskutovat o typu rodičů. Protože rodiče, kteří se narodili v letech 1969 – 1979, vedou své děti jiným způsobem než rodiče, kteří se narodili po roce 1990. V jejich výchově je stále zastoupen dozor rodičů, aktivní přístup a smysluplné trávení volného času. Ale zároveň to nemusí být pravidlem. Dostáváme se tak do střetu, jak moc moderní doba ovlivňuje rodiče a potažmo výchovu dětí v rodině. Musíme samozřejmě brát ohled na rodiče, které ovlivňuje spousta dalších faktorů. Není cílem naší práce zde zabíhat do detailů veškerých faktorů a osvětlovat všechny příčiny. Ale můžeme se na to podívat zase z jiného

úhlu pohledu, než předkládá naše práce. Vždy je možnost se na danou problematiku podívat z jiného pohledu, který nás může zase jinak obohatit a osvětlit danou oblast. Naše bohaté zkušenosti máme s prací s dětmi do šesti let, kde vnímáme, že rodina je zásadní. Rodinné zázemí dítě potřebuje, ať je jakkoliv staré. Na dětech je vidět, jak rodina funguje, jaké má pravidla a jak dítě se zapojuje do této základní socializace. My, jako učitelé, bychom měli znát naše žáky a studenty. Protože můžeme lépe rozklíčovat prvotní znaky, které mohou být identifikátory negativních změn. Zároveň se domníváme, že škola a výchovným institucím, by měla být zanechána určitá autonomie pro řešení nežádoucího chování v podobě přestupků. Kooperace a účast rodičů bychom viděli spíše u trestných činů a patologického chování. Každopádně rodina by měla být tím prvním, z čeho mladý člověk vychází a z čeho čerpá. Funkce rodiny je nezastupitelná a nepřenosná. Tento fakt by si měli lidé uvědomit, když chtějí mít děti. Protože jen je mít nestačí a musíme je připravit na život a učit je. Jsou mladí a vše teprve poznávají a budují si své místo. Naše místo, jako rodičů, je stát vedle nich a provázet je, dokud sami neodejdou.

ZÁVĚR

V závěru naší bakalářské práce se pokusíme zhodnotit naši práci a uvést do souvislostí. Jak již jsme uvedli na začátku naší práce, ztotožňujeme se s definicí volného času od pana profesora Průchy, který vymezil volný čas, na čas bez povinností a bez jiných starostí a bez péče o sebe sama. Tuto definici podporuje ve svém článku Jiří Šafr a Věra Patočková, kteří uvádějí: *Obecně bývá volný čas označován za specifickou část mimopracovní doby, po kterou člověk nemusí vykonávat žádné činnosti, které by vnímal jako povinnosti nebo něco, co vykonává v souvislosti s péčí o děti nebo ostatní členy rodiny, v souvislosti se zabezpečením chodu domácnosti, přepravou nebo uspokojováním svých biofyziologických potřeb.* (Šafr, Patočková, 2010, s. 21). Volný čas začal být považován za významnou součást našeho života, až v uplynulém století. V jedné z kapitol jsme se věnovali historii volného času. Zjistili jsme, že volný čas byl vždycky, jen nebyl přesně pojmenován a definován v životech našich předků. Lidé se dříve věnovali více práci a péči o rodinu, než tomu je dnes. K celkovému dřívějšímu obrazu přispívá i jiný styl života než žijeme posledních pár století. Zároveň s tímto uvědoměním přišly i první výzkumy a šetření ze strany mnoha vědců a nejrůznějších odborníků. *Např. Veblen (1899) 1999, Dumazedier 1962, Filipcová 1966, Selucký 1966, Parker 1976, Wearing 1998, Tuček 2003, Kelly 2004, Šafr 2008, Rojek 2010.* (Šafr, Patočková, 2010, s. 21). Většinou se zkoumá forma volného času, jak lidé tráví volný čas a co ovlivňuje volný čas. *Existuje řada faktorů, které ovlivňují trávení volného času, jako například pohlaví, věk, fáze životního cyklu, vzdělání, sociální postavení, profese, charakter, velikost a vliv primární a současné rodiny atd.* (Šafr, Patočková, 2010, s. 21). A tím se dostáváme k našemu tématu bakalářské práce, kdy se jedná o vliv rodiny na trávení volného času mládeže. Mluvíme tedy o jednom z faktorů, který ovlivňuje trávení volného času. Tímto faktorem je rodina, která má zásadní vliv na trávení volného času. Cílem naší práce bylo upozornit na tento stěžejní vliv a přispět tak mnoha jiným teoriím o volném čase. Naše práce je popisná a snaží se z malého vzorku mladých lidí vytvořit základní představu, jak ovlivňuje rodina své členy v dnešní době. Jako všechny výzkumy, tak i v našem výzkumu jsme se setkali s prioritní aktivitou nebo častou aktivitou na počítači a někteří sdělili, že hrají hry na počítači. Pozitivním zjištěním je fakt, že mladí lidé tráví spolu čas a tak se zdokonalují ve své socializaci. Při prvotním kroku u výzkumu, jsme se obávali, že vzájemná interakce a sdílení mladých lidí bude nahrazeno sociálními sítěmi a internetem. Tato obava se ovšem nepotvrdila a z velké části byla i vyvrácena. Věříme, že jsme k tématu vlivu rodiny na trávení volného času přispěli naší prací, i když nepatříme

mezi renomované odborníky a doufáme, že pohled studenta může být přínosný. Obohacení dosavadního poznání bychom spatřovali ve faktu, že mladí lidé ve věku 15 – 18 let, jsou vedeni k aktivním činnostem ve volném čase a celkově můžeme říci, že se jim rodiče věnují a projevují o ně zájem. Současná rodina zažívá velké otřesy ve svých základech a my doufáme, že tradiční rodina překoná tyto nesnáze a děti budou moci čerpat z úplné a funkční rodiny. Protože vše se učíme ve své rodině, musíme se naučit postavit se světu a někdy i sami sobě. Každý den se potýkáme s něčím, co není snadné. Rádi bychom věděli, jak vše skončí, ale tato výsada nám není dána. V dnešní době zažíváme více chaosu než dříve. Takové zastavení a úvaha nad tímto vším je vyobrazena v básni od docenta Balvína. Dovolujeme si zde uvést začátek básně Nový začiatok, který považujeme za analogický s naším tématem a vyjadřující, že čerpáme z minulosti a vždy je tam přítomna rodina.

Nově vidět a nově cítit je velmi lidské.

Odpovídat na život, dnes a denně, je však, mnohdy, příliš těžké.

Vědět, jak co začne a jak to skončí?

Ýhá, kdo ten chaos v nás a kolem nás sloučí?

Začínat zas, znovu a znovu?

Analogovat svou minulost a svůj mladý vztah ke svému rodnému krovu?

Čerpat sílu z minulosti ...

(Balvín, Turzák, 2014, s. 11).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALDORTOVÁ, Naomi, 2010. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh. ISBN 978-80-7252-287-3.
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky. Edukačné, sociálne a komunikačné aspekty*. Vyd. 1. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť SAV Bratislava. ISBN 978-80-970675-0-2.
- [3] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Vyd. 3., rozšířené a aktualizované. Bratislava: public promotion, s.r.o. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [4] BALVÍN, Jaroslav a Tomáš Turzák, 2014. *Obrazy barev a slov*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-50-9.
- [5] BALVÍN, Jaroslav, 2012. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-07-3.
- [6] BÁRTLOVÁ, Sylva a Stanislav MATULAY, 2009. *Sociologie zdraví, nemoci a rodiny / Sociológia zdravia, choroby a rodiny*. Martin: Osveta, spol. s r.o. ISBN 978-80-8063-306-6.
- [7] BÖHNEL, R., E. STAŇKOVÁ a J. VOZOBULE, 1983. *Mladí světa (Stručný slovník k dějinám a současnosti mládežnického hnutí)*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta. 23-055-83.
- [8] BRISCH, Karl Heinz, 2012. *Bezpečná výchova*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0063-5.
- [9] CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE, 2010. *Puberťáci a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-662-9 (brož.).
- [10] FONTANA, David, 2003. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-626-8.
- [11] FREYSINGER, Valeria J. a John R. KELLY, 2004. *21st Century Leisure: Current Issues*. Vyd. 2. Pennsylvania: State College. ISBN 1-892132-53-2.
- [12] HÁJEK, B., B. HOFBAUER a J. PÁVKOVÁ, 2011. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7 (brož.).

- [13] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2000. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.
- [14] HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA, 2002. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-635-7.
- [15] HELUS, Zdeněk, 2004. *Dítě v osobnostním pojetí*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-888-0.
- [16] HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.
- [17] HUK, Jaroslav, 2008. *Sociologie médií*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-65-5.
- [18] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [19] JANDOUREK, Jan, 2012. *Slovník sociologických pojmů. 610 hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3679-2.
- [20] JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0.
- [21] JUNGWIRTHOVÁ, Iva, 2009. *Pohodoví rodiče – pohodové děti: podporuje vývoj dítěte*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-536-3.
- [22] KELLER, Jan, 2011. *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie*. Vyd. 2. Liberec: Dialog. ISBN 978-80-86761-81-7.
- [23] KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, 2001. *Předškolní a primární pedagogika/předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-585-7.
- [24] KOPŘIVA, P., J. NOVÁČKOVÁ, D. NEVOLOVÁ a T. KOPŘIVOVÁ, 2012. *Respektovat a být respektován*. Vyd. 3. Chvalčov: Pavel Kopřiva – Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.
- [25] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [26] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Prostředí, člověk, výchova*. 117 publikace. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.

- [27] LENČOVÁ, Žofie, 1998. *Klenoty světa*. Ostrava: Knižní expres. ISBN 80-86132-08-0.
- [28] MATOUŠEK, Oldřich. 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.
- [29] MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-58-X.
- [30] MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-624-1.
- [31] NOVOTNÝ, Petr, 2014. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5167-2 (brož.).
- [32] PÁVKOVÁ, Jiřina a kol., 2002. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
- [33] PESTALOZZI, Johann Heinrich, 1899. *Linhart a Gertruda*. Kniha pro lid. Brno: UK PdF MU Brno.
- [34] POSPÍŠILOVÁ, Helena, 2010. *Mládež, hodnoty a volný čas*. Vyd. 1. Olomouc: HANEX. ISBN 978-80-7409-036-3.
- [35] POTMĚŠILOVÁ, Petra a kolektiv. 2013. *Sociální pedagogika v teorii a praxi*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3831-3.
- [36] PRŮCHA, Jan, 2012. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Vyd. 3., aktualizované. Praha: Portál. ISBN 978-80-7178-999-4.
- [37] PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ, 2009. *Pedagogický slovník*. Vyd. 6. aktualizované a rozšířené. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.
- [38] PRŮCHA, Jan, 2005. *Moderní pedagogika*. Vyd. 3., upravené a doplněné. Praha: Portál. ISBN 80-7367-047-X.
- [39] PŘADKA, Milan, 2002. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2033-4 (brož.).
- [40] PUŽMANOVÁ, Rita, 1998. *Moderní komunikační sítě od A do Z*. Vyd. 1. Praha: Computer Press. ISBN 80-7226-098-7.
- [41] SATIROVÁ, Virginia, 2006. *Kniha o rodině*. Vyd. 2. Praha: Práh. ISBN 80-7252-150-0.

- [42] SHIH, Clara, 2009. *The Facebook Era*. Vyd. 3. Crawfordsville, Indiana (USA): Pearson Education, Inc. ISBN 978-0-13-715222-3.
- [43] SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny*. Vyd. 2., přepracované. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-250-8.
- [44] ŠAFR, Jiří a Věra PATOČKOVÁ, 2010. Trávení volného času v České republice ve srovnání s evropskými zeměmi. *Naše společnost*. 2/2010, s. 21-27. ISSN 1214-438X).
- [45] ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.
- [46] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.
- [47] VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Základy psychologie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0841-3.
- [48] VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.
- [49] VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMĚKAL, 1995. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Nakladatelství Paido. ISBN 80-901737-9-9.
- [50] WILDOVÁ, Rebeca, 2010. *Svoboda a hranice, láska a respekt: co od nás děti potřebují*. Vyd. 1. Praha: DharmaGaia. ISBN 978-80-7436-005-3.
- [51] ZELINA, Miron, 2010. *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra*. Vyd. 2. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s.r.o. ISBN 978-80-10-01884-0.
- [52] ZIELINSKY, Siegfried, 2006. *Deep time of the media: toward an archaeology of hearing and seeing by technical means*. Cambridge: Mass. ISBN 0-262-24049-1.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

- Angl. Zkratka pro anglicky.
- Atd. A tak dále.
- CSc. Latinsky candidatus scientiarum, umísťuje se za jménem, znamená kandidát věd.
- DD. Dětský domov.
- Et. Z anglického slova, užívá se mezi spojením titulů, nahrazuje spojku a.
- Franc. Zkratka pro francouzsky.
- In. Znamená být v kurzu, být módní.
- Kol. Zkratka pro slovo kolektiv.
- Mj. Mimo jiné.
- N.l. Našeho letopočtu.
- Např. Například.
- On-line Z anglického slova, volně přeloženo jako být stále na příjmu.
- Pc. Zkratka pro slovo počítač.
- PhDr. Latinsky philosophiae doctor, umísťuje se před jménem, akademický titul.
- Př. Zkratka slova příklad.
- Příp. Zkratka slova případně.
- Př.n.l. Zkratka pro sousloví, před naším letopočtem.
- Resp. Zkratka slova respektive.
- RNDr. Latinsky rerum naturallium doctor, umísťuje se před jméno, akademický titul.
- S. Zkratka pro slova strana.
- Tj. To je.
- Tzn. To znamená.
- V.v.i. Veřejná výzkumná instituce.
- Viz. Zkratka rozkazovacího způsobu, znamená, podívej se.

Vyd. Vydání.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	64
Tabulka 2	65
Tabulka 3	79
Tabulka 4	80
Tabulka 5	82
Tabulka 6	83
Tabulka 7	85
Tabulka 8	85
Tabulka 9	86
Tabulka 10	87
Tabulka 11	87
Tabulka 12	88
Tabulka 13	88

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1	89
-----------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI REŠERŠE KNIH

Příloha PII SLOVNÍČEK POJMŮ

Příloha PIII STRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

Příloha PIV PŘEPIS PŘEDVÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

Příloha PV PŘEPIS STRUKTUROVANÝCH ROZHOVORŮ

PŘÍLOHA PI: REŠERŠE KNIH

ALDORTOVÁ, Naomi, 2010. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh. ISBN 978-80-7252-287-3.

Kniha je výborným pomocníkem pro rodiče, kteří chtějí své dítě poznat a chtějí zlepšit vzájemné vztahy mezi sebou. Kniha je plná příkladů a názorných ukázek, jak jednat s dítětem. Kniha je rozdělena do několika kapitol a velmi dobře se čte. Je plná informací a zkušeností.

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky. Edukačné, sociálne a komunikačné aspekty*. Vyd. 1. Bratislava: Slovenské pedagogická spoločnosť SAV Bratislava. ISBN 978-80-970675-0-2.

Autorka ve své knize velmi dobře popisuje prostředí, komunikaci a vliv prostředí při výchově. Zaměřuje se na dnešní společnost a její aspekty. Porovnává tradiční výchovu s inovativními teoriemi. V rámci edukačního procesu je hlavním cíle sebevýchova.

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Vyd. 3., rozšířené a aktualizované. Bratislava: public promotion, s.r.o. ISBN 978-80-969944-0-3.

Jak již název napovídá, autorka se zabývá předmětem sociální pedagogiky jako životní pomoci. Přes teoretickou část v úvodu knihy se dostáváme příkladů, kde všude může být sociální pedagogika jako životní pomoc. Další kapitola se věnuje rodině. Dále se zmiňuje o problematice opuštěných dětí a dětí s problematickou minulostí a neopomíjí ani rómské děti. Kniha je zajímavá a pohled na sociální pedagogiku jako životní pomoci je nový rozměr, který je inspirující.

BALVÍN, Jaroslav a Tomáš Turzák, 2014. *Obrazy barev a slov*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-50-9.

Docent Balvín spojil své slovo s obrazy Tomáše Turzáka. Nebo spíše obrazy Tomáše Turzáka doplnil docent Balvín o své básně. Každá jednotlivá báseň vyjadřuje nebo popisuje daný obraz. Jedná se o velmi zdařilé a působivé společné dílo.

BALVÍN, Jaroslav, 2012. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-07-3.

Autor se věnuje třem tématům, která hezky propojuje ve své knize. Převládá však pojem multikultura a vyzdvižení rómských dětí s pojmem edukace. Zajímavá kapitola je o hře, a jak je hra vzpomínkou na čas s rodiči. Kniha je ucelená a plná informací.

BÁRTLOVÁ, Sylva a Stanislav MATULAY, 2009. *Sociologie zdraví, nemoci a rodiny/Sociológia zdravia, choroby a rodiny*. Martin: Osveta, spol. s r.o. ISBN 978-80-8063-306-6.

Kniha je dílem dvou autorů, kde se spojuje čeština a slovenština. Obě části korespondují s celým názvem knihy. Hlavní jsou dvě témata: a tím je nemoc, která probíhá v lékařském prostředí. Úloha lékařů, sester a ošetřujících. Druhým pólem je rodina a rodinné prostředí. To vše v duchu sociologie.

BÖHNEL, R., E. STAŇKOVÁ a J. VOZOBULE, 1983. *Mladí světa (Stručný slovník k dějinám a současnosti mládežnického hnutí)*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta. 23-055-83.

Kniha je koncipovaná jako slovník. Abecedně jsou seřazena všechna dostupná hnutí, která byla do roku 1983 známá. Slovník je opravdu bohatý. Je to dílo kolektivu, který na něm pracoval.

BRISCH, Karl Heinz, 2012. *Bezpečná výchova*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0063-5.

Autor píše o rodině a budování vztahů v rodině. Přímou se zabývá předmětem rodič dítě. Píše o představách o dítěti, které mají rodiče. Zaměřuje se na průběh porodu a na utváření vazby s dítětem. Knihu pokládáme za velmi důležitou a je zásadní v rámci tématu rodiny.

CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE, 2010. *Pubert'áci a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-662-9 (brož.).

Jak už název sám napovídá, jedná se o průvodce výchovou dospívajících. Kniha je přeložena originálu *Adolescence*. Kniha je rozdělena do několika kapitol, kde je vysvětleno, co je dospívání, jak mluvit a jak se chovat k dospívajícímu. Jaké jsou nástrahy dospívání a jak se s dospíváním vyrovnat.

FONTANA, David, 2003. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-626-8.

Kniha je určena především učitelům, kterým má být nápomocna při školní výuce a výchově. Kniha je velmi obsáhlá a užitečná pro učitele, ale může být i poučná pro rodiče či vychovatele. Autor se samozřejmě dotýká tématu rodiny a dále přes vlastnosti a dovednosti až k sociální interakci. Zmiňuje přední osobnosti psychologie a biologie a jejich teorie.

FREYSINGER, Valeria J. a John R. KELLY, 2004. *21st Century Leisure: Current Issues*. Vyd. 2. Pennsylvania: State College. ISBN 1-892132-53-2.

Kniha je velmi těžko k sehnání. Pro naši práci byla zapůjčena až z Českých Budějovic. Kniha je velmi pěkně zpracovaná a za každou kapitolou následuje cvičení a otázky k prohloubení tematiky v dané kapitole. Kniha se zabývá problematikou dnešního volného času a pohledu na něj. Je přínosná pro studenty i širokou veřejnost.

HÁJEK, B., B. HOFBAUER a J. PÁVKOVÁ, 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7 (brož).

Autoři píší o pojmu volný čas a jeho využití. Dávají důraz na efektivnost a také edukaci. Zvláště upozorňují na velký vliv ve školním prostředí, kde mohou učitelé ovlivňovat volný čas dětí. Vše je uvedeno do dnešní společnosti, která nabízí přemíru možností pro volný čas. Také uvádí, co děti v jaké etapě vývoje zajímá a jak s nimi vycházet. V závěru knihy nalezneme právní předpisy spjaté s prací s dětmi.

HARTL Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2000. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.

Slovník je velmi obsáhlý a dobře koncipovaný. Je přehledný a vysvětluje velkou šíři pojmů z psychologie. Abecedně řazené pojmy, lze snadno vyhledat a jsou zde zásadní informace.

HAYES, Nicky, 2003. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 80-7178-763-9.

Autorka píše o interakci s druhými lidmi a o postojích. Velmi pěkně připodobňuje zásadní faktory. Dále se také zmiňuje o agresi a jejich podobách a formách. Kniha obsahuje také slovníček pojmů.

HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA, 2002. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-635-7.

Autoři píšou o socializaci v rámci společnosti a v rámci základní buňky socializace, rodiny. O budování vlastního já a o faktorech, které jej ovlivňují. V poslední části knihy se věnují tématu školy a školního prostředí a také zmiňují důležitost profese učitele a jeho náležitosti v rámci socializace. Kniha je velmi přínosná a obsahově zdařilá.

HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.

Tato kniha je jedna z ústředních knih naší práce. Je zde pěkně zachycena minulost volného času, vysvětlen pojem mládež a volnočasové aktivity a jeho vlivy a důsledky. Kniha je velmi ucelená a poskytuje zásadní informace o volném čase a mládeži.

HELUS, Zdeněk, 2004. *Dítě v osobnostním pojetí*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-888-0.

Autor knihu nazývá výzvou a zároveň úkolem pro učitele a rodiče. Kniha je psána v kontextu s historií. Autor popisuje dítě od útlého dětství a přístup k němu a jeho osobnostní pojetí až do doby dospělosti. Zmiňuje i současnost a přístup k dítěti dnes. V rámci celé knihy upozorňuje na rozdíly v rámci genderu.

HUK, Jaroslav, 2008. *Sociologie médií*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-65-5.

Kniha se věnuje všem médiím, které byly dostupné do roku 2007. Vyzdvihuje jejich moc a možnost manipulace a také nové přístupy, které zavádí v rámci oslovování svých zákazníků, případně diváků.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

Kniha popisuje přístupy v rámci pedagogického výzkumu. Jsou vyjmenované druhy výzkumů, jejich postup a vyhodnocení. V knize jsou i názorné příklady.

JANDOUREK, Jan, 2012. *Slovník sociologických pojmů. 610 hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3679-2.

Kniha je koncipována jako slovník, obsahuje pouze 610 hesel, které jsou zásadní nebo nové v rámci sociologie. Veškeré pojmy jsou řazeny dle abecedy a jsou vysvětleny.

JANDOUREK, Jan, 2003. *Úvod do sociologie*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-749-3.

Kniha je rozdělena do 12 kapitol a každá se zabývá přesným obsahem sociologie. Přes historii a zakladatele sociologie k socializaci ve světě a skupině, až po rozvrstvení a náboženství k české sociologii. Kniha je velmi dobře napsána a poskytuje veškerá zásadní informace o sociologii.

JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0.

Rychlá orientace v základních termínech. Týká se sociologie a hraje důležitou roli v životě lidské společnosti. Přibližně 1 000 hesel. Poněkud zvýšený podíl hesel věnovaný kultuře a náboženství. Velmi kvalitně zpracováno, výborná orientace ve vyhledávání. Celková koncepce slovníku je přehledná.

JANDOUREK, Jan, 2007. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-269-0.

Druhé vydání sociologického slovníku. Doplněné a více zpracované vydání. Abecedně řazené hesla. Přehledná orientace. Vhodný pro uplatnění v praktickém životě i studijním.

JUNGWIRTHOVÁ, Iva, 2009. *Pohodoví rodiče – pohodové děti: podporuje vývoj dítěte*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-536-3.

Kniha pojednává o vztahu rodičů k dítěti. Pomáhá rozpoznat zlobení a stanovit pravidla pro jeho rozklíčování. Tak jako všechny knihy, vyjmenovává styly výchovy a jednotlivá úskalí každé výchovy. Důležitý je vzájemný vztah rodiče a dítěte.

KELLER Jan, 2011. *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie*. Vyd. 2. Liberec: Dialog. ISBN 978-80-86761-81-7.

Kniha pojednává o historii sociologie, o veškerých základních pojmech a zakladatelích sociologie. Kniha je dobře koncipována, jsou zde za každou kapitolou otázky, které pomáhají lépe se včlenit do čteného textu. Kniha je psána srozumitelně.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, 2001. *Předškolní a primární pedagogika/předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-585-7.

Kniha je dílem dvou autorů, kteří se na ní podíleli v českém a slovenském jazyce. První část patří důležitosti rodiny a historickému pohledu v rámci předškolní pedagogiky a vzájemné sociální vazby. Ve druhé části se autoři zaměřují přímo na předškolní a elementární výchovu. Ve třetí části knihy se autoři věnují kulturní gramotnosti a jejím faktorům.

KOPŘIVA, P., J. NOVÁČKOVÁ, D. NEVOLOVÁ a T. KOPŘIVOVÁ, 2012. *Respektovat a být respektován*. Vyd. 3. Chvalčov: Pavel Kopřiva – Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.

Kniha byla prvotně určena pro rodiče a rodiny, ale může být dobrým pomocníkem pro učitele a vychovatele. Autoři pokládají za nejdůležitější respekt obou stran, edukátora a edu-

kanta. Vztah založený na stanovených pravidlech, na jejich dodržování a respektování obou stran vzájemné interakce. Vše postaveno na přirozené autoritě.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

Kniha podává čtenáři komplexní přehled historie i současnosti v sociální pedagogice. Zabývá se historií jak u nás, tak v zahraničí. Charakterizuje vědní disciplínu, studijní obor. Kniha se zaměřuje na sociální prostředí, výchovné instituce, na komunikaci, na multikulturní soužití a problematiku. Kniha je určena studentům i odborníkům.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Prostředí, člověk, výchova*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.

Kniha je další základní knihou naší práce. Jelikož nelze opomenout prostředí a zároveň výchovu, která ovlivňuje člověka. Kniha vysvětluje základní pojmy a pak se věnuje dosti podrobně výchově, rodině a jiným zařízením, kde jsou děti vychovávány. V poslední části knihy se autoři věnují údělu a naplnění v pomáhající profesi.

LENČOVÁ, Žofie, 1998. *Klenoty světa*. Ostrava: Knižní expres. ISBN 80-86132-08-0.

Jedná se o sbírku přísloví a různých výroků. Určitým způsobem vyjadřují postavení člověka, jeho názory nebo zařazení do společnosti. Jsou zde známí i významní autoři.

MATOUŠEK, Oldřich. 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.

Slovník má systematicky zpracované základní odborné terminologické pojmy v oblasti sociální práce. Na začátku je stručný přehled obecných hesel, která dále skrývají větší upřesnění. Toto řazení je dle oblastí a je velmi přehledné. Dále pak pokračuje abecední seznam hesel. Pojmy jsou velmi dobře vysvětleny a slovník je přehledný.

MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: SLON. ISBN 80-86429-58-X.

Autor velmi dobře pojmul obsahově knihu o rodině. Její začátky, význam dříve a nástrahy dnešní doby. Kniha je velmi dobře zpracovaná a někteří autoři z ní vycházeli při svých publikacích.

MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-624-1.

Tato kniha je velmi cenná z pohledu výzkumů a faktů o české společnosti do roku 2001, kdy byly vedeny výzkumy, které jsou následně publikovány v této knize. Kniha je rozdělena do osmi kapitol naší společnosti, jako je rodina, zdraví a životní prostředí a další. U každé je uveden význam pro společnost, a jak daná oblast prospívá či je negativně ovlivněna.

NOVOTNÝ, Petr, 2014. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5167-2 (brož.).

Tato kniha je také důležitá pro naši práci, jelikož vešel v platnost nový Občanský zákoník, který ruší všechny dosavadní zákony, jako je třeba zákon o rodině a sdružuje je do jednoho zákoníku. Také se změnilly poměry v rodině a vzájemné povinnosti. Kniha je velmi dobře napsaná a přehledná.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol., 2002. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.

Další ze stěžejních knih naší práce, která je velmi dobře zpracovaná a poskytuje dostatek informací o volném čase o výchově mimo vyučování, o nových přístupech v pedagogice volného času. Dále zmiňuje zařízení pro volný čas a také aktivity. Také píše o výhledu do budoucnosti na základě zjištěných faktů. V poslední části jsou uvedeny právní předpisy vztahující se k práci vychovatelů.

PESTALOZZI, Johann Heinrich, 1899. *Linhart a Gertruda. Kniha pro lid.* Brno: UK PdF MU Brno.

Kniha obsahuje velmi zajímavý příběh vesnice, kde žije Linhart a Gertruda se svými dětmi a jsou obklopeni svými sousedy. Kniha má dobrý konec a celkově je optimistická. Hlavní šlechtic, který dohlíží na vesnici je velmi chytrý a vstřícný muž, jak jej popisuje Pestalozzi a také má rád svůj lid. Jsou zde příběhy sousedů i samotného Linharta a Gertrudy. V knize je zdůrazněno poslouchat své rodiče, ctít druhého, bojovat za pravdu a milovat svého boha. V knize je vykreslena rodina, kterou drží matka, stará se o děti, učí je a dodává odvalu svému muži. Model rodiny, který je dnes spíše výjimkou.

POSPÍŠILOVÁ, Helena, 2010. *Mládež, hodnoty a volný čas.* Vyd. 1. Olomouc: HANEX. ISBN 978-80-7409-036-3.

Kniha je zaměřena na výchovu a rodinu. Zmiňuje styly výchovy a také uvádí případové studie ze dvou rozdílných rodin. Kniha velmi zdůrazňuje vliv rodiny na život mládeže a na volný čas dětí. Je také zásadní pro naši práci.

POTMĚŠILOVÁ, Petra a kolektiv, 2013. *Sociální pedagogika v teorii a praxi.* Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3831-3.

Autorka se věnuje vysvětlení pojmu sociální pedagogika. Také cituje profesora Krause a své definice. Uvádí několik pohledů na sociální pedagogiku a také se věnuje historii sociální pedagogiky. Uvádí také odkazy na internetové zdroje v rámci sociální pedagogiky.

PRŮCHA, Jan, 2012. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání.* Vyd. 3., aktualizované. Praha: Portál. ISBN 978-80-7178-999-4.

Autor píše o změnách ve školství za poslední dobu. Staví do kontrastu minulost a současnost a vysvětluje nutnost zavedení alternativních škol a její pozitivní i negativní dopad. Vyzdvihuje klima školy a pracovnímu prostředí v rámci školy, kde probíhají interakční vztahy.

PRŮCHA Jan, E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ, 2009. *Pedagogický slovník*. 6.aktualiz.a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.

Jelikož nás výchova a vzdělání provází již od raného věku, je důležité se v současné terminologii pedagogiky dobře orientovat. Slovník je velmi dobře koncipován a pojmy jsou velmi dobře vysvětleny. Orientace je snadná a vše je přehledné. Autoři se snažili pojmut co nejvíce nových termínů v oblasti pedagogiky.

PRŮCHA, Jan, 2005. *Moderní pedagogika*. Vyd. 3., upravené a doplněné. Praha: Portál. ISBN 80-7367-047-X.

Kniha je velmi kvalitně napsána. Poskytuje naprosto ucelené informace o pedagogice, edukačním procesu, edukačním prostředí, o škole a vzájemném vztahu mezi učitelem, žákem a rodinou. Kniha je plná důležitých informací, které vysvětlují jak samotnou pedagogiku, tak i moderní pedagogiku. Také samozřejmě vše dává do evropského i světového kontextu.

PŘADKA, Milan, 2002. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2033-4 (brož).

Autor uvádí celou historii volného času v rámci celosvětového dění. Postupuje chronologicky. Uvádí zajímavá fakta o volném času. V knize obsahuje také historii hnutí a zařízení pro děti ve volném čase.

PUŽMANOVÁ, Rita, 1998. *Moderní komunikační sítě od A do Z*. Vyd. 1. Praha: Computer Press. ISBN 80-7226-098-7.

Autorka zde zmiňuje moderní komunikaci, hlavně přes internet. Píše o nástrahách internetu a jeho využití. Kniha obsahuje i některé programátorské terminologie.

SATIROVÁ, Virginia, 2006. *Kniha o rodině*. Vyd. 2. Praha: Práh. ISBN 80-7252-150-0.

Kniha je psána autorkou ve velmi přátelském duchu a v touze pomoci v rámci rodinných interakcí. Autorka uvádí příklady, píše rady u každého tématu. Autorka sama má rodinu a vychází, jak ze své praxe, tak ze své osobní zkušenosti. Kniha se plně věnuje tématu rodiny a všem úskalím, kterým musíme čelit v rodině.

SHIH, Clara, 2009. *The Facebook Era*. Vyd. 3. Crawfordsville, Indiana (USA): Pearson Education, Inc. ISBN 978-0-13-715222-3.

Kniha je spíše koncipovaná pro prodej a obchodní odvětví. Kniha je orientovaná na podporu obchodu a zisku. Ale i tak je velmi zajímavá a ohledně využívání Facebooku a jeho aplikací přínosná. Kniha je doplněna názornými grafy, obrázky a vysvětlivkami.

SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny*. Vyd. 2., přepracované. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-250-8.

Knihy pojednává o základních pojmech v rámci psychologie rodiny. Dále se věnuje tématu rodiny, její struktury a fungování. V knize jsou také zmíněny výzkumy a jeho fakta.

ŠVARŤÍČEK Roman a Klára Šedřová, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

Jedná se o příručku jak postupovat při kvalitativním výzkumu. Kniha je doslovně koncipována tak, aby čtenáře přímo vedla v jeho výzkumu a pomohla mu daná fakta analyzovat a interpretovat. Kniha je srozumitelně napsána.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

Autorka popisuje ve své knize dvě vývojová stádia dětství a dospívání. Nástrahy dospívání, pohled z psychologického úhlu a různá fakta o těchto životních etapách.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Základy psychologie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0841-3.

Autorka se věnuje plně tématu psychologie. Jejím začátkům, historickému vývoji a upevnění ve společnosti. Uvádí základní fakta psychologie a její podstatu. Uvádí teze a škály významných osobností psychologie.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

Knihy popisuje tři vývojová stádia, která jsou každá ohraničena věkem a u každého jsou uvedeny všechny aspekty z hlediska psychologie. Kniha je velmi dobře koncipována a může být pomocníkem jak odborníkovi, tak i laické veřejnosti v podobě rodičů a učitelů.

VÁŽANSKÝ, Mojmir a Vladimír SMÉKAL, 1995. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido. ISBN 80-901737-9-9.

Knihy je rozdělena do pěti kapitol. Začíná vysvětlením pojmu pedagogika volného času. Dále následují definice a historický vývoj pedagogiky volného času. Autoři se zmiňují, co vše ovlivňuje volný čas, jaké jsou socializační negativa volného času a jaké pozitivní. Zmiňují se o pozici člověka mezi sociálním a životním prostředím.

WILDOVÁ, Rebeca, 2010. *Svoboda a hranice, láska a respekt*. Vyd. 1. Praha: DharmaGaia. ISBN 978-80-7436-005-3.

Podstatou knihy je zdůrazněná nutnost dětem vymezit hranice z důvodu jejich bezpečí a správného vývoje. Vše v podtextu lásky a respektu. Kniha je určena rodičům, kteří by si ji měli přečíst. Je to velmi dobře napsaná kniha o rodině a o přístupu v rodině. Je důležité, aby děti byli součástí rodiny, jak se zdůrazňuje v této knize.

ZELINA, Miron, 2010. *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra*. Vyd. 2. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s.r.o. ISBN 978-80-10-01884-0.

Autor v knize popisuje podstatu a význam výchovy. Vymezuje pojem výchova a předkládá různé modely teorie výchovy. Samozřejmě vše uvádí i v širší souvislosti.

ZIELINSKY, Siegfried, 2006. *Deep time of the media: toward an archaeology of hearing and seeing by technical means*. Cambridge: Mass. ISBN 0-262-24049-1.

Kniha uvádí některé výzkumy v rámci využití volného času. Zmiňuje dnešní trend využívání internetu. V knize se také mluví o sociálním působení a vývoji identity jedince. Kniha se také věnuje problematice volného času. Je čtivá a pěkně napsaná.

PŘÍLOHA PII: SLOVNÍČEK POJMŮ

Adaptace adaptation „Přizpůsobení se něčemu.“ (Jandourek, 2001, s. 11).

Adolescence: „adolescence Životní fáze navazující na pubescenci (obvykle mezi 14. a 22. r. života). ... období přebírání role dospělého, zapojování se do společenského života a jeho institucí, definování vlastní soc. pozice a poznávání nároků společnosti.“ (Jandourek, 2001, s. 13). Toto období je velmi náročné pro jedince, jelikož se jedná o dospívání, jak se uvádí ve Slovníku sociální práce. (Matoušek, 2008, s. 19). Dle Průchy: „Věkové období označované česky jako dospívání. V domácí literatuře se setkáváme se čtyřmi pojetími. **1.** Tradiční pedagogicko-psychologické pojetí vychází ze starších vývojověpsychologických prací a adolescencí rozumí období mezi skončením puberty a nástupem rané dospělosti, tedy přibližně mezi 14. a 20. rokem věku. **2.** V současnosti se v naší psychologii prosazuje anglosaské pojetí (viz. např. Macek), které vypouští pubertu a rozlišuje ranou adolescenci, střední adolescenci a pozdní adolescenci... **3.** Pediatrický přístup kombinuje oba předchozí. **4.** V pedagogickém a sociologickém pojetí se jedinci v období adolescence též označují (rovněž nejednoznačně) jako mládež.“ (2009, s. 12). Pro jiné označení adolescence se může použít teenager, jedná se o: „Mladistvý ve věku 13 – 18 let.“ (Průcha, 2009, s. 309). Dle Hartla: „dospívání, termín užíván v odborné literatuře nejednoznačně ... v české literatuře období mezi pubescencí, kt. se vyděluje jako samostatná fáze, a ranou dospělostí.“ (2000, s. 18). Z výše uvedeného vytýčení věku bychom se přikláněli k vysvětlení od Průchy, jelikož adolescence nastává v dnešní době, u některých dětí, kolem 11 let. Dospívání je u každého mladého člověka velmi individuální, jeho hranice je těžko ohraničitelná, ale můžeme souhlasit s 18 roky. Na tomto procesu se podílejí, jak aspekty psychické, tak samozřejmě fyzické, ale hlavní roli také hraje prostředí, výchova a přístup k danému jedinci od jeho nukleární i sekundární rodiny.

Agregát sociální: „social aggregate Souhrn osob nebo obecně zkoumaných jednotek, které mají společné některé soc. znaky. a. s. jsou např. návštěvníci nějakého veřejného zařízení nebo lidé spojeni společným bydlíštěm. Mezi jednotlivými členy mohou vzniknout tak silné vztahy, že může dojít ke vzniku stabilního soc. útvaru, jehož vytvoření však nemění povahu základních jednotek. (Např. společenství rodin, které spolu pravidelně tráví dovolené, hlídají si děti a prokazují si rozličnou pomoc).“ (Jandourek, 2001, s. 15). Takovým a. s. můžeme v dnešní době vystavba satelitních městeček, kde jsou viditelné určité sociální znaky.

Afekt affect „hnutí mysli, silnější emoční vzrušení, vazba na nějakou osobu nebo věc silně vlivňující schopnost racionálního úsudku.“ (Jandourek, 2001, s. 14).

Agresivita: „aggressivity Sklon k útočnému jednání vůči druhému. Určitou míru agresivity lze pozorovat u každého jedince.“ (Jandourek, 2001, s. 16). Agresivita může být odpovědí na určité chování nebo jednání, může být také naučená z rodiny nebo prostředí, kde jedinec vyrůstal a v nejhrošším případě může být zakotvená. Hartl hovoří o: „u člověka může jít a) o reakci na pocit osobního ohrožení, b) o trvalejší osobnostní rys, c) o symptom duševní poruchy n. choroby; příčinou často frustrace, úzkost, vnitřní napětí.“ (2000, s. 23). Dle Matouška: „Agresivní chování posiluje pocit moci a v jistých skupinách i prestiž.“ (2008, s. 21). Dle Průchy: „Útočnost. 1 Tendence projevovat nepřátelství, ať už slovně, nebo útočným činem.“ (2009, s. 13). U dnešní mládeže stoupá míra agresivity, kterou projevuje vůči svému okolí. S těmito projevy se můžeme setkat ve škole, ve volnočasových aktivitách, tak i v rodině. Pro pedagogy a sociální pedagogy je důležité rozklíčovat projev agresivity, jelikož potom může pedagog nebo sociální pedagog správně odpovědět.

Aktivní naslouchání: „active listening Technika užívaná sociálními pracovníky k povzbuzení klientovy schopnosti vyjádřit se, k překonání zábran a studu, k navození pocitu důvěry.... empatickým reflektováním.“ (Matoušek, 2008, s. 22). Postupně se toto chování při rozhovoru převedlo do osobního života párů, do pracovního života a společenského. Aktivní naslouchání je důkazem, že posluchač opravdu naslouchá a je v přímém rozhovoru s druhým člověkem.

Akultura: „acculturation Přebírání prvků cizí kultury jednotlivci, skupinami, popř. celými sociálními vrstvami (např. elitami). K přejímaným prvkům patří ideje, pojmy, hodnotové představy, formy vlády, instituce, techniky, výrobky. Přizpůsobení může být částečné nebo úplné, přičemž záleží na formě kontaktu mezi kulturami.“ (Jandourek, 2001, s. 17-18). Dle Průchy: „Proces, v němž styk mezi příslušníky odlišných kulturních skupin vede k osvojování kulturních vzorců jednou nebo více skupinami.“ (2009, s. 16). Hartl uvádí: „může vzniknout nová, syntetizující kultura, případně se zachovají dvě oddělené kultury obohacené cizími prvky.“ (200, s. 28). V dnešním globálním světě dochází velmi často k akulturaci.

Ambivalence: „ambivalence Dvojnáčnost, dvojí význam. V psychologii pojem zavedený S. Freudem označující rozporný nebo proměnlivý vztah či pocit.“ (Jandourek, 2001, s. 21). V Psychologickém slovníku je uvedeno: „termín E. Bleulera (1918) pro současnou exis-

tenci protikladných citů n. postojů, jako je přitažlivost a odpudivost objektu, osoby n. situace u téhož jedince ... současná oscilace mezi urč. Věcí a jejím protikladem ... nejistota ve vztahu k postupu, kt. bude následovat.“ (Hartl, 2000, s. 33). Ambivalentní pocity prožívá adolescent každý den. Prožívání a vypořádávání se s těmito pocity, přispívá k psychickému zrání a odolnosti.

Amplifikace: „amplification Doslova vystupňování. V teorii komunikace jde o neverbální způsob chování objasňující a doprovázející verbální projev. (např. ukázat prstem nebo osobu, o které se mluví).“ (Jandourek, 2001, s. 21). Hartl ve svém slovníku uvádí: „zvětšení, zmnožení, rozhojnění, ... termín C. G. Junga pro výklad snů; amplifikovat sen znamená využít takové obrazy a archetypální symboliku, kt. se mohou vztahovat nejen ke snu, ale i k životní situaci snícího.“ (2000, s. 36). V běžném rozhovoru mládeže často vidáme prvky amplifikace.

Anamnéza: „anamnesis (řec. Anamnesis = vzpomínka) Způsob dotazování v psychologii, medicíně a soc. práci. Cílem anamnézy v medicíně je zachytit v biografii jedince jeho předchozí tělesná a duševní onemocnění a poruchy a s nimi související události a prožitky. V sociální práci jde o všechny relevantní údaje ke klinickému případu.“ (Jandourek, 2001, s. 24). Velmi přesně je popsána anamnéza z pohledu Matouška ve Slovníku sociální práce, kde píše, že se jedná o: „shromažďování, třídění a zpracovávání údajů o klientovi, které objasňuje jeho vývoj a současný stav.“ (Matoušek, 2008, s. 25). Tato metoda se používá třeba v nízkoprahovém zařízení, kam chodí mládež a takto se s nimi pracuje. Důležité je zjistit, v jaké životní situaci se mladý člověk nachází a jakou cestu hledá. Dle Průchy: „V pedagogice a psychologii jedna z důležitých diagnostických metod, při níž odborník získává od žáka a jeho rodičů všechny důležité informace, které by pomohly objasnit žákův současný stav, jeho potíže.“ (2009, s. 17). Z psychologického hlediska: „předchorobí 1 ve filoz. dle Platóna rozpomínání se na ideje, jež duše poznala ve své předešlé existenci 2 objevování dřívějších skutečností a vztahů, kt. souvisejí se současnými 3 dg. metoda, jejímž prostřednictvím jsou shromažďovány všechny údaje a okolnosti vč. sociálních a ekonomických, kt. vedly k onemocnění; využívána v klinické psychol., poradenství a medicíně.“ (Hartl, 2000, s. 41).

Anomie: „anomy, anomie (řec. a = ne, nomos = zákon) Stav „bezzákonosti“, popř. podkopání účinnosti norem. Do sociologie jej uvedl E. Durkheim.“ (Jandourek, 2001, s. 26). Anomii můžeme chápat i jako bezvládní nebo jako neakceptaci. Velmi dobře je vysvětlen tento pojem ve Slovníku sociální práce, kde Matoušek píše: „Durkheimův termín původně

označující situaci, v níž sociální normy nemají vliv na jednání lidí. Je vyvolána tím, že buď neexistují normy spojené s postavením určitých osob ve společnosti, nebo tím, že lidé nejsou schopni (ochotni) vyhovět společenským normám, protože jsou zbaveni prostředků, jsou vykořenění, vzdali se snahy najít zaměstnání apod.“ (Matoušek, 2008, s. 26). Dle Hartla: „stav rozkladu soustavy individuálních i společných hodnot, resp. situace, v níž soc. normy ztrácejí schopnost ovlivňovat jednání jedinců, ... dochází nejčastěji v okamžiku, kdy tradiční a navyklé způsoby soc. chování přestanou být funkční a všeobecně sdílené.“ (2000, s. 45).

Anonymita: „anonymity Doslova „bezejmennost“. Stav soc. vztahů, který je následkem rozvoje velkých měst.“ (Jandourek, 2001, s. 27). Nejrozsáhlejší anonymitou dnešní doby je sociální síť Facebook nebo Twitter. Jedná se o schování vlastní identity a nahrazení žádanou identitou.

Antisociální chování: „Chování jedince či skupin namířené proti dané společnosti, jejím normám a zvyklostem. Jde o chování záměrné, jehož protispolečenský charakter si aktéři uvědomují, prožívají pocit své výjimečnosti, pohrdají konvencemi.“ (Průcha, 2009, s. 18-19). Hartl uvádí: „nepřátelský, se záporným postojem ke druhým lidem.“ (2000, s. 49). Každá mládež má antisociální chování, kdy kritizuje a jedná proti dané společnosti. Vždy se najde určitá forma „rebelství“.

Apatie: „apathy 1 Nepřítomnost vášně, necitlivost. Stav indiference, úplné nepřítomnosti pocitů nebo emocí.“ (Jandourek, 2001, s. 31). V psychologickém slovníku je uvedeno: „u stoiků vychází tento pojem z požadavku osvobození duše od vášní, ... dnes pokles n. úplné vymizení citového zájmu o okolí, ztráta vnitřních pohnutek; nejčastěji příznak duš. chorob jako demence, deprese, melancholie aj., někdy též u vězňů, zajatců, v situaci střesu a silné frustrace, intoxikace či naprosté vyčerpanosti.“ (Hartl, 2000, s. 52). Pro některé adolescenty je apatie určitou revoltou nebo způsobem sebevyjádření.

Asimilace: „assimilation (lat. assimilatio = přizpůsobení si) Proces, kterým je nějaká skupina začleňována do větší skupiny.“ (Jandourek, 2001, s. 32). Dle Průchy: „Je komplementárním procesem k akomodaci, spolu, s níž představuje základní mechanismy adaptace.“ (2009, s. 20). Hartl uvádí: „ má svoji stránku fyziologickou, biologickou, psychologickou, příp. sociální.“ (2000, s. 56). K této asimilaci dochází třeba při přechodu z menších měst či vesnic do velkých městských škol.

Asociálnost: „asociality Porušení soc. cítění. Asociální (nespolečenské, společnosti vzdálené) jsou osoby nebo skupiny na okraji, které se nepřizpůsobují všeobecně uznávaným vzorcům chování a životním zvyklostem, což činit buď nechtějí, nebo nemohou.“ (Jandourek, 2001, s. 33). Hartl dodává: „egoizmus, lhostejný až záporný vztah k spol. zájmům, normám a hodnotám; výsledkem je chování, kt. neodpovídá spol. morálce, ale nevede ještě k ničení spol. hodnot, jako je tomu u antisociálnosti.“ (2000, s. 57). **Asociální:** anti-social „Termín označující chování jednotlivce nebo skupiny namířené proti hodnotám uznávaným jinými lidmi, kteří jsou obvykle ve společnosti ve většině. Výraz se často používal a používá jako stigma; proto proti němu někteří západní teoretici sociální práce mají výhrady. Při klasifikaci duševních poruch je však běžně užívána kategorie disociální porucha osobnosti.“ (Matoušek, 2008, s. 28). **Asociální chování** dle Průchy: „**1** Chování nespolečenské, společnosti vzdálené, nepřizpůsobené všeobecně uznávaným vzorcům a životním zvyklostem. **2** chování osob, které se nechtějí nebo nemohou přizpůsobit společnosti, mají nerozvinuté sociální cítění a narušené sociální vztahy.“(2009, s. 21). Do jisté míry projev asociálnosti je akceptovatelný, pokud je však zvýšený nebo velmi zřetelný, jedná se o chování, které není v souladu se správným začleněním.

Autoevaluace školy: „Nový termín v české vzdělávací politice, označující vlastní hodnocení (sebehodnocení) školy. Podle RVP ZV (2005) jde o systematické posuzování činnosti školy, jehož výsledky slouží jako zpětná vazba ke korekci vlastní činnosti a jako východisko pro další práci školy. Tuto autoevaluaci provádějí samotní ředitelé a učitelé škol. Na stav autoevaluace v českých školách lze těžko usuzovat, neboť jej nezachycuje žádný reprezentativní výzkum. Trvá také nedostatek prakticky využitelných metodik k provádění autoevaluace školy.“ (2009, s. 23-24). Zavedení autoevaluace do škol je velmi pozitivní počín.

Autorita: „authority (lat. auctoritas = vliv, platnost, plná moc, vzor) Vliv, který nějaká osoba (nebo skupina, instituce, popř. i symbol) může vykonávat na jiné osoby a společenské vztahy na základě nárokové a uznané kompetence a převahy.“ (Jandourek, 2001, s. 35). Dle Průchy: „Legitimní moc. Moc uplatňována v souladu s hodnotami těch, kdo jsou ovládnáni, jim přijatelnou formou, která si získala jejich souhlas.“ (2009, s. 25). Dle Hartla: „vážnost jako výraz výjimečného postavení jedince či instituce.“ (2000, s. 66). Mládež, ať je jakákoliv, vždy potřebuje autoritu. Nejlépe, pokud je přirozená a není vynucená.

Balík Příručního Vědění: „stock of knowledge at hand Vědomosti, které má jedinec v konkrétní a biograficky podmíněné situaci k dispozici. Pojem zavedený A. Schutzem.

Každou novou zkušenost člověk poznává ve světle předchozích zkušeností, takže je možno porozumět novému a interpretovat své i cizí jednání v přítomnosti i minulosti.“ (Jandourek, 2001, s. 37). Tento balík příručního vědění nosíme každý v sobě a je dobré do něj ukládat a také si z něj brát. Jako příklad můžeme uvést kroužek mladý dobrodruh a zkušenosti z tohoto kroužku může dotyčný použít při ztroskotání.

Cyklus rodinný: „family life cycle Sled fází spojených se vznikem, změnami a zánikem rodiny.“ (Jandourek, 2001, s. 48). Jedná se jak o nukleární, tak i sekundární rodinu, dřív se to týkalo rodu, kdy třeba vymřel „po meči“, tzn., že umřel poslední muž rodu bez potomka.

Cyklus životní: „life cycle, life course Fáze a přechody, kterými musí jedinec projít během svého života, důležité body socializačního procesu, které jsou podmíněny biologicky i sociálně.“ (Jandourek, 2001, s. 48). Může se také nazývat fáze života. Dle Hartla: „dělení života do věkových stupňů: novorozencectví, kojencectví, předškolní věk, mladší a starší školní věk, puberta a adolescence, mladá, střední a pozdní dospělost, stáří, sénium, dlouhověkost; rozhodující v jednotl. obdobích je výkon člověka, prožívání života (smysl), dynamika (motivace a zájmy), soc. role a její změny (žák, zaměstnanec, rodič, důchodce); kromě rytmů denních existují i rytmy lunární, roční.“ (2000, s. 89). Tento životní cyklus prožíváme každý sám.

Čas: „time Soc. symbol sloužící ke komunikaci a orientaci v ustavičném proudu dění.“ (Jandourek, 2001, s. 49). **Volný čas:** „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, 2009, s. 341). Celá práce je založená na této definici od Průchy. Jelikož zastáváme názor, že volný čas je čas, který je opravdu volný bez jakýchkoliv povinností. V Sociologickém slovníku je uveden pojem **čas volný**, který je takto vysvětlen: „1. Čas trávený mimo pracovní dobu. Započítává se do něj i doba potřebná pro nezbytné fyziologické aktivity, jako je spánek nebo jídlo. 2. Čas využívaný jedincem podle vlastního uvážení. Do tohoto označení proto někteří autoři zahrnují pouze tu dobu, kdy je jedinec skutečně oprostěn od cizího nátlaku, takže do ní např. nepatří okamžiky, kdy je ve vleku konzumního chování podníceného reklamou. 3. Zábava. Zábavnost může patřit k většině lidských aktivit, ale rozvinutá dělba práce významně přispěla k oddělení „užitečných“ činností od zábavných. Stejně tak se osamostatnila hra, která byla dříve součástí takových činností jako náb.obřady, lov, zápas nebo boj.“ (Jandourek, 2001, s. 49). Hartl uvádí: „zákl. kategorie každé smyslové zkušenosti; spolu s prostorem parametr v každém

procesu ... procesy biologické, psychologické a sociální (vznik, vývoj a zánik – ontogeneze, fylogeneze) jsou v čase nevratné ... tentýž časový interval se jeví různě nestejně starým jedincům (dítěti, dospělému, starci), a také v různé situaci (bolestné, svízelné, radostné).“ (2000, s. 91). Dále se Hartl zmiňuje o čase adaptačním, komunikačním, asociačním, biologickém, fyziologickém, historickém, osobním, primordiálním, předhistorickém, psychologickém, reakčním, reakčně výběrovým, o čase reálném, skutečném a sociálním.

Členství: „membership Přináležitost jednotlivce k lidské skupině nebo k instituci. Osoba, která je členem, má z č. výhody, a má také č. dané povinnosti a odpovědnosti.“ (Matoušek, 2008, s. 38). Pro většinu lidí je členství určitý druh prestiže. Jedná se o členství v golfovém klubu, v jachtingovém klubu apod.

Dědictví kulturní: „cultural heritage Souhrn artefaktů, hodnot, horem a kulturních vzorů předávaný dalším generacím.“ (Jandourek, 2001, s. 52). V dnešní době je kulturnímu dědictví přikládán malý význam.

Dědictví sociální: „social heredity Předávání ústředních a dlouhodobě platných vlastností sociálního systému (např. hodnot, norem a rolí) mezi generacemi v určité společnosti.“ (Jandourek, 2001, s. 53). D. s. v dnešní době utrpělo velmi tvrdý úder. Normy jsou volnější, hodnoty jsou převráceny a dokonce znehodnoceny a sociální role začínají být zmatečné.

Deprivace: „deprivation 1 V psychologickém smyslu stav nedostatku nebo strádání, který je dán nemožností uspokojit své potřeby. ...2 D. citová je způsobena nedostatkem emočních podnětů.“ (Jandourek, 2001, s. 57). Dále jde dělit deprivaci na absolutní, kdy se jedná o neuspokojení základních existenčních potřeb. Také existuje deprivace relativní, kdy člověk se porovnává s ostatními a má pocit, že ostatní v blízkém okolí nebo prostředí se mají lépe. (Matoušek, 2008, s. 43). Deprivace má vždycky následky, pokud trvá nepřiměřeně dlouho pro daného jedince. Dle Průchy je to: „Citové strádání.... Jde zejména o potřebu spolehlivého a jistého citového vztahu s blízkou osobou.“ (2009, s. 36). Hartl dodává: „ztráta něčeho, co organizmus potřebuje.“ (2000, s. 107).

Didaktická komunikace: „Specifický typ pedagogické komunikace, jejímž cílem je učení. Probíhá v různých edukačních prostředích, typicky ve škole, v rodině, v pracovním procesu.“ (Průcha, 2009, s. 52). S didaktickou komunikací se můžeme setkat i v zájmovém kroužku, třeba při zájmu o včely nebo při kutilství.

Didaktika: „Pedagogická disciplína, teorie vyučování. ... Autor první systematické didaktiky byl J. A. Komenský (1592 – 1670).“ (Průcha, 2009, s. 52). Hartl píše ve svém slovní-

ku: „(didactics) teorie vyučování.“ (2000, s. 112). Dle našeho názoru je didaktika vyučování, protože teorie výchovy, již existuje. Didaktika se týká přímo výuky a vyučování.

Digitální komunikace: „V pedagogice komunikace verbální, abstraktně symbolická, využívající arbitrární (označovanému nepodobné, konvenční) znaky. Ve škole často jednostranně převládá na úkor analogové komunikace.“ (Průcha, 2009, s. 54). V dnešní době je tato komunikace nejvíce využívána. Používáme k tomu počítače, tablety a své chytré mobilní telefony.

Distance sociální: „social distance (lat. distantia = vzdálenost) Soc. odstup, stupeň soc. blízkosti nebo vzdálenosti osob nebo skupin v sociálním prostoru.“ (Jandourek, 2001, s. 64). Dle Hartla: „**1** subjektivní pocit odstupu od urč. osob **2** míra předsudků a antipatií, kt. má jedna skupina vůči příslušníkům jiné skupiny, n. míra ochoty skupiny přijmout jinou osobu za příslušníka vlastní skupiny **3** neochota k soc. interakci mezi příslušníky různých skupin ve vztahu nadřazenost-podřazenost, např. rasa, pozice v zaměstnání aj.; lze měřit na tzv. stupnicích soc. distance.“ (2000, s. 117). Asi každý prožíváme distanci sociální v rámci svého okolí, vždy se najde někdo, komu se rádi vyhneme. Tento postoj se nesmí přenést do patologické oblasti.

Doba mimo vyučování: „Čas žáků, který věnují: 1. Aktivitám vztahujícím se ke škole...; 2. činností se školou nesouvisející.“ (Průcha, 2009, s. 56). Doba, která může být i před vyučováním, ale i po vyučování.

Dynamika skupinová: „group dynamics 1 Síly a procesy ovlivňující podobu skupinového chování.“ (Jandourek, 2001, s. 67). Podobně vysvětluje pojem také Hartl ve svém slovníku: „označení hybných sil ovlivňujících rysy skupinového chování.“ (2000, s. 126). Chování ve skupině je velmi dynamické, třeba jednotlivé skandování. Skupina má ohromnou dynamiku a sílu.

Edukace: „**1** V nejobecnějším významu označuje jakékoli situace za účasti lidských subjektů nebo zvířat, při nichž probíhá nějaký edukační proces, tj. dochází k nějakému druhu učení a vyučování. ... **2** Ve filozofii výchovy znamená edukace proces celkové výchovy vztahující se jen na člověka a termín je tu odvozován z lat. educatio (vychovávání). Edukace se zde považuje za celkové a celoživotní rozvíjení osobnosti člověka působením formálních (školských) výchovných institucí i neformálních (rodina aj.) prostředí. **3** V obecné pedagogice a didaktice se výraz edukace používá jako synon. termínu vzdělávání, resp. vzdělávací proces a jako vhodný ekvivalent angl. education, slovensky edukácia. V tomto

významu se vztahuje k prostředí školy, kde probíhají procesy řízeného učení.“ (Průcha, 2009, s. 63). Zastáváme názor, že se jedná o výuku, která může probíhat kdekoliv a kdykoliv.

Edukační procesy: „Všechny takové činnosti, při nichž se nějaký subjekt učí, obvykle při působení (přímém nebo zprostředkovaném) jiného subjektu, který vyučuje či instuuje.“ (Průcha, 2009, s. 64). Tyto procesy můžou být třeba i v zájmovém kroužku, při pozorování v péči o zvířata na veterině.

Edukační prostředí: „Jakékoli prostředí, v němž probíhá nějaký řízený proces učení.“ (Průcha, 2009, s. 64). Toto prostředí je ve škole, doma i venku, kde si děti hrají.

e-learning: „Termín se u nás používá v této anglické podobě nebo se překládá jako „elektronické učení“. Jde o takový typ učení, při němž získávání a používání znalostí je distribuováno a usnadňováno elektronickými zařízeními.“ (Průcha, 2009, s. 66). V dnešní době rozšířená výuka, např. v Bratislavě na jedné univerzitě takto vyučují pro kombinované studium.

Elektronické časopisy: „Časopisy existující výhradně jako internetové médium, papírová forma časopisu se nevydává.“ (Průcha, 2009, s. 67). Časopis, který je převeden na elektronickou formu, je přístupný přes internet. Tento přístup může být zpoplatněný nebo může být přístupný zdarma.

Elektronické učebnice: „Učebnice a jiné didaktické texty, které nejsou tištěnými knihami, nýbrž jsou uloženy na nosičích CD-ROM nebo jsou přístupné on-line (např. na internetu) a prezentovány uživateli na obrazovce počítače.“ (Průcha, 2009, s. 67). Jedná se o převedení učebnice do elektronické podoby, kde je přístupnější mnohem většímu počtu žáků. Tyto učebnice již jsou v knihovnách.

Elita: „elite (lat. eligere = vybírat) Souhrn jedinců zastávajících vedoucí pozice v systému nebo subsystémech, jejichž rozhodování v této roli může mít významné důsledky pro celou společnost nebo pro daný subsystém. Tito lidé zaujímají své pozice na základě soc. akceptovaných kvalifikací.“ (Jandourek, 2001, s. 72). Hartl uvádí: „**1** v lidské společnosti ta její skupina, kt. vykazuje mimořádné výkony oproti ostatním členům, příp. je mediálně vyzdvihována; přesné stanovení kritérií vágní; příručky typu Kdo je kdo zařazují mezi 0,05-0,1% populace **2** v etologii jde o takové členy kolonie, kt. projevují nadprůměrnou činorodost.“ (2000, s. 137). Elitou je v dnešní době člověk, jak velmi bohatý, který má vliv nebo se za elitu dnes považují i zpěváci, zpěvačky, ale i moderátoři.

Emocionální gramotnost: „emotional literacy Podle D. Kindlona a M. Thompsona schopnost lidí uvědomovat si a přiměřeně vyjadřovat vlastní emoce, stejně jako adekvátně vnímat emocionální reakce jiných lidí.“ (Matoušek, 2008, s. 55). Emocionální gramotnost neboli citová gramotnost. Člověk by se měl naučit již od mládí prezentovat své emoce, ale také se jim naučit porozumět.

Enkulturation: „enculturation Proces osvojování kulturních tradic, jazyka a dovedností, který jedinec podstupuje od svého narození a stává se tak příslušníkem dané kultury.“ (Jandourek, 2001, s. 73). V pedagogickém slovníku je mimo vysvětlení pojmu, které se shoduje s již uvedeným, také dopsáno: „Pro pedagogiku má tudíž význam vzhledem k tomu, že škol. edukace je důležitým enkulturačním faktorem.“ (Průcha, 2009, s. 69). V Psychologickém slovníku je uvedeno: „formální i neformální přejímání kulturních norem a zkušeností jedincem v průběhu jeho ontogeneze; jakýkoli přenos kultury mezi skupinami vč. přenosu mezigeneračního, realizuje se záměrně vrůstáním jedince do kult. společnosti n. přizpůsobením se novému kult. prostředí, příp. subkultury; dle H. S. Sullivana má tyto stupně: vztah k matce – k hračkám – ke skupině vrstevníků – období egocentrismu - přelétává přátelství – trvalejší přátelství, tj. stupeň zralosti daný plným zařazením do společnosti; v tomto významu synonym. socializace.“ (2000, s. 141). S enkulturací můžeme také spojit socializaci, jsou to dvě souvislé činnosti jednotlivce během života.

Figurace sociální: „social figuration Síť vzájemných závislostí mezi lidmi. Nezáměrné, jedincem nekontrolovatelné vzájemné závislosti a důsledky těchto závislostí, které vznikají v síti vztahů mezi příslušníky společnosti.“ (Jandourek, 2001, s. 84). Figurace sociální se může odehrát mezi rodinou, ale také i mezi přáteli.

Fluktuace: „fluctuatio (lat. fluctuatio = vlnění) ...2 Časté střídání pracovních poměrů. Jde o jednu z forem pracovní mobility. Může být řízená (např. sezonní práce) nebo ovlivnitelná (propouštěním pracovních podmínek).“ (Jandourek, 2001, s. 84). Jde o velmi častý jev, kdy jedinec střídá zaměstnání nebo místa svého pobytu. Jde o mobilitu, pohyb.

Frustrace: „frustration 1 Situace, ve které bylo jedinci zmařeno dosažení uspokojení potřeby nebo vyhlídka na něj. 2 Psychický stav neuspokojení, který je vyvolán situací zablokovaného uspokojení, tedy nedosažením zamýšleného cíle.“ (Jandourek, 2001, s. 85). Dále Průcha dodává: „... uspokojovat své zájmy; rozhodovat o svých záležitostech. Ve škol. prostředí může být frustrován nejen žák, ale i učitel.“ (2009, s. 79-80). Hartl dále vysvětluje: „odolnost na frustrační situace rozdílná; dle J. Dollarda výskyt agresivního chování

vždy předpokládá přítomnost frustrace; dle K. Horneyové (1939) vzniká **f.** z rozporu mezi egoizmem a altruizmem, potřebou a skutečnou možností jejího uspokojení, teoretickou svobodou člověka a nemožností plně ji uplatnit; v mnoha případech, zvláště u dětí, vede **f.** k regresi, k cestě zpět, k méně zralému chování, kt. jedinec již ve vývoji překonal ... jsou známy i případy, kdy frustrace vede k růstu celkové hladiny motivace.“ (2000, s. 172). Frustrace se často objevuje mezi mládeží. Pro sociálního pedagoga je důležité si této situace všimnout a správně s adolescentem o tom pohovořit, pomoci mu. Na druhé straně by měla být připravena pomoc i pro pedagogy.

Funkce adaptivní: „adaptive function (lat. functio = činnost, adaptatio = přizpůsobení) Proces přizpůsobování se nějakého sociálního systému podmínkám prostředí a jiným systémům.“ (Jandourek, 2001, s. 86). Souhlasíme s definicí Jandourka, kde hovoří o procesu přizpůsobování se, ať už v rámci socializace, tak i v rámci ekologie.

Gang: „gang Neformální skupina složená z jedinců, kteří vyvíjejí společné aktivity, většinou nezákonné.“ (Jandourek, 2001, s. 90). Neformální skupina, do které se mládež shlukuje. Má svého vůdce a stoupence a je zde velmi využívána skupinová dynamika.

Gender: „gender Pojem označující nikoli biologické, ale soc. aspekty pohlaví. ... Existuje řada vzorců chování, které jsou ve společnosti považovány za typicky mužské nebo ženské.“ (Jandourek, 2001, s. 90). „Dobou a kulturou formovaná očekávání vztahující se k roli mužů a žen ve společnosti – k tomu, jaké společenské pozice mají zastávat, Uvedená očekávání zásadním způsobem modifikují vrozené pohlavní dispozice mužů a žen, protože jsou předávána výchovou.“ (Matoušek, 2008, s. 65). V každé rodině je jinak rozdělená mužská role a ženská, proto, když se setkají jedinci z různých rodin, musí si o svých rolích promluvit, protože každý z nich očekává od partnera něco jiného a zde dochází ke konfliktům. Dle Průchy: „Označení sociálně a kulturně konstruovaných rozdílů mezi muži a ženami v závislosti na místě a čase na rozdíl od univerzální biologické kategorie pohlaví.“ (2009, s. 83). K výše uvedenému Hart uvádí: „méně často vnitřní identita jedince oproti jeho anatomickému pohlaví.“ (2000, s. 176). Gender neboli rod, souvisí se zastáváním rolí v rodině a společnosti. Dnes již nejsou jen práce pro ženy nebo muže, dochází k prolnutí a jsou téměř smazány hranice tohoto rodového rozdílu.

Generace: „generation (řec. genos = rod) 1 Seskupení příbuzných věkových skupin nebo ročníků, které prošly socializačním procesem v podobných historických a kulturních podmínkách.“ (Jandourek, 2001, s. 91). Matoušek uvádí ve Slovníku sociální práce: „Pojem

má dva významy. Buď je jím míněna skupina osob s tímž rokem narození, pro niž je používán i pojem kohorta, nebo skupina narozená ve stejném období, která je charakteristická podobným životním stylem díky tomu, že vyrůstala za shodných podmínek. Pro generaci v širším slova smyslu je možné užívat i označení pokolení.“ (Matoušek, 2008, s. 65). Pro upřesnění můžeme použít třeba výrazu „Husákovy děti“, kdy se jednalo o generaci, která zažila vládu Gustava Husáka. Hartl ve svém Psychologickém slovníku uvádí: „v biol. potomstvo rodičů žijící ve stejném čase; u bakterií 30 min., u lidí 20 let, u stromů i tisíce let; v sociol. průměrné období mezi narozením rodičů a narozením jejich dětí; podmíněno kulturně; v psychol. souhrn jedinců, kteří se narodili a vyrůstali spolu v téže době (generace beatníků, generace hippies aj.).“ (2000, s. 176).

Ghetto: „ghetto Vysoce segregovaná skupina lidí tvořená především jedinci náležejícími k jednomu rasovému etniku nebo soc. skupině.“ (Jandourek, 2001, s. 92). Hartl píše o **ghettu sociálním**, kde uvádí: „(social ghetto) místo, kde se usídlují soc. slabší vrstvy obyvatel; spolu se zdražováním bydlení v centru měst a ve vilových čtvrtích se skrývá nebezpečí, že i sídliště se stanou ghetty sociálně slabších, budou ohrožena kriminalitou a drogami; zahraniční zkušenosti ukazují, že protidrogové programy spočívající pouze ve školení učitelů a rozdávání publikací nestačí.“ (2000, s. 179). V dnešní době začíná přibývat sociálních ghatt, zde bydlí lidé bez domova, lidé závislý na drogách, lidé jakkoliv vyčlenění ze společnosti. Vstoupením do tohoto ghetta je životu nebezpečné, platí zde jejich pravidla a řád.

Globalizace: „globalization Celosvětový společenský proces, vedoucí ke stále vyšší vzájemné propojenosti a závislosti všech oblastí světa.“ (Jandourek, 2001, s. 92). Matoušek uvádí: „Termín užívaný od osmdesátých let 20. století pro soubor procesů, jimiž se svět v posledních desetiletích stále více propojuje a jimiž se oslabuje význam státních hranic.“ (Matoušek, 2008, s. 66). Bohužel tato globalizace se projevuje i ve finanční oblasti světa a hlavně v informační a technické. Hartl ve svém slovníku uvádí: „**1** v psychol. škola strukturálně psychol. vycházející z toho, že lidské potřeby se netvoří od prvku k celku, ale shora dolů, od celku, obecných potřeb, k částem, ke stále diferencovanějším potřebám a motivacím **2** pedagog. směr, kt. při vyučování vychází z přirozených situací a nechává na jedinci, aby je sám rozebral a pochopil, nakolik je toho přirozeným vývojem schopen **3 g.** světa, změna světa v tzv. globální vesnici; ekonomicky znamená otevřené hranice, ostrou mezinárodní konkurenci a boj o trhy; funkčně zatím nejúspěšnější společenský systém; vedou se však spory o dopad unifikace kultury, všudypřítomných supermarketů a letišť, světa

módy a reklamy, mediálního zpravodajství i populární hudby na lidskou psychiku.“ (2000, s. 180). Jde o jev, který se stal po zpřístupnění i internetu ostatním lidem světa. Internet lidi velmi sblížil a umožnil jim sdílet na velké vzdálenosti, tím se z jednoho velkého světa, stává jeden malý a přístupný všem.

Haló-Efekt: „halo effect Chyba pozorovatele, při které dochází k převládnutí prvního nebo nejsilnějšího dojmu, takže ten pak potlačí všechny ostatní vjemy, čímž brání jejich správnému rozlišení a zhodnocení.“ (Jandourek, 2001, s. 94). Dle Průchy: „Souhrnný termín pro vliv předem získaných, často povrchních a nepřesných informací a očekávání o určitém jedinci na jeho pozdější posuzování.“ (2009, s. 89). Hartl doplňuje: „termín E. L. Thorndika; globální chyba v posuzování lidí; jednotl. rysy lidí jsou posuzovány podle celkového dojmu, kt. učinili na pozorovatele, hodnotitele; je tvořen z 55% vzhledem, 38% hlasem a z pouhých 7% obsahem sdělení; vzhled utváří oblečení, jeho barvy, doplňky, jako je aktovka, hodinky, pero, příp. vousy, u žen šperky, účes, make up, spolu s gestikulací a mimikou; patří k nejčastějším omylům v sociálním vnímání.“ (2000, s. 183). Na haló-efekt by si měli dávat pozor, jak učitelé, tak i lidé, kteří provádějí výzkumné šetření. Je dobré vždy ke všemu přistupovat bez předsudků a předem znaných závěrů.

Hostilita: „hostility Nepřátelství, odmítání soc. kontaktů, verbální i neverbální komunikace a kooperace.“ (Jandourek, 2001, s. 99). V Psychologickém slovníku Hartl uvádí: „nepřátelský postoj vůči sobě n. jiným osobám; projevuje se nepřátelstvím a agresivitou; **h.** často vyvolána žárlivostí, závistí, příp. chorobnými duš. pochody.“ (2000, s. 195). Hostilitou může krátkodobě trpět každý adolescent, nesmí však přetrvávat příliš dlouho nebo být pro jedince nebezpečná.

Hra: „game, play Specifická lidská činnost, která se často řídí zvláštními pravidly.“ (Jandourek, 2001, s. 99). Dle Průchy: „Forma činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický.“ (2009, s. 92). Hartl uvádí: „jedna ze zákl. lidských činností, k nimž dále patří učení a práce; u dítěte smysl. činnost motivovaná především prožitky, u dospělých má h. závazná pravidla, cíl nikoli pragmatický, ale ve hře samé; h. je provázena pocity napětí a radosti; pozitivní důsledky pro relaxaci, rekreaci, duš. zdraví.“ (2000, s. 195). Hra je významná pro člověka, a jak píše Průcha, v předškolním věku, má zásadní postavení. I při hře se jedinec učí.

Choroby sociální: „social diseases Nemoci, jejichž původ leží v soc. a kulturních podmínkách daných životem v moderní společnosti. Je důsledkem škodlivého životního stylu, ke kterému patří i emocionální napětí ovlivňující lidskou psychosomatiku.“ (Jandourek, 2001, s. 102). Dnešní sociální chorobou, nejvíce diskutovaná, je obezita. Dalšími onemocněními jsou onemocnění kardiovaskulárního systému, různé druhy psychických poruch nebo záživacích nemocí.

Chování: „Souhrn všech vnějších projevů člověka, tedy reflexních reakcí, pohybů, činností, jednání. Zahrnuje složky vrozené i naučené, složky záměrné i bezděčné, adaptivní i maladaptivní, útočné i obranné, verbální i neverbální, sociální i antisociální apod. U člověka je výsledkem vnitřních stavů, sociálních podmínek, záměrného i nezáměrného působení, situace.“ (Průcha, 2009, s. 97). Dle Hartla: „dle Watsona (1914) zvl. Soustava reakcí na okolí, dle Thorndika (1914) myšlení, cítění a způsob života, kt. jedinec projevuje a jsou označovány jako rozum, temperament, charakter či dovednost, dle W. McDougalla (1908) záměrné úsilí k zachování života, dle V. Příhody (1956) reakce na impulzy mimo organismus a na organickou činnost nervstva a žláz, dle Piageta (1948/1961) zvláštní případ styku mezi vnějším světem a subjektem, na rozdíl od fyziologických výměn, které jsou povahy hmotné a předpokládají vnitřní přeměnu právě přítomných těles.“ (2000, s. 211). Souhlasíme s Průchou, jde o celkový soubor všeho, co dělá a prezentuje jedinec.

Chování adaptivní: „adaptive behaviour Chování, jímž se člověk adaptuje na podmínky, v nichž žije. Každá změna životních podmínek, např. zhoršení zdraví, snížení soběstačnosti, ... vyžaduje aktivaci adaptačních strategií.“ (Matoušek, 2008, s. 73-74). Hartl tento pojem vysvětluje: „**ch.**, kt. směřuje k uspokojení potřeb a vyrovnání se s požadavky okolí, projevuje se jako hledání prostředků n. řešení problémů; je vědomé, koncentrované; u člověka též splňování subjektivních přání a tužeb.“ (2000, s. 211). Člověk se musí neustále přizpůsobovat, ať už se jedná o změnu v práci nebo přímo o změnu práce, to jak se s tímto vyrovná, je pro něj důležité.

Chování kolektivní: „collective behavior Činnosti provozované příslušníky skupin, kteří se navzájem ani nemusí znát a jejichž jednání je často spontánní a nečekané.“ (Jandourek, 2001, s. 103). Hartl pojem definuje: „koordinované jednání řady lidí nikoli na základě individuálních přání a tužeb, ale jako důsledek zaměřenosti na urč. společný podnět, hodnotu, ideál.“ (2000, s. 213). S k. ch. se můžeme setkat i ve škole nebo např. při návštěvě kina.

Identita: „1 Hluboký pocit vlastní totožnosti založený na prožívání vlastní komunity. ...2 Ztotožnění jedince se svými životními rolemi.“ (Jandourek, 2001, s. 104). Dle Průchy: „Totožnost. Způsob, jímž jedinec vnímá: **1.** svou stejnost a kontinuitu v čase; **2.** místo, smysl a význam své existence v širokém kontextu lidské společnosti. Identita se vyvíjí a prochází i určitými krizemi, z nichž patrně nejvýznamnější probíhá v adolescenci.“ (2009, s. 99). Hartl upozorňuje, že: „jedinci v adolescenci obvykle procházejí krizí identity.“ (2000, s. 221-222). Jak zmiňuje Hart, v adolescenci dochází ke krizi identity, je velmi důležité, jak se s tím daný jedinec vypořádá a komu může v krizi důvěřovat.

Identita kolektivní: „collective identity Společná shoda členů o podstatných rysech skupiny, o tom, kdo k ní patří a kdo nikoli, a co by skupina měla a co by neměla dělat.“ (Jandourek, 2001, s. 105). Hartl mluví ve svém Psychologickém slovníku o identitě skupinové, kde ji charakterizuje jako ztotožnění se s určitou skupinou, ale také se státem, jde o sounáležitost a přesvědčení o jejich smysluplnosti a na druhé straně o ochotu souhlasit s nimi a v poslední řadě je obhajovat. (Hartl, 2000, s. 222). I. k. je všude, kde je kolektiv a kde jsou lidé, kteří do tohoto kolektivu patří. Jde o jejich identitu, totožnost jejich a celkové skupiny. Např. identita golfového klubu, zde je identita kolektivní ke golfu a shoduje se s identitou jedince.

Indikátory sociální: „social indicators Znaký umožňující kvantitativně a exaktně porovnat celkový stav životní úrovně a rozvojové trendy jedné společnosti se společností jinou.“ (Jandourek, 2001, s. 106). Dnes používané pro výzkumné šetření a taky pro porovnání jednotlivých životních úrovní.

Informační a komunikační technologie ve vzdělávání: „V anglicky mluvících zemích se běžně používá zkratka ICTE ... Historicky vzato prodělala od poloviny 20. stol. Do současnosti zajímavý vývoj: etapa programovaného učení a nácviku praktických dovedností ... etapa učení založeného na počítači a nástup multimédií ... etapa učení využívajícího internet ... elektronické učení ... etapa sociálních sítí a otevřených obsahů.“ (Průcha, 2009, s. 103). Zavedení počítačů a ostatní výpočetní techniky do škol a do výuky bylo průlomové a zásadní. Více se usnadnilo vyučování, a stalo se více názorné a odborné.

In-Group: „Skupina, ke které cítí jedinec příslušnost a s kterou se identifikuje. Členové jsou spojeni silným pocitem sounáležitosti a vymezují se vůči jiným skupinám.“ (Jandourek, 2001, s. 107). Jde o sdílení identity, buď je rovnou členem, nebo se chce stát jejím členem, identifikuje se s touto skupinou.

Interakce: „Základní proces umožňující existenci lidské společnosti. Vzájemné působení jedinců, skupin, velkých společenství na sebe navzájem, jež může mít nejrůznější formy – od pasivního přizpůsobování se interagujících subjektů až po záměrné ovlivňování a manipulování jedněch subjektů jinými subjekty. Interakce je úzce spojena s komunikací.“ (Průcha, 2009, s. 110). Dle Hartla: „vzájemné aktivní působení, ovlivňování jedinců, skupin a prostředí; jeden jedinec svým jednáním vyvolává změnu v druhém jedinci, v soc. i. prostřednictvím chování, jednání, řeči a mimiky; podíl činnosti osoby A na činnosti osoby B.“ (2000, s. 236). K nejčastější i. dochází v rodině, pak ve škole a mezi přáteli a později i se širokou veřejností nebo širokým okolím.

Interakce sociální: „social interaction (lat. inter = mezi, actio = činnost) Jednání, jehož důsledkem je vzájemné ovlivnění jedinců nebo skupin. Nedílnou součástí i. s. je komunikace, předávání informací verbálně i neverbálně (pomocí symbolů), zapojena bývá také emocionalita.“ (Jandourek, 2001, s. 109). Dle Hartla: „nejčastěji probíhá tak, že chování jednoho se stává podnětem pro chování druhého, jeho reakce se naopak stává podnětem pro prvního či dalšího, ... zahrnuje jak soc. komunikaci, procesy, vliv a moc, tak i kooperaci a soc. konflikt.“ (2000, s. 236). I. s. začíná v rodině a zde se utvářejí její kořeny a hlavní působení na jedince, z kterého později vychází.

Internet: „Mezinárodní počítačová síť, která umožňuje prezentaci a výměnu informací jednotlivců, skupin a institucí v celosvětovém měřítku. Je přístupná komukoli, kdo má k dispozici příslušné technické zařízení a jeho propojení do sítě.“ (Průcha, 2009, s. 113). V Psychologickém slovníku nalezneme toto vysvětlení: „složenina angl. slov (international net work), mezinárodní síť, ... naprostá svoboda informací.“ (Hartl, 2000, s. 237). Dalo by se říci „jiný svět“, kde je vše možné a vše dovolené. I. otevřel cestu ke globalizaci a k masivnímu rozvoji výpočetní techniky.

Jev sociální: „social phenomenon Jev společenské povahy, který existuje nezávisle na individuálním vědomí a který na individuum vytváří vnější nátlak, přičemž je tento jev vysvětlitelný pouze s ohledem na jiné. ... bývají označovány např. vztahy, pravidla instituce, ideologie, kolektivní představy, procesy.“ (Jandourek, 2001, s. 116). Hartl vysvětluje tento pojem takto: „1 výsledek hromadné činnosti různých seskupení lidí 2 jedinec, skupina lidí a jejich činnost, kt. je ve své podstatě projevem spol. systému.“ (2000, s. 247). J. s. vytváříme všichni společně.

Kamarádství: „social friendship Vztah mezi lidmi založený především na dobrovolné společné účasti v soc. aktivitách, které přinášejí účastníkům potěšení, ale nevzniká při nich vzájemná závislost nezbytná pro splnění nějakého vnějšího úkolu, jako je tomu při partnerství.“ (Jandourek, 2001, s. 118). Důležitý sociální vztah, který obohacuje oba jedince navzájem. V průběhu adolescence se kamarádství dostává na vrchol sociálních vztahů.

Kategorie sociální: „social category Též demografická skupina, označení množiny osob, které jsou charakteristické jedním nebo více stejnými a soc. relevantními (především demografickými) znaky (např. pohlaví, věk, povolání, náb. vyznání).“ (Jandourek, 2001, s. 120). Ve stejném duchu mluví i Hartl ve svém slovníku o kategorii sociální: „soubor osob se stejnými soc. znaky, jako je vzdělání, povolání, věk aj.; ve fenomenologii soc. podstata času, prostoru, pohybu aj.“ (2000, s. 252). Z výše uvedeného vyplývá, že se jedná o skupinu v určitém věku, můžou to být pouze dívky nebo pouze chlapci nebo to může být skupinka mladých farníků, které spojuje víra.

Klan: „clan Příbuzenská skupina odvozující svůj původ od jednoho společného a většinou totemického předka.“ (Jandourek, 2001, s. 122). Hartl uvádí: „pův. rod, kmen u přírodních národů; **k.** patrilineární, pokud děti náležejí ke **k.** otcovu, matrilineární ke **k.** matčinu; význam **k.** společenský i magicko-náboženský (Ku Klux Klan).“ (2000, s. 255). Můžeme se setkat s tímto označením pro skupinku lidí, kteří jsou příbuzně spjati a bydlí na stejné adrese, většinou se toto označení pojí s rodinou, kde je matka, otec, prarodiče, strýc a teta a jejich děti s bratřenci a sestřenicemi.

Kognice sociální: „social cognition Jedinčova znalost soc. světa a procesy, kterými se tato znalost vytváří a rozvíjí. Zahrnuje poznatky a úsudky o charakteristikách (rysech) druhých lidí, o jejich chování, o mezilidských vztazích.“ (Jandourek, 2001, s. 124). Hartl uvádí: „procesy vnímání, interpretování a předvídání chování a jednání druhých lidí.“ (2000, s. 261). K. s. se učíme v průběhu let a v pozdějším věku ji používáme pro předvídání jednání druhých, čerpáme tak vždy z toho, co jsme se naučili nebo získali během svého života.

Komunikace: „communication Proces předávání informací.“ (Jandourek, 2001, s. 126). Komunikace je vše, kde dochází ke styku osob nebo skupin, vždy se jedná o komunikaci. Nyní může být komunikace i na větší vzdálenosti a pomocí výpočetní techniky. Toto tvrzení je podloženo vysvětlením pojmu ze Slovníku sociální práce „Obecně sdělování informací jak mezi lidmi, případně zvířaty, tak v systémech jiného druhu.“ (Matoušek, 2008, s. 85). Dle Průchy: „Sdělování informací, myšlenek, pocitů; dorozumívání.“ (2009, s. 130). Také

existuje **komunikace neverbální**, dle Průchy: „Mimoslovní sdělování, výbojově starší než slovní komunikace. Má různé podoby, zejména: sdělování pohledy (řeč očí), sdělování výrazy obličeje (mimika), sdělování pohyby (kinezika), sdělování fyzickými postoji (konfigurací všech částí těla), sdělování gesty (gestika), sdělování doteky (haptika), zaujímáním určité vzdálenosti (proxemika), sdělování úpravou zevnějšku (účes, oblečení, doplňky).“ (2009, s. 171). V rámci škol existuje **pedagogická komunikace**, kterou Průcha vysvětluje: „Zvláštní případ sociální komunikace. Je zaměřena na dosažení pedagogických cílů, mívá vymezen obsah, sociální role účastníků, stanovena či dohodnuta komunikační pravidla. Odehrává se nejen ve škole, ale také v rodině, ve sportovních a zájmových zařízeních, ve výchovných a převýchovných zařízeních, v pracovním prostředí.“ (2009, s. 191). Hartl ve svém slovníku uvádí: „dorozumívání, sdělování, přičemž obecně **k.** není specificky lidským jevem, existuje i u živočichů, na rozdíl od jazyka.“ (2000, s. 265). Dále existuje **komunikace masová**: „mass communication Komunikace směřující od „jednoho k mnohým“.“ (Jandourek, 2001, s. 127). Komunikace je nejvýznamnější prvek v socializaci lidí. Komunikace je stěžejní při vyřizování věcí, sdílení informací a prožitků, při každodenní činnosti.

Komunita: „community Společenství lidí žijících či kooperujících v jedné instituci nebo v jedné lokalitě.“ (Matoušek, 2008, s. 85). Dle Hartla: „v širším smyslu přirozené společenství v urč. lokalitě n. skupina lidí sdílejících společné zájmy, termín pro lidské společenství, např. sousedství, zaměstnanci urč. organizace aj.“ (2000, s. 267). Komunita také může být: „community (lat. *communitas* = společenství) Soc. útvar, jehož příslušníci jsou spojeni určitou spřízněností.“ (Jandourek, 2001, s. 127). Dle Průchy: „Z lat. *communitas* – společenství, pospolitost, obec. **1** Přirozené lokální společenství obyvatel v místě školy. Vztah škola – komunita hraje výraznou roli při utváření klimatu školy; naopak škola bývá v mnoha zemích jedním z přirozených kulturních a společenských center obce. Kultivace tohoto vztahu je jedním z hlavních úkolů marketingu školy.... **2** Skupina utvořená pro dosahování terapeutických cílů.“ (2009, s. 131). Z výše uvedeného vyplývá, že komunita může mít mnoho podob, každopádně se jedná o menší skupinku, kterou něco spojuje a nemusí to být krevní nebo příbuzenské pouto.

Konflikt: „conflict Střet zájmů. Situace, kdy se dva nebo více aktérů (jednotlivců, skupin, institucí apod.).“ (Jandourek, 2001, s. 128). Matoušek uvádí: „Střet potřeb, který je nutným a dynamizujícím prvkem lidského života.“ (Matoušek, 2008, s. 88). Je dobré, aby konflikt byl vyřešen a správně na něj bylo odpovězeno. Není dobré střet odsouvat na později. Hartl

uvádí: „rozpor, spor, současné střetávání protichůdných tendencí; lze rozdělit na vnější, vnitřní, dále podle druhu tendencí na konflikty mezi: a) dvěma pozitivními pohnutkami, apetencemi, kdy **k.** vzniká v situaci, ve kt. se nabízejí dva či více lákavé, avšak neslučitelné cíle; situace je nejčastěji vyřešena tak, že se jeden z cílů shodou vnějších okolností přiblíží, prostorově n. metaforicky, a přitažlivost roste s blízkostí; b) dvěma negativními pohnutkami, averzemi, kdy **k.** vzniká v situaci, ve kt. existuje výběr pouze mezi dvěma nepříznivými alternativami, volba pak padne na menší zlo; c) negativní a pozitivní pohnutkou, averzí a apetencí, kdy **k.** vzniká v situaci, ve kt. tentýž cíl přitahuje i odpuzuje, obvykle se vzrůstající vzdáleností od cíle se posiluje sklon vidět h jako více žádoucí, a naopak, čím je cíl blíže, tím více začínají působit jeho odpuzující kvality; neřešitelné n. protahované konflikty narušují duš. rovnováhu, příp. poškozují duš. zdraví.“ (2000, s. 268).

Konzumerismus: „consumerism (lat. consumare = spotřebovat) Sklon orientovat se v chování a prožitcích především na ty hodnoty, které jsou spojeny s konzumním způsobem života.“ (Jandourek, 2001, s. 132-133). **K.** je hitem dnešní doby. Lidé se neorientují na kvalitu, ale jsou zcela pohlceni konzumem a konzumním stylem života. Navíc tento způsob podporují obchodní řetězce agresivní reklamou v televizi nebo v rádiu.

Krize: „crisis (lat. crisis = chvíle rozhodnutí) 1 Vyhrocení nebo vznik problémové situace, kterou není možno řešit dosavadními postupy ... S-gie jako věda vzniká v důsledku krize tradiční společnosti, a proto je krize jedním z jejích velkých témat.“ (Jandourek, 2001, s. 134). Z řeckého překladu znamená krize, neboli „crisis“ vyvrcholení děje, je to vrcholný moment konfliktu, střetu. (Matoušek, 2008, s. 90). „Slovo se užívá pro označení stavu vážného oslabení adaptačních schopností, který je subjektivně vnímán jako bezmoc, neschopnost se s událostí vyrovnat obvyklými způsoby a v obvyklém čase.“ (Matoušek, 2008, s. 90). Hartl uvádí: „situace selhání dosavadních regulativních mechanismů, nefunkčnost v oblasti biologické (spánek, potrava), psychické (ztráta smyslu života), sociální (život s druhými).“ (2000, s. 279).

Krize rodiny: „crisis of family Proces předávání řady funkcí vykonávaných tradičně rodinou (výchovy, vzdělání, výroby životních potřeb, péče o staré a nemocné).“ (Jandourek, 2001, s. 134). S tímto stavem, se dnes, setkáváme téměř v každé rodině. Zvýšil se počet rozvodů, počet matek samoživitelek a bohužel se rozrůstá počet homosexuálních párů, to vše vede ke krizi rodiny.

Krise výchovy a vzdělání: Rozpor mezi měnícími se vzdělávacími potřebami se stavem vzdělávání poskytovaného tradičními vzdělávacími institucemi, nedostatečné uspokojování vzdělávacích potřeb v měnících se životních podmínkách, nízká efektivita vzdělávání a krize lidských hodnot ve výchově. Počátek této krize je kladen do 60. let 20. stol., kdy byl odhalen její globální charakter a příčiny.“ (Průcha, 2009, s. 134). Hartl dodává ve svém slovníku: „Mezinárodní konference UNESCO v říjnu 1967 položila odborníkům pět základních otázek: proč učit? koho učit? jak učit? čemu učit? za jakou cenu učit? odpovědi na tyto otázky se řeší na regionálních úrovních dodnes, globální odpověď neexistuje.“ (2000, s. 279). K. v a v. by měla přinést zlepšení ve výuce a v učené látce. Měla by být spíše pozitivní, než negativní.

Kultura: „culture (lat. colo = pěstuji) Souhrn životních forem, hodnotových představ a životních podmínek obyvatel na časově a prostorově omezeném úseku.“ (Jandourek, 2001, s. 136). Je pro každého jedince velmi důležitá. Každý člověk by měl znát svou kulturu, a také by jeho život měl být obohacen o kulturní dění v jeho přirozeném prostředí. Ať už jde o setkávání se sousedy při hraní binga nebo návštěva opery. Ve Slovníku sociální práce je uvedeno: „Způsob konání, cítění a myšlení, který je vlastní určitému lidskému společenství. Kultura je vše, co je získané a předávané.“ (Matoušek, 2008, s. 91). Dle Průchy: „Kultura jakožto komplex materiálních, především ale nemateriálních výtvorů (poznatků, idejí, hodnot, morálních norem aj.), které lidská civilizace během svého vývoje vytvářela....ve smyslu sociologickém a kulturněantropologickém znamená způsoby chování, sdílené normy, hodnoty, tradice, rituály aj., jež jsou charakteristické pro určité sociální nebo etnické skupiny.“ (2009, s. 135). Dle Hartla: „nadbiologické adaptační mechanismy člověka 1 tvorba a užívání symbolů a artefaktů 2 systém informací, kt. zakládají způsoby, jimiž lidé v urč. skupině komunikují se svým soc. okolím a materiálním prostředím; zahrnuje soubory principů, pravidel, mravů a způsobů interakce uvnitř skupiny... 3 dle S. Freuda k. vyvíjí se z represe a sublimace v člověku přítomných pudů, jimiž jsou Eros a Thanatos.“ (2000, s. 282).

Kultura masová: „mass culture Kulturní artefakty, hodnoty a představy předávané publiku prostředky masové komunikace, přičemž hlavním cílem nabídky je dosáhnout u publika co nejširšího přijetí.“ (Jandourek, 2001, s. 137). Dle Hartla: „termín vyjadřuje nespokojenost jeho uživatelů s existující úrovní umění, literatury, jazyka a k. vůbec v západní společnosti.“ (2000, s. 282). Jak uvádí Jandourek, jedná se o kulturu, která je předávána přes internet, televizi a rádio. A nejširší příjem je vždy po internetu v dnešní době.

Kurikulum: „curriculum Rozlišují se 3 základní významy pojmu: 1 Vzdělávací program, projekt, plán. 2 Průběh studia a jeho obsah. 3 Obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení. Pojem nebyl v české pedagogice před r. 1989 používán. Jeho zavedení a příslušná teorie má význam pro komplexní řešení cílů, obsahu, metod, způsobů organizace a hodnocení škol.“ (Průcha, 2009, s. 136). Dle Hartla: „školní osnovy.“ (2000, s. 282). Záleží, z jakého úhlu pohledu se na to díváme, zda se jedná o kurikulum ve škole, kde je to plán výuky nebo kurikulum jako takové, které může představovat obsah výuky, jde o nový termín zavedený v našem školství.

Labelling: „(ang. label = nálepka) Čes. Etiketizace.“ (Jandourek, 2001, s. 139). Také je uvedeno: „stigmatizace Postup, během něhož je člověku s deviantním chováním přidělena nálepka neboli stigma, která předurčuje, jak s ním potom bude ve společnosti zacházeno.“ (Matoušek, 2008, s. 108). Bohužel se s tímto nálepkováním setkáváme i ve školách a jiných institucích. Nejedná se o zdravé chování ze strany toho, kdo nálepkou dává a ani ze strany toho, kdo ji přijímá a dále používá. Hartl uvádí u labellingu, že se jedná o teorii etiketizační (labelling theory): „udělování nálepek; názor, že trestný čin není trestný sám o sobě, o jeho trestnosti rozhodují kritéria společnosti vyjádřená v trestním zákoně; z toho vyplývá obava, že většina přístupů současné psychiatr. neznámá nic víc než nálepkování či škatulkování; po přidělení této dg. nálepky je navíc tendence, že se v souladu s ní mění přístup profesionálů, kt. ho léčí, jeho soc. okolí i jeho samého.“ (2000, s. 603).

Masa: „mass 1 Mnohoznačné označení velkého a relativně nestrukturovaného shromáždění lidí.“ (Jandourek, 2001, s. 151). Hartl nemá uvedenou masu ve svém slovníku, ale má odkaz na slovo dav, který charakterizuje následovně: „soustředění většího počtu anonymních osob na stejném místě, kt. jsou navzájem ovlivňovány vzájemnou fyzickou blízkostí; vznikají živelné emoce, snížení racionální kontroly, zesiluje se sugestibilita, nápodoba, afekty, padají zábrany a osobní odpovědnost.“ (2000, s. 96-97). Masa je opravdu velká skupina lidí, kteří jsou koncentrováni na jednom místě. Můžou to být fanoušci na zápase nebo také lidé demonstrující za nějaké ideje.

Média (masová média): „Hromadné sdělovací prostředky. Prostředky, jimiž se realizuje masové sociální komunikace, vymezovaná tím, že přenášené sdělení je přijímáno velkým, anonymním a heterogenním souborem adresátů a zpětná vazba od adresáta sdělení ke zdroji je zpožděná. Obvykle se uvádějí čtyři základní funkce médií; ..informovat, ..bavit, ..přesvědčovat, ..zprostředkovávat.... Z pedagogického hlediska jsou velmi významným

prostředkem vzdělávání, akulturace a socializace jedince.“ (Průcha, 2009, s. 149). Hartl uvádí pouze: „prostředky komunikace masové.“ (2000, s. 305). Hlavní představitel dříve byla televize, dnes je to internet, který používají všichni, a velká část z televize se přenesla na internet, jedná se o zábavu, zprávy, informace a další.

Menšina: „minority Skupina s menším počtem členů, než má v téže společnosti skupina většinová.“ (Jandourek, 2001, s. 154). Dle Matouška: „Skupina, která se určitým znakem (národností, náboženstvím, jazykem apod.) odlišuje od ostatních občanů státu, a tento znak ji znevýhodňuje v přístupu k významným rozhodnutím i v přístupu ke zdrojům.“ (Matoušek, 2008, s. 98). Menšina by nikdy na sebe neměla příliš upozorňovat, pouze, zda je relevantně utlačována. V běžném případě společnosti, by se měla stát její součástí. Hartl definuje menšinu takto: „kulturní, náboj., národnostní, rasová, příjmová **m.**, kt. je znevýhodňována či je objektem předsudků ze strany jiné skupiny; **m.** v zast. pojetí nemusí vždy znamenat m. početní, např. znevýhodnění žen ve společnosti řízené a ovládané muži.“ (2000, s. 310).

Metoda výchovy: „Záměrné a systematické způsoby, postupy a prostředky, které směřují k výchovnému cíli. Kromě samostatné skupiny vyučovacích metod mezi ně počítáme působení příkladem, odměny a tresty, příkazy, diskuse aj.“ (Průcha, 2009, s. 153). Každý učitel má jiný styl metody výchovy, jedná se o to, jak přimět jedince, aby dosáhl námi vytýčeného cíle, může se jednat o metodu „cukru a biče“, liberální přístup ve výchově a další.

Mimoškolní vzdělávání: „Vzdělávání organizované školskými i neškolskými institucemi, např. zařízeními pro výchovu mimo vyučování, kulturními a osvětovými institucemi, podniky a nadacemi.“ (Průcha, 2009, s. 155). M. v. může přispět, že žák se zdokonaluje v tom, čemu se učí ve škole nebo se díky mimoškolnímu vzdělávání vzdělává v jiné oblasti a tím si rozšiřuje svůj osobní rozhled.

Mládež: „Sociální skupina tvořená lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot. Každá generace mládeže reprodukuje některé kulturní hodnoty dané společnosti, jiné odmítá a vytváří hodnoty nové. Proto vzniká v průběhu socializace mládeže určité napětí, vyvolané její větší schopností prosazovat nové věci, ale menší ochotou společnosti tyto změny připustit. Z pedagogického hlediska je účast mládeže na vzdělávání a dalším vzdělávání důležitým faktorem rozvoje lidských zdrojů, vzdělanosti a ekonomického potenciálu zemí. Proto je

jedním ze sledovaných indikátorů vzdělávání.“ (Průcha, 2009, s. 156 – 157). Podobný věkový rozptyl uvádí také Sociologický slovník, kde nalezneme slovo **adolescence**: „Životní fáze navazující na pubescenci (obvykle mezi 14. a 22. r. života). V anglosaském písemnictví však zahrnuje i pubescenci. Ze s-gického hlediska období přebírání role dospělého, zapojování se do společenského života a jeho institucí, definování vlastní soc. pozice a poznávání nároků společnosti. A. znamená také fázi rozvinutí genitální sexuality a celkových změn v organismu, což ve spojení s nároky společnosti může znamenat pro adolescenta značnou zátěž.“ (Jandourek, 2001, s. 13). Dle trestního práva je také možno označovat za **mladistvého**. Matoušek vysvětluje pojem: „Podle platného trestního práva ČR osoba ve věku od 15 do 18 let, která je trestně odpovědná, ale při ukládání trestů se bere ohled na její věk.“ (Matoušek, 2008, s. 105). Průcha v Pedagogickém slovníku uvádí pojem **městská mládež**, kterou charakterizuje: „Angl. urban youth. Mládež žijící ve městech. Její odlišnost od mládeže vesnické plyne především z charakteru městského prostředí. Vytváří různé subkulturní skupiny, které se od sebe odlišují vnějšími znaky i vyznávanými hodnotami.“ (2009, s. 152). Hartl ve svém Psychologickém slovníku uvádí definici dle O. Matouška: „(at-risk youth) dle O. Matouška mládež se zvýšeným rizikem sociálního selhání, tj. disponovaná k delikventnímu chování, drogové závislosti, alkoholizmu, patologickému hráčství, k členství v extremistických skupinách a v náboženských sektách.“ (2000, s. 320). Vytýčení mládeže a adolescence může být téměř identické, jedná se o období dospívání.

Mobilita mezigenerační: „intergenerational mobility Vzestup nebo sestup ve společenské hierarchii od jedné generace ke druhé.“ (Jandourek, 2001, s. 160). **Mobilita sociální:** „social mobility Přesuny osob nebo skupin z jedné soc. pozice nebo společenské třídy do jiné. Její vysoká míra je podle liberální teorie znakem otevřené společnosti.“ (Jandourek, 2001, s. 161). „Pohyb jednotlivců mezi různými skupinami tvořícími sociální stratifikaci (mezi vrstvami, třídami apod.).“ (Matoušek, 2008, s. 105). Dle Průchy: „Pohyb jedinců nebo skupin mezi různými sociálními pozicemi. ... Výchova a vzdělání je jedním z důležitých faktorů ovlivňujících sociální mobilitu, zejm. pracovní.“ (2009, s. 268). Hartl ve svém Psychologickém slovníku uvádí dvě sociální mobility, jednu **horizontální:** „(horizontal social mobility) územní přemístování, z jedné společnosti, kultury do druhé.“ a dále o **vertikální:** „(vertical social mobility) možnost přechodu z jedné soc. vrstvy do druhé, nahoru n. dolů; nemožné u kast.“ (2000, s. 321). **Mobilita vzdělanostní:** „Pohyb osob ze skupiny s určitou úrovní vzdělání do skupiny s jinou úrovní vzdělání. Je úzce spojena se sociální stratifikací obyvatelstva země a projevuje se jako autoreprodukce vzdělání.“ (Průcha, 2009, s. 362).

Mobilita je pohyb a z výše uvedeného vyplývá, že může být pohyb mezi generacemi, v rámci zaměstnání nebo v rámci společenského postavení.

Morfologie sociální: „social morphology (řec. morfé = tvar) Subdisciplína s-gie zkoumající stavbu společnosti z hlediska prostorového rozmístění lidí a věcí. Pojem zavedený E. Durkheimem a vycházející z pojetí rozlišujícího mezi stavbou společnosti a jejím fungováním. M. s. má mít v s-gii podobnou úlohu jako anatomie v biologii.“ (Jandourek, 2001, s. 164). Je důležité si dobře rozdělit společnost, protože tím lépe jde zacílit výzkumné šetření a také sledovat, jak která vrstva je zastoupena ve společnosti.

Myšlení skupinové: „groupthink Proces, jehož prostřednictvím jsou členové skupiny orientováni k udržení skupinové soudržnosti, přičemž informace považované pro tento účel za nevhodné a kritické jsou potlačeny.“ (Jandourek, 2001, s. 165). Dle Hartla: „proces rozhodování ve značně soudržných skupinách; členové jsou tak zaujati udržováním skupinového konsenzu, že se jejich kritické schopnosti stávají neúčinné.“ (2000, s. 336). M. s. se dá vhodně využít pro skupinu, jedná se zde o dynamiku skupiny.

Nepedagogický pracovník: „Pracovník resortu školství zabezpečující administrativu, stravování a údržbu školy.“ (Průcha, 2009, s. 170). Takovým nepedagogickým pracovníkem může být i sociální pedagog, pokud nemá aprobaci na výuku.

Obecná didaktika: „Termín nemá přesně vymezený význam: ...V české pedagogické vědě se uplatňuje pojetí, podle něhož je obecná didaktika teorií edukačních procesů v prostředí školy, a to s dominantním zřetelem na vyučování, učivo a organizační formy škol. edukace.“ (Průcha, 2009, s. 175). Jedná se o široké spektrum edukačních procesů a norem.

Obecná pedagogika: „Součást pedagogické vědy zabývající se explanací (objasňováním) základních jevů a procesů edukační reality, formulací teoretických modelů těchto jevů a procesů, vymežováním významů vědeckých termínů označujících tyto jevy a procesy... Předmět (kurz) v obsahu studia učitelských oborů na pedagogických a jiných fakultách.“ (Průcha, 2009, s. 175). O. p. může být obecné vyučování, které má své pravidla a postupy a pojmenovává další specifika svého zaměření.

Odpudivost sociální: „Míra emocionálního odporu mezi osobami, která vede ke snížení počtu interakcí a omezení vzájemné komunikace.“ (Jandourek, 2001, s. 175). Každý jedinec má o. s. minimálně vůči jednomu členu svého okolí. Jinými slovy můžeme o. s. nazývat vzájemnou sympatií.

Ontogeneze: „ontogenesis Proces tělesného a duševního vývoje jedince, během něhož dochází k postupným kvantitativním a kvalitativním změnám. Během o. ubývá vlivu dědičnosti a přibývá vlivu poznatků a zkušenosti.“ (Jandourek, 2001, s. 176). Dle Hartla: „v psychol. proces psych. vývoje člověka.“ (2000, s. 371). Jde o nasbírané zkušenosti za dobu života.

Opora sociální: „social support Existence dobrých vztahů s lidmi, s kterými se jedinec bezprostředně setkává v rodině, na pracovišti, v kruhu přátel a známých. O. s. může poskytovat emocionální, informační nebo materiální pomoc. O. s. má pozitivní vliv na fyzické a duševní zdraví a pracovní výkonnost, ale je také ambivalentní, protože může oddalovat řešení problémů, vytvářet problémy nové.“ (Jandourek, 2001, s. 177). Hartl uvádí: „vztahová opora v prostředí, v němž člověk žije; zvyšuje odolnost vůči stresu a chuť přežít i životní prohry a krize; důležitý pilíř duš. zdraví.“ (2000, s. 374). Zde bychom se přikláněli k vysvětlení od Hartla, jelikož o. s. hraje v životě jedince významnou úlohu. Mít zázemí, oporu a podporu je pro každého člověka zásadní, nejvíce však při formování sama sebe při dospívání.

Out-Group: „Skupina, od které se příslušníci jiné skupiny distancují. Může být považována za negativní referenční skupinu, protože stojí v protikladu ke skupině, se kterou se jedinec ztotožňuje.“ (Jandourek, 2001, s. 179). Jedná se o protiklad ke slovu in-group. Jedinec s touto skupinou nechce mít nic společného.

Partnerství: „partnership Vztah, který je na rozdíl od přátelství orientován nikoli k osobnosti partnera, ale ke společnému cíli.“ (Jandourek, 2001, s. 182). Partnerství je mnohem zásadnější a bohatší než kamarádství, jedná se o důvěrnější vztah.

Patologie sociální: „social pathology Dřívější označení pro negativní jevy ve společnosti, které naznačovalo analogii s patologií postihující biologický organismus.“ (Jandourek, 2001, s. 183). Z Psychologického slovníku můžeme doplnit: „zast. výraz pro odvětví sociologie, kt. rozvíjela v Angl. na začátku 20. stol. Barbara Woottonová; **p. s.** se zabývala průběhem a podmínkami abnormálních soc. procesů, jako je zločinnost, alkoholismus, pracovní úrazy, dopravní nehodovost, soc. podmíněné psychické poruchy, pracovní úrazy a nemoci, chudoba, nezaměstnanost.“ (Hartl, 2000, s. 401). Dalo by se říci, že se jedná o cokoliv, co ve společnosti působí problém.

Pedagog: „Termín má dva významy: učitel, v různých typech a stupních školy, ...Teoretický pedagog, odborník v pedagogické vědě, pedagogickém výzkumu.“ (Průcha,

2009, s. 188). Osobnost, která se chce a věnuje výuce nebo výzkumu ve svém oboru. Osoba by měla své zaměstnání brát jako poslání.

Pedagogická sociologie: „Ve vývoji vzájemného vztahu mezi pedagogikou a sociologií některými autory používané označení pro výzkumy prováděné pomocí sociologické metodologie a na základě již známých sociologických poznatků, které měly pomoci pedagogické teorii a praxi zjistit společenské souvislosti edukace.“ (Průcha, 2009, s. 193).

Pedagogický pracovník: „Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou výchovnou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného. ... Kategorie pedagogických pracovníků definované zákonem jsou následující: učitel, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, vedoucí pedagogický pracovník.“ (Průcha, 2009, s. 196). Osoba s posláním v srdci a s velkou zodpovědností. P. p. by měl mít větší společenskou vážnost a úctu lidí ve společnosti.

Pedagogický výzkum: „Vědecká činnost zaměřená na systematický popis, analýzu a objasnění edukační reality. Většinou se chápe jako empirický výzkum, avšak zahrnuje též základní (teoretický) výzkum.“ (Průcha, 2009, s. 197). Jakékoliv výzkumné šetření, které probíhá v rámci pedagogiky.

Pedagogika: „V odborném významu věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti. Není tedy vázána pouze na vzdělávání ve školských institucích a na populaci dětí a mládeže. Pedagogika zahrnuje zvl. obecnou pedagogiku, srovnávací pedagogiku, didaktiku, filozofii výchovy, teorii výchovy, metodologii pedagogiky, speciální pedagogiku, sociální pedagogiku, edukometrii, pedagogickou prognostiku a hraniční disciplíny pedagogickou psychologii, sociologii výchovy, ekonomii vzdělávání aj... Obor studia na pedagogických fakultách Zvláště v anglosaském kontextu „to, co učitelé dělají, aby dosáhli cílů vzdělávání“.“ (Průcha, 2009, s. 197). Dle Hartla: „věda o výchově.“ (2000, s. 402). Dále Hartl uvádí **pedagogiku sociální:** „(social pedagogy) pedagog. disciplína, kt. se zaměřuje na výzkum a význam prostředí ve výchově a na organizování příznivého výchovného prostředí.“ (2000, s. 403). Pedagogika je učení, neboli výuku, to co učitel předává svému žákovi.

Pedagogika volného času: „Disciplína pedagogiky, zaměřená na výchovné a vzdělávací prostředky, napomáhající autonomnímu a smysluplnému využívání volného času dětí, dospívajících i dospělých; v mnoha zemích zároveň studijní obor. Nabývá na významu díky

některým protikladným jevům: roste množství volného času jako času, se kterým může člověk nakládat podle své vůle, a zároveň se tento prostor tzv. průmysl volného času a hromadné sdělovací prostředky snaží využít pro různé formy manipulace, zbavující ho právě jeho charakteristického znaku – svobodného využívání. Roste výskyt nežádoucích forem chování (agrese, delikvence, zneužívání návykových látek), způsobených nudou („vakuum“) ve volném čase; relativně častý je i chorobný návyk na práci a únik před volným časem (workoholismus), aj.“ (Průcha, 2009, s. 198). Pro dnešní dobu významné odvětví pedagogiky, jelikož může ukázat, jak vhodně trávit volný čas.

Počítačová gramotnost: „Jedna ze základních součástí novodobé vzdělanosti každého člověka, nikoli jen počítačového profesionála. Zahrnuje soubor vědomostí o možnostech a mezích počítačů, počítačových sítí i nejčastějšího programového vybavení; soubor dovedností vhodně definovat úlohu a řešit ji pomocí počítače a internetu; soubor návyků nutných k obsluze počítače a internetu; soubor kladných postojů, hodnot a očekávání souvisejících s počítači a internetem. Počítačová gramotnost umožňuje jedinci efektivně využívat počítačové technologie při školním učení i při dalším vzdělávání, v osobním životě a posléze v profesi, kterou si zvolí.“ (Průcha, 2009, s. 204). P. g. by měl každý zvládat, alespoň v minimálním rozsahu. Bohužel jsou i lidé, pro které je používání počítače spíše za trest než pro ulehčení.

Postoj: „attitude Naučená dispozice jedince reagovat pozitivně nebo negativně na nějaký objekt.“ (Jandourek, 2001, s. 189). Dle Průchy je postoj: „Hodnotící vztah zaujímaný jednotlivcem vůči okolnímu světu, jiným subjektům i sobě samému. Zahrnuje dispozici chovat se či reagovat určitým relativně stabilním způsobem. Postoj je získáván na základě spontánního učení v rodině a v jiných sociálních prostředích. Postoje souvisejí s hodnotovými systémy, a jsou tudíž závislé na kulturních, etnických a vzdělanostních faktorech.“ (2009, s. 210). Dle Hartla: „sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama; **p.** jsou součástí osobnosti, souvisí se sklony a zájmy osobnosti, předurčují poznání, myšlení a cítění; vědomosti, dovednosti a postoje se získávají v průběhu života, především vzděláváním a širšími soc. vlivy, jako je veřejné mínění, soc. kontakty aj.; jsou všechny relativně trvalé a obsahují složku poznávací (kognitivní), citovou (afektivní) a konativní (behaviorální); **p.** lze měřit kvantitativně (škály) či analyzovat obsahově podle vztahu k hierarchii hodnot; **p.** děleny podle různých kritérií na: a) citové, poznávací; b) kladné, záporné; c) verbální, neverbální; d) skryté, zjevné; e) silné, slabé; f) soudržné, nesoudržné; g) vědomé, nevědomé; h) individuální, skupinové; i) stálé, proměnlivé aj.“

(2000, s. 442). **Postoj mládeže:** „Vztah mládeže k společnosti, přírodě, hodnotám, událostem atd. Postoje mládeže se vytvářejí v průběhu socializace. V období dospívání se většina mládeže vyznačuje vyhraněnými postoji k normám a hodnotám předchozích generací.“ (Průcha, 2009, s. 210). Postoj člověk zaujímá na základě svých zkušeností, které vyhodnocuje a tvoří jeho postoj. Pokud se změní zkušenost, může člověk změnit i postoj.

Potřeba závislosti: „Potřeba soc. kontaktů, přátelství a jiných soc. vazeb nebo potřeba začlenění se do nějaké skupiny a uznání v ní.“ (Jandourek, 2001, s. 190). Každý jedinec má potřebu závislosti, jedná se o přirozený sociální jev. Tato závislost nesmí však přerůst v nezvladatelnou potřebu soc. kontaktů.

Propagace: „advertising, propagation, publicity Působení na veřejnost nebo konkrétní cílové skupiny s cílem zvýšit informovanost a způsobit změnu chování adresátů.“ (Jandourek, 2001, s. 196). Hartl uvádí: „proces, jehož podstatou je cílené předávání zprávy takovým způsobem, aby jí příjemce co nejlépe porozuměl; komunikace může probíhat verbálně n. prostřednictvím znaků, symbolů či obrazů.“ (2000, s. 457-458). Propagace může být také upřednostňování určité věci nebo názoru.

Prosociální chování: „1 Chování jednotlivce nebo skupiny, které je v souladu s normami dané společnosti. 2 Chování a jednání, které je zaměřeno na dobro druhých, chování zdvořilé, empatické, kooperativní, pomáhající, ochraňující.“ (Průcha, 2009, s. 226). Doslovný překlad může být chování, které je pro socializaci, takže cokoliv, co pomáhá člověka lépe socializovat do společnosti.

Prostor sociální: „social space Lidské prostorové představy a pojmy, které jsou vytvářeny jakožto důsledky lidského organizování soc. života a vnímání prostoru, soc. konstrukce vznikající komunikací.“ (Jandourek, 2001, s. 196). Dle Hartla: „p., kt. je dle A. Bandury vyjádřen: a) v čase civilizací, kulturou a dějinami; b) vztahově prostorem intimním, osobním, společenským a veřejným.“ (2000, s. 459). P. s. je kdekoliv, kde jsou lidé. Může jím být zastávka, zaměstnanecké místo nebo řada v obchodě.

Prostředí: „environment 1 Všechno, co leží za hranicemi systému a čemu se systém pro své přežití musí přizpůsobit nebo to měnit. 2 U A. Schutze věcná a soc. situace, kterou jedinec bezprostředně prostorově a časově zakouší. ... 3 V antropologii životní prostor obklopující organismus a mající vliv na jeho aktuální chování a dlouhodobé vlastnosti.“ (Jandourek, 2001, s. 197). Základním a determinujícím prostředím je rodinné prostředí, dle Průchy to je: „považuje za nejvýznamnější zdroj vlivů formujících vývoj jedince. **Rodinné prostředí**

působí na základní psychické, tělesné a sociální charakteristiky vývoje dítěte od narození až mnohdy do období dospělosti, zejm. ovlivňuje jazykovou a komunikační kompetenci dítěte, je kognitivní a emoční vývoj, postoje, předsudky a hodnotové orientace aj.“ (2009, s. 249). Dále se Průcha zmiňuje o **sociálním prostředí**: „Souhrn jevů, situací, procesů a vztahů, které člověka obklopují v rodině, sociální skupině, společenské vrstvě a v celé společnosti. Toto prostředí působí na jedince od narození a podmiňuje jeho socializaci. Z pedagogického hlediska je důležité edukační prostředí se svými specifickými charakteristikami.“ (2009, s. 270 – 271). Další důležitým prostředím je **sociokulturní prostředí**: „Prostředí života určité sociální skupiny, se specifickými charakteristikami její kultury ... Jde o důležitou determinantu vzdělávacích procesů, zvl. V případě sociokulturního prostředí rodiny, v níž se rozvíjí dítě ještě před zahájením povinné škol. docházky. Ukazuje se, že vliv tohoto prostředí je natolik silný, že spoluurčuje budoucí vzdělávací dráhu jednotlivce a jeho profesní kariéru.“ (Průcha, 2009, s. 273 – 274). A velkou nedílnou součástí života každého jedince ve společnosti je **školní prostředí**: „Edukační prostředí třídy, školy. Je předmětem zkoumání zaměřujícího se na klima třídy, klima školy, kulturu školy.“ (Průcha, 2009, s. 301). Prostředí je vše, co je kolem nás, náš domov, naše ulice, naše školy, vše s čím přicházíme do styku. V případě globalizace, to může být i místo dovolené.

Přátelství: „friendship Vztah, který se vymezuje vysokou vzájemnou osobní přitažlivostí, vysokou mírou sdílení osobních záležitostí a emoční blízkostí.“ (Jandourek, 2001, s. 197-198). Dle Průchy: „Vztah velmi významný pro socializaci dítěte i jeho kognitivní vývoj, jehož charakter se v průběhu ontogeneze mění. V předškolním a raném škol. věku jsou typickými znaky dětských přátelství důraz na společnou činnost, vyhledávání uspokojení vlastních potřeb a posílení vlastního statusu, krátkodobé vztahy. Přátelství starších dětí a dospívajících charakterizuje sdílení hlubších zájmů i citů, péče o druhého a jeho potřeby, relativně trvalé vztahy, které snesou i krize a rozpory.“ (2009, s. 227). K výše uvedenému Hartl ve svém slovníku dodává: „trvalý vztah založený především na pozitivních emocích a důvěře ... dle A. Meyera se především v mládí utváří tzv. zájmové přátelství, zájmová vzájemnost však nemusí být souměrná; jako období přerodu kamarádství ve skutečné přátelství bývá uváděn věk okolo 12 let, kdy ustupuje samolibost a sobectví a přistupuje ochota vzájemné pomoci.“ (2000, s. 462). Přátelství je založeno na velmi důvěrném vztahu, je mnohem více než partnerství.

Reklama: „advertisement Systematické ovlivňování osob s cílem dosáhnout, aby se staly odběrateli určitých produktů a služeb, byla u nich uměle vytvořena potřeba konzumu nebo

aby se změnila či upevnily jejich polit. nebo hodnotové preference.“ (Jandourek, 2001, s. 203). Dle Hartla: „proces přesvědčování, kt. jsou hledání uživatelé zboží, služeb či jiných hodnot, přičemž hledání se uskutečňuje prostřednictvím komunikačních médií.“ (2000, s. 504). Jedná se o propagaci. V dnešní době je reklama všude.

Resocializace: „resocialization Snaha znovu zapojit do života jedince, který už kdysi socializačním procesem prošel a z nějakého důvodu byl z daného společenství vyřazen.“ (Jandourek, 2001, s. 204). Může to být stáří, nové zaměstnání, propuštění, invalidita a další. Ve Slovníku sociální práce je uvedeno: „Návrat ke společensky přijatelnému způsobu chování u lidí, kteří se od něj odchýlili. Neobejde se bez změn postojů a bez změn hodnotové orientace.“ (Matoušek, 2008, s. 174). Asi každý někdy projde resocializací, ale spíše se to týká lidí, kteří se vrátili z nápravného zařízení nebo léčebny, což se shoduje s definicí u Hartla v jeho slovníku: „opětná socializace u člověka propuštěného z dlouhodobé péče ústavní, vězeňské, nemocniční.“ (2000, s. 507).

Rodina: „family Forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.“ (Jandourek, 2001, s. 206). Je základ státu a rodina je v každém životě člověka důležitá a velmi jej determinuje. Je to naprostý základ všeho. Jak uvádí Matoušek: „skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství.“ (Matoušek, 2008, s. 177). Dle Průchy je: „Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy.“ (2009, s. 248). Dle Hartla: „spol. skupina spojená manželstvím n. pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“ (2000, s. 512). **Rodina atomární:** „atomistic family Individualistická, dezintegrovaná a především městská rodina, která vznikla jako důsledek upadajícího vlivu tradičního systému příbuzenství. Tvořena je rodiči a dětmi. Používá se též pojem rodina nukleární, rodina manželská (Durkheim) nebo rodina párová.“ (Jandourek, 2001, s. 206-207). **Rodina neúplná:** „Rodina redukovaná rozvodem nebo smrtí otce, matky, obou rodičů, nebo tvořená svobodnou matkou a dítětem.“ (Jandourek, 2001, s. 207). Dále máme rodinu funkční a nefunkční a také rodinu širší, kam patří širší příbuzenstvo. Rodina je základ, protože v ní má jedinec oporu a zázemí, jsou to ti nejbližší (matka, otec, popřípadě sourozenci, prarodiče), kteří jsou kdykoliv na blízku. Bohužel dnešní pojetí rodiny je velmi podceňováno.

Role: „role Standardy chování, očekávaného od jedince v určité sociální pozici, které určují kdy, kde a co má vykonat.“ (Matoušek, 2008, s. 180). Dle Hartla: „chování, kt. je pro jedince v urč. Postavení vhodné a žádoucí.“ (2000, s. 512). **Role sociální:** „social role

Souhrn očekávaných jednání vůči jedinci, který zastává určitou soc. pozici. Metafora r. s. vychází z pojetí společnosti jako „jeviště“, na kterém se práva, privilegia a povinnosti spojené s určitou soc. pozicí (tzv. soc. text) mění v konkrétní předvídatelné chování. ... jedinec se učí v procesu socializace.“ (Jandourek, 2001, s. 207). Dle Průchy: „Chování, které sociální skupina očekává od každého svého člena. Závisí na normách a hodnotách dané skupiny a na sociální pozici jedince ve skupině.“ (2009, s. 271). Každý jedinec zastává během svého života několik rolí. Společnost očekává jednání, které je v souladu se socializační dané role. Plnění těchto rolí přináší společenskou vážnost.

Rovnost sociální: „social equality Soc. ideál požadující pro lidi ve společnosti stejnou příležitost k nabývání soc. a ekon. statků a stejný přístup k moci a konzumu.“ (Jandourek, 2001, s. 208-209). Určitou rovnost sociální můžeme spatřovat pouze v dané společenské třídě, nelze srovnávat elitu a soc. znevýhodněné, tito lidé nemají sociální rovnost.

Selhání: „Průběh a/nebo výsledek procesu, na němž jedinci či sociální skupině záleželo a je jimi nebo vnějšími posuzovateli interpretován jako nezdařený, nesplňující očekávání, nedosahující možností. Pro aktéra má selhání *stránku kognitivní* (zaregistrování neúspěchu, zvažování jeho míry, rozsahu, hledání a vysvětlování příčin, promýšlení dalšího postupu), *stránku emocionální* (prožitek neúspěchu), *stránku vnějšího chování* (ustrnutí, popírání, agrese, únik), *stránku osobnostní* (změny sebepojetí, motivace, vůle). Selhání bývá provázeno ze strany učitelů, rodičů negativními reakcemi: káráním, výčitkami, výsměchem, trestem, což nepodporuje žákovu snahu změnit vzniklou situaci.“ (Průcha, 2009, s. 260). Existuje taky **sociální selhání**, které Průcha popisuje takto: „U dětí a dospívajících souhrnné označení pro takové projevy chování, které jsou hodnoceny společností z hlediska jejich sociálních norem jako selhání. Řadí se mezi ně: předčasné ukončení povinného vzdělávání, těhotenství před dosažením hranice dospělosti, nezaměstnanost, sociální parazitismus, kriminalita, závislost na alkoholu, na nealkoholových drogách a patologické hráčství, prostituce, sebevražedné jednání.“ (2009, s. 271 - 272). Hartl se ve svém slovníku odvolává na O. Matouška: „souhrnné označení pro kriminální chování, sebevražedné jednání, předčasné ukončení povinného vzdělávání, aj.“ (2000, s. 528). **Selhání ve škole:** „poor school achievement / school failure Kombinace nezájmu o práci ve škole a rušivého chování, jehož následkem jsou špatné výsledky.“ (Matoušek, 2008, s. 187). Selhání můžeme označit jako nezdar. Může se vyskytnout, i přestože jedinec učinil vše, aby dosáhl cíle. Selhání může být odrazem nezralosti, podcenění přípravy, ale také ukázkou, že není na určité věci správný čas.

Síly sociální: „social forces Pojem odkazující na fakt, že společnost a společenské organizace mají vliv na individuální lidské chování.“ (Jandourek, 2001, s. 215). Můžeme také označit jako síly společnosti, neboli velké skupiny, neboli masy lidí, jedná se o určitý tlak na jedince.

Skupina: „Jeden ze základních pojmů sociologie a sociální psychologie (sociální skupina), používaný i v pedagogice. Soubor dvou nebo více osob, které mohou mít náhodné a volné vztahy nebo těsné a intenzivní vztahy kooperace aj.“ (Průcha, 2009, s. 265). Dle Hartla: „seskupení osob, kt. spojuje urč. znak.“ (2000, s. 541). Hartl dále uvádí několik druhů skupin: autokratická, balintovská, cílová, cizí, skupina CTVG, členská, demokratická, difuzní, formální, funkční, hendikepovaná, indexová, kontrolní, liberální, malá, maratonská, marginální, nátlaková, neformální, nereferenční, skupina občanů zaměstnaných, otevřená, paralelní, primární, skupina při svíčce, psychoterapeutická, referenční, riziková, sekundární, sociodemografická, svépomocná, uzavřená, velká, vlastní, vnější, vnitřní, vrstevnická, vztažná a zájmová. Vysvětlení některých: **Skupina menšinová:** „minority group Společenská skupina, jejíž příslušníci mají zpravidla snížený podíl na polit. a ekon. moci a nižší soc. status. Může ovšem dojít k tomu, že skupina s početní převahou nemá odpovídající podíl na moci a využívání zdrojů.“ (Jandourek, 2001, s. 215-217). Příkladem může být situace v Jihoafrické republice, kdy je jich většina, ale bílý mají přístup. **Skupina nátlaková:** „interest (pressure) group Organizace, jejichž členové usilují o ovlivnění veřejné politiky s cílem prosadit svůj společný zájem.“ (Jandourek, 2001, s. 217). **Skupina primární:** „primary group Skupina, jejíž členové jsou vůči sobě v častých, relativně intimních, přímých a převážně emočně určených osobních vztazích.“ (Jandourek, 2001, s. 217). **Skupina referenční:** „reference group Skupina vztažná. Skupina lidí, ke které vzhlížíme a s kterou se porovnáváme tehdy, když hodnotíme sami sebe a své životní postavení.“ (Jandourek, 2001, s. 217). Dle Průchy: „Typ sociální skupiny, s níž se jedinec ztotožňuje nebo by se rád ztotožnil. Je pro něj natolik významná, že ochotně přijímá její normy chování, její postoje, aspirace, ideály. Referenční skupina plní funkci normativní.“ (2009, s. 243). **Skupina riziková:** „V sociopedagogických teoriích a výzkumech sociální skupina, která má ztížený přístup ke vzdělávání nebo je obtížně vzdělávatelná z důvodů své kulturní deprivace aj. příčin. Riziko je chápáno jako pravděpodobnost sociálního selhání, tj. neúspěch v společenském postavení a uplatnění. Mezi příčinami sociálního rizika je to zejm. nestabilita současné rodiny, ústavní výchova, příslušnost k etnické menšině, spolužití v lokalitě s nepřízřívavými lidmi aj.“ (Průcha, 2009, s. 247). **Skupina sekundární:** „secondary

group Skupina, jejíž členové jsou vůči sobě v relativně neosobních a málo emočně určitých vztazích.“ (Jandourek, 2001, s. 217). **Skupina sociální:** „social group Množství jedinců od dvou (pár, dyáda) až k velkým celkům přičemž vztahy mezi jedinci jsou pravidelné a trvalejšího rázu.“ (Jandourek, 2001, s. 217). **Skupina svépomocná:** „self-help group Malá skupina složená z jedinců, kteří jsou postiženi společným problémem a chtějí ho sami řešit.“ (Jandourek, 2001, s. 217). **Skupina vrstevnická:** „peer group Skupina dětí nebo mládeže přibližně stejného věku, jejíž význam spočívá především v tom, že v ní pokračuje proces socializace započatý v rodině.“ (Jandourek, 2001, s. 217). **Skupina zájmová:** „interest group Skupina založená za účelem dosažení specifických zájmů v politickém konfliktu.“ (Jandourek, 2001, s. 218). **Ohniskové skupiny:** „focus groups Způsob zjišťování postojů vůči určitým skutečnostem, případně myšlenkám. V klasické podobě byly o.s. složeny z expertů, ale mohou je tvořit i jiní zainteresovaní lidé.“ (Matoušek, 2008, s. 125). Skupina je více jak dva lidé, jedná se o shromáždění lidí za určitým účelem nebo cílem. Jsou různé druhy skupin, viz. výše. Důležité je, že skupina má svou dynamiku a svou vlastní specifickou.

Skupinová dynamika: „Psychologické síly a procesy působící v rámci malé skupiny (např. škol. třídy), které určují sociologické rysy skupiny jako celku a ovlivňují chování jednotlivých členů skupiny.“ (Průcha, 2009, s. 265). Je to vlastnost skupiny, to, co skupinu tvoří.

Sociabilita: „1 Schopnost jedince snadno navazovat kontakty s druhými lidmi. 2 Formovatelnost člověka prostřednictvím sociálních vlivů nebo schopnost přizpůsobit se jiným lidem nebo soc. podmínkám.“ (Jandourek, 2001, s. 219). Dle Průchy jde také o: „Družnost, přátelskost.“ (2009, s. 267). Dle Hartla lze doplnit: „schopnost vytvářet a udržovat mezilidské vztahy; začíná se vyvíjet již v prvním roce života.“ (2000, s. 548). Schopnost socializovat se.

Socializace: „socialization Proces, kterým se jedinec začleňuje do sociální skupiny, přičemž si osvojuje normy ve skupině panující, její hodnoty, učí se sociálním rolím spojeným s určitými pozicemi a dalším dovednostem a schopnostem.“ (Jandourek, 2001, s. 220). Dle Matouška: „Proces utváření osobnosti člověka.“ (2008, s. 193). Dle Průchy: „Celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti.“ (2009, s. 267). Dle Hartla: „postupné začleňování jedince do společnosti.“ (2000, s. 548). Socializace je začleňování, splynutí se společností.

Sociální chování: „Chování jednotlivců a sociálních skupin probíhající v procesech sociální interakce.“ (Průcha, 2009, s. 268). Každý jedinec má své vlastní sociální chování.

Sociální kompetence: „Je to soubor dovedností, návyků, postojů. Jejich jádrem je schopnost reflexe sociální situace i sebereflexe vlastního jednání.“ (Matoušek, 2008, s. 197). Každý jedinec vlastní určitou míru s. k. Záleží na vlivu rodiny, jak je velká.

Sociální pedagogika: „Disciplína pedagogiky zabývající se širokým okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Mezi tyto problémy patří zejm. poruchy rodiny a rodičovství; náhradní rodinná výchova; týrané, zneužívané a zanedbávané děti; delikvence a agrese mládeže; drogová závislost mládeže; dětská prostituce a pornografie; dodržování práv dítěte; resocializace a reedukace trestaných osob a další. Sociální pedagogika má tedy neobyčejně významnou úlohu v současné společnosti, v důsledku narůstající sociální patologie, kriminality mládeže aj. V ČR se disciplína intenzivněji rozvíjí až po r. 1989, nyní je i studijním oborem na některých fakultách, též v souvislosti s oborem nazývaným „sociální práce“.“ (Průcha, 2009, s. 269). Sociální pedagogika vychází ze samostatné vědy **sociologie**: „... , která pomocí analytických metod a empirických technik zkoumá struktury, funkce a souvislosti vývoje společnosti a objasňuje je formulacemi všeobecných zákonitostí a navrhováním teorií.“ (Jandourek, 2001, s. 222). Dle Matouška: „Odborná disciplína, která se zabývá rozpoznáváním sociálních činitelů ohrožujících vývoj člověka, a uplatňováním postupů, jež vyvažují jejich nepříznivé působení. S. p. se zaměřuje jak na ovlivňování ohroženého dítěte (dospívajícího, dospělého), tak na ovlivňování prostředí, v němž se ohrožená osoba pohybuje.“ (2008, s. 199). S. p. stojí mezi pedagogikou a sociologií. Z každého má významnou část a tvoří svou jedinečnost.

Sociální pozice: „Postavení jedince, které má v dané skupině ... Úzce souvisí se sociální rolí, kterou jedinec ve skupině hraje.“ (Průcha, 2009, s. 270). Ano, souhlasíme s výrokiem Průchy, jelikož plnění sociální role, je zastáváním sociální pozice ve společnosti.

Sociologie: „sociology (lat. societas = společnost, logo = slovo) Samostatná vědecká disciplína, která pomocí analytických metod a empirických technik zkoumá struktury, funkce a souvislosti vývoje společnosti a objasňuje je formulacemi všeobecných zákonitostí a navrhováním teorií.“ (Jandourek, 2001, s. 222). Dle Průchy: „Věda o společnosti, její struktuře a fungování, o sociálních skupinách, institucích, sociálních jevech a procesech, s nimiž člověk přichází do kontaktu během svého života ve společnosti. Některé směry sociologie

ovlivnily pedagogiku.“ (2009, s. 274). Dle Hartla můžeme doplnit: „věda o lidské společnosti, o jejím vzniku a životě, zakl. A. Comte.“ (2000, s. 549-550). Zabývá se společností, je podstatná pro sociální pedagogiku, jelikož z ní čerpá.

Sociologie mládeže: „Sociologická disciplína, která se zabývá zkoumáním mládeže, např. zkoumáním procesu dospívání, socializace mládeže, sociálněpatologických jevů v životě mládeže, jejich hodnot a postojů.“ (Průcha, 2009, s. 274). S. m. může být také přeloženo jako společnost mládeže, tudíž vše, co souvisí s mládeží a její socializací.

Sociologie výchovy: „Disciplína, která je považována za disciplínu jak sociologie, tak pedagogiky. Zabývá se zkoumáním: **1.** Místa a funkce výchovy ve společnosti; **2.** Vztahů mezi sociální strukturou a škol. vzděláváním z hlediska sociálních charakteristik subjektů; **3.** Fungování a efektů školy jako sociální instituce.“ (Průcha, 2009, s. 274). Můžeme také vysvětlit jako vliv výchovy na socializaci ve společnosti.

Společnost: „society **1** Nejobecnější systém lidského soužití. ...**2** Pojem s. je vždy součástí nějaké teorie lidského soužití. **3** S. je suma individuí, která se kontaktují a vzájemně interagují prostřednictvím sítě soc. vztahů. ...**4** Podle T. Parsonse je s. kolektivitou (→ sociálním systémem se společnými hodnotovými orientacemi a schopnostmi jednání) poskytující všechny funkce potřebné k vlastnímu udržení. **5** V teoriích kulturní antropologie je s. definována jako skupina individuí, která se vyznačuje zvláštní kulturou a je nezávislá na jiných skupinách. **6** S. je možno definovat výčtem některých vlastností, např. ohraničeným teritoriem, přítomností obou pohlaví a všech věkových vrstev, ...**7** corporation Organizace, která je právnickou osobou, je založena podle obchodního práva, může nabývat práva závazky, jež se nevztahují na její majitele nebo zaměstnance.“ (Jandourek, 2001, s. 235-236). Dle Matouška: „Souhrn individuí jednajících s ohledem na jednání druhých, a to v určitém historickém, prostorovém, kulturním a sociálním kontextu.“ (2008, s. 210). Dle Hartla: „skupina jednotl., kt. patří ke stejnému druhu a jsou organizováni kooperativním způsobem; zákl. hlediskem je existence vzájemné komunikace, kooperativní podstaty, kt. sahá za pouhou sex. aktivitu.“ (2000, s. 556-557). Velká skupina lidí, kde jsou ustáleny určité názory, postoje a normy.

Stratifikace sociální: „social stratification Těž soc. vrstvení.“ (Jandourek, 2001, s. 240). Dle Hartla: „rozvrstvení společnosti dle urč. znaků, např. příjmu, majetku, vzdělání, povolání, prestiže, bydliště.“ (2000, s. 568). Jedná se o rozvrstvení společnosti, kde základem je niž-

ší, střední a vysoká třída a elita. Dále, dle potřebných výzkumných šetření můžeme společnost rozdělovat dle výše uvedeného od Hartla.

Struktura sociální: „social structure Struktura sociálního systému, popř. struktura společnosti. Pojem s. s. umožňuje zachytit, co je ve společnosti přes všechny změny relativně trvalé, čím se daná společnost odlišuje od společnosti jiné, co tedy tvoří její identitu.“ (Jandourek, 2001, s. 241). Dle Hartla můžeme doplnit: „relativně trvalý systém rolí, norem, statusů a institucí ve skupině či společnosti.“ (2000, s. 571). Můžeme vysvětlit jako obsah sociální, určitý pro danou společnost.

Subkultura: „subculture Kultura dílčí skupiny, která se více nebo méně odlišuje od převládající, většinové a „oficiální“ kultury.“ (Jandourek, 2001, s. 243). Dle Hartla: „kultura uznávanými hodnotami odlišná od kultury dominantní, již je ale součástí.“ (2000, s. 574). Průcha hovoří o: „Kultura odlišná (upřednostňovanými hodnotami a způsoby chování) od dominantní kultury, jež je přesto její součástí, např. žákovská subkultura nebo různé subkultury mládeže.“ (2009, s. 294). Dle Matouška: „Soubor specifických norem hodnot, vzorců chování, které určují životní styl určité skupiny. Tento styl je zřetelně odlišný od stylu života v širším společenství, do něhož příslušníci s. z nějakého hlediska přesto patří. Zvláštní a významnou roli mají: jazykový kód, způsob úpravy zevnějšku, druh preferovaného zaměstnání, způsob trávení volného času. Zvláštním typem s. je tzv. **kontrakultura**, která vytváří normy, hodnoty a vzorce chování, které jsou v zásadním nesouladu s týmiž znaky dominantní kultury. Kontrakultura však nemusí být zaměřená proti většinové společnosti – může k ní vytvářet alternativní životní styl (takovou s. představují např. společenství radikálních environmentalistů žijících na farmách bez elektřiny a bez naftou poháněných strojů).“ (2008, s. 217). **Subkultura mládeže:** „youth subculture Kultura a formy sdružování, které vycházejí z životního stylu mládeže a kterými se mládež odlišuje od světa dospělých.“ (Jandourek, 2001, s. 243). Dle Matouška: Termín se objevil v sociologické literatuře v padesátých letech 20. Století ovlivněné t. Parsonsem. Označoval způsob života sdílený mladými lidmi, který je odlišný a v lecčems protikladný ke způsobu života dospělé společnosti. O dvacet let později začaly být odlišovány různé druhy.“ (2008, s. 217). S. je vždy pod hlavní kulturou dané společnosti, je to dáno již v názvu, kde „sub“ označuje něco podružného.

Šikanování: „bullying, mobbing Forma fyzického a duševního týrání druhých osob poskytující uspokojení z demonstrování moci a popř. i různé služby nebo výhody.“ (Jandourek, 2001, s. 247). Vyskytuje se kdekoliv. Dle Matouška: „Týrání v kolektivech, jehož pachate-

li i obětmi jsou osoby se stejnou formální pozicí ve skupině, často vrstevníci....může být reakcí na monotónní prostředí instituce, z níž není úniku. Mezi „legráckami“ a š. je tenká hranice.“ (2008, s. 223). Z pohledu Pedagogického slovníku, je šikanování: „Fyzické, psychické či kombinované ponižování až týrání žáků obvykle jinými žáky, vzácněji dospělými. Probíhá buď ve dvojici, nebo ve skupině.“ (Průcha, 2009, s. 297). Dle Hartla můžeme doplnit: „dle P. Říčana (1995) tělesné, psych. n. kombinované ponižování.“ (2000, s. 591). Sociální jev, který se objevuje, jak ve škole, tak i v zaměstnání. Jedná se zpravidla o velmi poškozující chování páchané na vybraném jedinci, který se nějakým způsobem liší od dané skupiny.

Škola: „school Instituce, která se zabývá vzděláním a výchovou jedinců, funguje podle zákonných norem, hodnotí podávané výkony a podle nich do značné míry směřuje další profesní dráhu jedince.“ (Jandourek, 2001, s. 247). Dle Matouška: „Instituce primárně sloužící k výchově (formování osobnosti) a vzdělávání.... kromě toho slouží š. společenské integraci.“ (2008, s. 224). Průcha hovoří o škole takto: „Obecně místo určené pro organizované vzdělávání, říditelji skupina, kroužek lidí (odborníků, umělců) sdílejících podobný názor. Jeden z nejfrekventovanějších a nejkomplexnějších pedagogických pojmů. .. Společenská instituce pro řízenou edukaci, pověřená vzděláváním a výchovou dětí a mládeže příslušných věkových stupňů, ...organizační jednotka se značnou mírou autonomie, realizující program formálního vzdělávání na určeném místě a v daném čase, ...společenství lidí, dospělých a dospívajících, specifické kulturní prostředí pro učení a setkávání generací, v němž se utvářejí vztahy a budoucí konfigurace dětí a mládeže v dospělosti.“ (Průcha, 2009, s. 297). Místo, kde se učí a jedinec získává odborné a všeobecné znalosti.

Teorie sociální směny: „social exchange theory S-gické paradigma vycházející z předpokladu, že každé soc. jednání lze pojímat jako soc. směnu.“ (Jandourek, 2001, s. 256). Neboli výměnný obchod. **Teorie učení:** „Ucelený a vnitřně konzistentní soubor obecných předpokladů a tvrzení, který se snaží vysvětlit podstatu psychického procesu učení, předvídat jeho průběh a umožnit účinné zasahování do něj.“ (Průcha, 2009, s. 311). Teoretické poznatky o učení. **Teorie vazby:** „attachment theory Teorie odvozující lidské chování podle typu vazby (přimknutí) mezi dítětem a první pečující osobou. Formuloval ji J. Bowlby, ... M. D. S. Ainsworthové existují zásadně dva typy vazeb – jistá a nejistá.“ (2008, s. 226). Teorie vazby můžeme specifikovat jako teorii závislosti, které může být pozitivní nebo negativní pro jedince ve společnosti. **Teorie výchovy:** „V nejširším pojetí (filozoficko-pedagogickém) totéž co pedagogika. V české odborné literatuře jsou v rámci

pedagogiky odlišeny dvě relativně samostatné disciplíny, a to teorie vzdělávání, .. a teorie výchovy,.. teorie výchovy je budována jako převážně filozofická disciplína.“ (Průcha, 2009, s. 311). Teoretické hledisko, jak vychovávat, působit na jedince.

Tradice: „tradition Vzorce chování předávané mezi předchůdci a následníky.“ (Jandourek, 2001, s. 259). Dle Hartla: „jakýkoli spol. zvyk, víra procházející generacemi; může platit též o institucích, technologii apod., např. černobíle kostičkované cvilinkové pracovní obleky řezníků.“ (2000, s. 624). Tradice je spojení mezi dřívější generací a nynější generací, je to ověřená činnost, která nese užitek a radost.

Učení: „learning Relativně trvalá změna chování v důsledku zkušenosti.“ (Jandourek, 2001, s. 265). Dle Průchy: „Jeden z klíčových psychologických pojmů, pro nějž neexistuje všeobecně přijímaná definice... Učení je proces, v jehož průběhu a důsledku člověk mění svůj soubor poznatků o prostředí přírodním i lidském, mění své formy chování a způsoby činnosti, vlastnosti své osobnosti a obraz sebe samého., Typologie učení. Učení můžeme členit podle řady hledisek.“ (2009, s. 324). Dle Hartla: „je aktivní a tvořivý proces, kt. rozšiřuje vrozený genetický program a rozšiřuje možnosti jedince, jeho smyslem je přizpůsobování se novým situacím. ... strukturace čili učení odstraňuje pocity nejistoty.“ (2000, s. 637, 639). **Učení Sociální:** „social learning Učení napodobováním příslušníků vlastního druhu.“ (Jandourek, 2001, s. 265). V Psychologickém slovníku je uvedeno: „**1** dle A. Bandury (1971) u., kt. se uskutečňuje pozorováním a modelováním chování, postojů a emocionálních reakcí druhých lidí; **2** dle M. Nakonečného (1995) složitý proces osvojování a využívání soc. zkušenosti v psych. činnosti jedince; **3** za u. s. se považují i činnosti zvířat naučené metodou pokusu a omylu a soc. učením rozšířené; dále je uváděno učení sociální aktivní a řízené.“ (Hartl, 2000, s. 649). Činnost, při které se obohacujeme, a zůstává v nás.

Uznání sociální: „Uznání jedinci nebo jeho jednání ze strany soc. prostředí ... je druhem pozitivní sankce, která stabilizuje soc. vztahy, motivuje k výkonu a posiluje tendence k odměňovanému jednání, takže je důležitým faktorem v procesu socializace.“ (Jandourek, 2001, s. 267). U. s. se můžeme dočkat v případě, že je v souladu plnění sociálních rolí se sociálním prostředím.

Veřejnost: „public Oblast života odlišná jak od soukromé, tak od státní sféry... umožňuje vytvářet veřejné mínění, které plní určité funkce vůči státu.“ (Jandourek, 2001, s. 271). Zde se můžeme pozastavit nad tímto pojmem. Jelikož veřejnost je každý člověk, který patří do společnosti, nejsou to výjimeční lidé, kteří byli pasováni do statusu veřejnosti. Zde je otáz-

kou, kdo přesně vytváří veřejnost a její mínění. Nasnadě jsou média, která zasahují do společnosti a prezentují veřejné mínění.

Vliv sociální: „social influence Každé chování osoby nebo skupiny, které má přímo nebo nepřímo vliv na budoucí chování nebo postoje jiných osob takovým způsobem, že by k nim v případě nepřítomnosti tohoto v. s. nedošlo ... je obecnější pojem než moc, vláda nebo sociální kontrola.“ (Jandourek, 2001, s. 272). Hartl uvádí: „dle D. Kreche vliv společnosti na jedince prostředky: a) donucovacími – zákon, vyhláška, sankce, b) normativními – soc. kontrola, role, obyčej, c) spontánními – neformální kontakty.“ (2000, s. 672). Zde můžeme souhlasit s Hartlem, který uvádí, že vlivem sociálním může být vše, co se týká společnosti a co ji tvoří.

Vrstva společenská: „stratum Velká skupina lidí, jejíž členové mají společný určitý sociální znak – např. zdroj příjmu, životní úroveň, věkové složení, někdy i charakter práce.“ (Matoušek, 2008, s. 210). **Vrstva sociální:** „social strata Skupina obyvatel, jejíž příslušníci vykazují určité společné znaky a odlišují se jimi od jiných skupin v hierarchicky členěné sociální struktuře.“ (Jandourek, 2001, s. 273). Neboli třída neboli kasta. Lidé, které spojuje určitý zásadní znak.

Výchova: „Proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Různá pojetí výchovy byla ovlivněna sociokulturními podmínkami, odlišnými koncepcemi pojetí člověka, akcentací jednotlivých stránek výchovného procesu.“ (Průcha, 2009, s. 345). Dle Hartla: „záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury apod.“ (2000, s. 680). V. můžeme označit jako cílenou činnost osoby A na osobu B, kde chceme docílit změny. **Výchova pro volný čas:** „Rozvíjení schopnosti žáků oceňovat volný čas jako hodnotu, využívat ho smysluplně a racionálně pro svůj rozvoj, plánovat a vybírat si vhodné činnosti. Vztahuje se k intelektuálním, estetickým, tvůrčím a výrazovým činnostem; k participaci a diváctví, k rekreaci a relaxaci. Je součástí všeobecného vzdělávání orientovaného na rozvoj osobnosti.“ (Průcha, 2009, s. 346). Je důležité, aby se vzdělávali lidé ohledně volného času, jelikož s ním neumějí nakládat.

Zájmová činnost: „Pěstování a rozvíjení specifických sklonů, zájmů a koníčků.“ (Průcha, 2009, s. 377). Cokoliv, co člověka obohacuje a člověku činí radost.

Zájmové vzdělávání: „termín vyjadřuje různé edukační aktivity, které probíhají mimo školní prostředí, tedy jako neformální vzdělávání.“ (Průcha, 2009, s. 377). Činnost, která je mimo vyučování, ale vede k získání dalších informací v zájmové oblasti.

Závislost: „dependency 1 Vzájemný vztah, ve kterém nějaký objekt nebo jev nemůže plně nebo trvale existovat bez jiného objektu nebo bez podmínek tímto objektem vytvářených.“ (Jandourek, 2001, s. 278). Dle Matouška: „Stav, v němž se člověk není schopen obejít bez určité látky, případně činnosti. Má obvykle jak stránku fyzickou, tak psychickou i sociální.“ (2008, s. 254). V psychologickém slovníku je uvedeno: „stav chronické n. periodické otravy opakovaným použitím přirozené n. syntetické drogy, kt. poškozuje postiženého i společnost.“ (2000, s. 699). Závislost je neustálá potřeba, pokud ji člověk nemá pod kontrolou, je dobré se obrátit na odborníka. Závislost má přímou souvislost s osobnostním pojetím jedince.

Změna sociální: „social change Proměna kvantitativních a kvalitativních vztahů mezi materiálními a duchovními prvky a silami v sociální struktuře. Modifikace základních soc. institucí v daném období.“ (Jandourek, 2001, s. 280). Změna učiněná nebo způsobená v rámci socializace.

Životní styl: „Typický způsob uspořádání činností, jednání lidí, vztahů, vědomí hodnot, norem a věcného prostředí ve společnosti, které je integrací životních způsobů jedinců. Na převládajícím životním stylu závisí prestiž vzdělání, postoj veřejnosti ke škole aj.“ (Průcha, 2009, s. 390). To, jak člověk žije a prezentuje svůj život ve společnosti.

Životní způsob: „Dá se vztahovat na jedince, rodinu, skupinu osob, celou populaci ... jde o ustálenou formu života v určité životní etapě ... je determinován zvláštnostmi společnosti.“ (Průcha, 2009, s. 390 – 391). To, jak jedinec přistupuje k věcem, výzvam.

PŘÍLOHA PIII: STRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

Rozhovor s chlapcem / dívkou (nazvat pracovním jménem)

Vliv rodiny na trávení volného času mládeže.

Dne: 2015, v .. : .. h.

A) ÚVOD – souhlas s nahráváním a definice volného času

Představení.

Souhlas s nahráváním rozhovoru a následným použitím v bakalářské práci.

A – autorka bakalářské práce

Ž – chlapec / dívka, s kterou je rozhovor uskutečněn o jeho volném čase a rodině

A – Souhlasíš s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely bakalářské práce?

Ž –

Definice volného času: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, 2009, s. 341).

A – Rozumíš definici volného času, kterou jsem Ti přečetla?

Ž –

Otázka č. 1

A – Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)

Ž –

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2

A – Srovnej délku trávení volného času se svými kamarády ve svém věku.

Ž –

Otázka č. 3

A – Srovnej počet zájmů ve volném čase se svými kamarády/spolužáky.

Ž –

Otázka č. 4

A – O co se podle Tebe dnes zajímají tvoji kamarádi/spolužáci? Čím se baví?

Ž -

Otázka č. 5

A – Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády/spolužáky důležitý?

Ž -

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6

A – Myslíš si, že vzor trávení volného času si neseš ze své rodiny?

Ž –

Otázka č. 7

A - Jaký ti dali vzor pro trávení volného času?

Ž –

Otázka č. 8

A - Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?

Ž -

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ - SROVNÁNÍ

Otázka č. 9

A – Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není)

Ž –

Otázka č. 10

A – Jak vnímáš, zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů Tvých spolužáků?

Ž -

Otázka č. 11

A – Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní další výběr dětí / mládeže ve volném čase?

Ž –

Otázka č. 12

A – Myslíš si, že více to, jak trávíš svůj volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?

Ž –

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13

A - Myslíš si, že je těžké v dnešní době si najít volný čas?

Ž -

Otázka č. 14

A – Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na volný čas?

Ž –

Otázka č. 15

A - Přinesla rodina tobě nějaké přímo vzory, které používáš dnes ve svém volném čase?

Ž –

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16

A – Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času (baví, užívají si to)?

Ž -

Otázka č. 17

A – Co děláš jinak nebo oni dělají jinak?

Ž -

Otázka č. 18

A – Jaké formy volného času preferuješ?

Ž –

Otázka č. 19

A – Jak bys chtěl/chtěla do budoucna trávit svůj volný čas?

Ž –

Otázka č. 20

A – Potřebuje člověk i dnes zázemí rodiny?

Ž -

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21

A – Z jaké jsi rodiny?

Ž -

PŘÍLOHA PIV: PŘEPIS PŘEDVÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

Rozhovor s chlapcem Adamem.

Vliv rodiny na trávení volného času mládeže.

Dne 27.3.2015, v 17:15 h.

A) ÚVOD – představení, souhlas s nahráváním a definice volného času

A – autorka bakalářské práce

Ž – chlapec / dívka, s kterou je rozhovor uskutečněn o jeho volném čase a rodině

A – **Souhlasíš s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely bakalářské práce?**

Ž – *Ano*

A – *Tento rozhovor, který bude nahráváný a uvedený jako rozhovor číslo jedna a pracovní název bude Adam.*

Definice volného času: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, 2009, s. 341).

A – **Rozumíš definici volného času, kterou jsem Ti přečetla?**

Ž – *Ano*

Otázka č. 1

A – **Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)**

Ž – *Jmenuji se Adam, chodím na desátou základní školu, a co bylo to poslední?*

A – *Kolik je ti let.*

Ž – *14*

A – *A patnáct ti bude tento rok.*

Ž – Jo.

A – a teď o tom volném čase. Tady je důležité, abys v tom duchu v jakém se to ponese ti musím udělat tu definici toho volného času. Takže definice pro tu bakalářskou práci je taková, že je to opravdu jenom čas, který máš ty sám pro sebe. To znamená, když vezmeš těch 24 hodin a odkrojíme od toho spánek a odkrojíme z toho školu, potom doma třeba co máš nějaké kroužky a takhle, tak jenom ten volný čas který máš sám pro sebe. Jo? Rozumíš tomu?

Ž – Jo.

A – Tak. Takže další otázka.

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2

A – Srovnej délku trávení volného času se svými kamarády ve svém věku. Jestli máš třeba ty víc volného času nebo oni mají víc volného času.

Ž – Oni.

A – Oni. A ty máš hodně ten čas zaneprázdněný povinnostmi nebo spíš nějakýma koníčkama?

Ž – No, basketem a klavírem. A školou.

A – Takže basket, klavír.

Ž – A škola.

A – Takže škola. ...a klavír, jo? Abychom to tak...Dobře.

Otázka č. 3

A – Srovnej počet zájmů ve svém volném čase se svými kamarády/spolužáky. Ty toho máš víc nebo míň.

Ž – Co dělám?

A – Ano, co děláš.

Ž – Asi víc.

A – Tak, víc.

Otázka č. 4

A – O co se podle Tebe dnes zajímají tvoji kamarádi/spolužáci? Čím se baví?

Ž - Hry na počítači.

A – Hry na počítači. A jsou to takové ty online hry nebo jenom hry že třeba jenom sám hraje jeden, nebo se seskupují?

Ž – Spíš se seskupují a přes Skype. A to by mně nebavila. Oni jsou takoví moc dětští moji spolužáci.

A – Aha. A spíš že z těch her je něco agresivního jako třeba střílečky a bitky, nebo třeba mají nějakou adventure nějakou že musí postavit něco?

Ž – To postavení si myslím, že ne, buď nějaké závody, nebo ty střílečky.

A – A co zajímá tebe? U čeho si třeba odpočineš, nebo u čeho trávíš ten volný čas?

Ž - Dám si třeba sluchátka a pustím si nějaký dobrý film. Nebo jdu ven, hodně rád chodím ven.

A – Hm.

Otázka č. 5

A – Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády/spolužáky důležitý? Jako z toho všeho, co oni dělají, co dělají nejraději nebo co by chtěli dělat?

Ž – Hrají na počítači.

A – Hry na počítači.

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6

A – Myslíš si, že vzor trávení volného času si neseš ze své rodiny? Když to porovnáš, třeba tak jak tě vedli vaši?

Ž – Asi jo.

A – A co třeba přesně bys řekl? Já nevím, co děláš podle vašich nebo co tě třeba vaši naučili.

Ž – Tak nebýt na tom počítači, odpočívat.

A – Třeba i s tím venkem? Chodíš rád ven? Vaši jsou taky aktivní, že třeba se jdou projít?

Ž – Jezdíme na chatu.

A – Hm. Dobře.

Otázka č. 7

A - Jaký ti dali vzor pro trávení volného času? To už jsme vlastně v té otázce, že tě třeba vezmou na tu chatu, že jste venku.

Ž – Hlavně na té chatě. Tam je vlastně všechno. Já tam mám motorku, takže...

A – I motorku? Takže takové to trávení kolem té chaty, práce třeba a tak.

Otázka č. 8

A - Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?

Ž – To nevím.

A – Abych ti to přiblížila. Třeba, když bys měl na výběr, jak jsme si řekli ty online hry a třeba jít ven. Tak jestli to, že by jsi šel ven, jestli k tomu tě vedli ti vaši.

Ž – Naši.

A – Jo. Takže ano.

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ - SROVNÁNÍ

Otázka č. 9

A – Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není) Máte třeba vy jako rodina nějaký volný čas nebo máte plný program nebo trávíte rádi volný čas?

Ž – Tak my jsme skoro furt na té chatě.

A – Takže když je volný čas po práci, po povinnostech, tak se seberete a jedete na chatu.

Ž – Jsme na chatě nebo mám zápasy.

A – Nebo máš zápasy.

Ž – Což bylo tento rok každý víkend.

Otázka č. 10

A – Jak vnímáš, zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů Tvých spolužáků? Třeba jestli se vaši zajímají o to, kde jsi po škole, jestli třeba neležíš nebo nehraješ a jestli třeba od tvých spolužáků se rodiče taky zajímají? Nebo jestli přijdou a je jim to jedno.

Ž - To nevím.

A – Nevíš.

Ž – O to jsem se nezajímal.

A – Není to třeba jako „mamka mi furt volá, ptá se kde jsem, to je hrozné“ a tak různě.

Ž – Jo, asi jo. Jako spíš u těch u holek.

A – Spíš u holek než u kluků. A vaši se třeba zajímají, jestli ten den jsi třeba šel do té hudby. Možná to vyzní jako kontrola ale spíš jestli se ptají jestli ví, že tam chodíš.

Ž – Ne oni ví, že tam jsem.

A – |Jo tak to je hezké.

Ž - Jen otec se furt ptá a volá mi.

A – Takže ho to zajímá, to je dobře.

Otázka č. 11

A – Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní další výběr dětí / mládeže ve volném čase? Když třeba ti rodiče, dám příklad. Budou sedět pořád u počítače nebo u TV a když to uvidíš třeba ty, tak budeš dělat to samé nebo se budeš spíš toho vyvarovat?

Ž – Spíš vyvarovat.

A – Spíš vyvarovat.

Ž – Tak taky pokud by mně to bavilo, tak podle toho jestli by mně to bavilo, tak asi taky budu dělat to co oni a pokud ne, tak bych to nedělal.

A – A když se vrátíme k tomu, že jsi říkal, že vaši mají čas tak tě vezmou na tu chatu, tak jsi tam taky rád?

Ž – Jo, moc.

A – Moc.

Otázka č. 12

A – Myslíš si, že více to, jak trávíš svůj volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?

Ž – Rodiče.

A – Rodiče.

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13

A - Myslíš si, že je těžké v dnešní době si najít volný čas?

Ž - Celkem jo.

A – Celkem jo.

Otázka č. 14

A – Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na volný čas?

Že ta rodina v tom hraje tu důležitou roli?

Ž – Asi ne.

Otázka č. 15

A - Přinesla tobě tvoje rodina tobě nějaké přímo vzory, které používáš dnes ve svém volném čase? Byla to třeba i ta chata, nebo to že rád chodíš ven?

Ž – No basket, klavír, chata, takže jo.

A - Když se ještě vrátím k té otázce před tím, tak ti ji ještě jednou přečtu. Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na volný čas?

Ž – No na ten jakoby volný čas úplně sám nebo jako na ten basket?

A – No na ten volný čas, protože vaši tě vlastně vedli k tomu klavíru a zároveň tě to baví. Takže je to takové jako že ti tě jako v uvozovkách naučili.

Ž – Tak asi jo teda.

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16

A – Máš nějakou zpětnou vazbu, víš co je zpětná vazba? Když třeba mamka ti něco vysvětluje a zeptá se „Pochopil jsi to?“ a ty řekneš „Jo“. Když spolu takto mluvíme a já se tě zeptám, jak se máš a ty mi řekneš „dobře“, tak to je pro mě zpětná vazba, že mě posloucháš, že mně slyšíš. A máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků nebo kamarádů jak tráví volný čas?

Ž - Jo.

A – Jo.

Otázka č. 17

A – Co dělají jinak než ty?

Ž - Tak chodí na ten počítač, jsou doma a asi míň sportují. A nehrají na ten nástroj.

Otázka č. 18

A – Jaké formy volného času preferuješ? Ty máš hudební zaměření, máš ten venek, říkal jsi, že někdy si prostě lehneš a poslechněš si tu muziku. Co z toho nejvíc preferuješ?

Ž – Asi ten sport.

A – Sport.

Ž – Auta. Sport a auta.

A – Auta jako že tě baví je opravovat nebo se o ně zajímáš nějak víc?

Ž – Všechno. Všechno.

A – Všechno kolem aut.

Otázka č. 19

A – Jak bys chtěl/chtěla do budoucna trávit svůj volný čas? Když si představíš, že už jsi na vysoké a najednou skončí zkouškové, už nebudeš muset nic, a budeš mít spoustu volného času.

Ž – To vůbec nevím, jak to bude vypadat a podle toho co pak budu dělat. Protože to není jisté.

A – A z toho co děláš dneska, u čeho bys chtěl třeba zůstat?

Ž - U toho basketu. A klavír taky a u aut.

Otázka č. 20

**A – A poslední otázka. Potřebuje dneska mladý člověk jako ty a tvoji spolužáci záze-
mí rodiny?**

Ž - To určitě.

A – Určitě. A v čem bys to třeba spatřoval úplně to nejlepší nebo tak jako. V čem jsou třeba pro tebe vaši jako nejlepší, proč jsi rád, že je máš?

Ž – To nevím.

A – Dobré. Tak Je to všechno, já ti moc děkuji

PŘÍLOHA PV: PŘEPIS STRUKTUROVANÝCH ROZHovorŮ

Rozhovor s dívkou Antonii.

Vliv rodiny na trávení volného času mládeže.

Dne 1.4.2015, v 18:13 h.

A) ÚVOD – představení, souhlas s nahráváním a definice volného času

A – autorka bakalářské práce

Ž – chlapec / dívka, s kterou je rozhovor uskutečněn o jeho volném čase a rodině

A – Souhlasíš s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely bakalářské práce?

Ž – *Ano*

A – Antonie, potom ten rozhovor bude rozklíčovaný s jiným pracovním názvem, nebude tam uvedené tvoje jméno. Jenom abys věděla. Dnes máme 1.4. a čas máme 18. 13 hodin. V úvodu tě seznámím s tím, co je definice toho volného času. Máme to podle pana profesora Průchy, který říká, že když vezmeme těch 24 hodin a ořežeme to o takové věci doma jako je vynášení košů a starání se o sourozence, tak to co ti zbyde. Jo, jestli tam třeba máš i nějaký ten kroužek a takové věci, takže opravdu jenom ten čas, který máš pro sebe.

Definice volného času: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, 2009, s. 341).

A – Rozumíš definici volného času, kterou jsem Ti přečetla?

Ž – *Ano*

Otázka č. 1

A – Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)

Ž – Jmenuji se Antonie, mám *18 let*, už a chodím do školy na *gymnázium Tomáše Garrigue Masaryka*. Chodím *na Vsetín*, studuji už třetím rokem a definici rozumím a to je myslím všechno.

A – Super, děkuji.

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2

A – **Srovnej délku trávení volného času se svými kamarády ve svém věku.**

Ž – Tak myslím si, že oproti mým kamarádkám v mém věku, třeba spolužačkám tak *nemám tolik volného času* jako ony i když studuji na gymplu tak tam je hodně učení a myslím si, že to nám všem zabere hodně ale i tak máme kroužky navíc. Chodím do ragby, takže to jsou tréninky. Se ségrama trávím hodně volného času, že třeba chodíme ven, hrajeme různé hry a tak. Taky hrají na klavír, ale myslím si, že oproti nim tolik volného času nemám. Jakože ony chodí ven s holkama a tak. Myslím si, že toho mají víc.

Otázka č. 3

A – **Srovnej počet zájmů ve volném čase se svými kamarády. I přes to, že jsi říkala, že máš méně toho volného času, ale stejně ho máš pěkně vyplněný a jestli třeba ty holky raději půjdou jenom na pokec nebo jestli třeba tam mají taky nějaké koníčky nebo to tráví nějak aktivněji.**

Ž – Jo tak to určitě. Myslím si, že já *mám teda těch zájmů a koníčků asi víc než ostatní moje kamarádky*, ale myslím si, že taky určitě některé mají svoje. Nějaký sportovní kroužek nebo nějaký nástroj třeba. Ale i tak si myslím, že pořád mám těch zájmů asi víc.

A – Děkuji.

Otázka č. 4

A – **O co se podle tebe dnes zajímají tvoji kamarádi / spolužáci? Záleží třeba, která skupina ti je bližší. Kamarádi, co máš, nebo jestli se to prolíná a spolužáci jsou zároveň kamarádi, se kterýmá takto trávíš volný čas? A co je víc baví nebo čím se baví?**

Ž - Tak celkově mí vrstevníci se asi baví buď *na počítači*, nebo *na internetu* že jsou, nebo asi tím, že jdou *prostě ven a pokecat a s kámošema* a tak. Takže tím si myslím, že zaplní svůj volný čas.

A – A čím třeba nebo co jako víc by sis troufla odhadnout? Jestli třeba víc ten počítač nebo to že půjdou tak jako ven a povídat si?

Ž – No myslím si, že víc jsou na tom facebooku třeba, že tam pak jsou třeba 4, 5 hodin a venku pak jsou třeba hodinu nebo dvě. Takže asi jako že ten internet je víc.

Otázka č. 5

A – Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády/spolužáky důležitý? To už jsme tak trošku navázaly.

Ž - Tak asi jde o to, jestli je víkend nebo normální pracovní den. Tak třeba když už je konec jako týdne, pátek, tak to většinou jdou na nějakou zábavu nebo **akci** tak to je pro ně hodně důležité, že třeba přežívají z pondělí do pátku, aby šli na nějakou tu akci a jinak si myslím, že asi **jdou ven s kamarády** a tak. To je asi to, co nejvíc dělají. To je asi naplňuje.

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6

A – Myslíš si, že vzor trávení volného času si ty sama neseš ze své rodiny?

Ž – No já si myslím, že **určitě** a že mamka s tatškou jsou mi velkým vzorem. Že to co dělají oni tak jsem převzala i já nebo alespoň z části. Takže třeba když tatka má rád sporty, tak to jsme všichni převzali po něm, takže se tomu věnujeme. Takže určitě mám ten vzor z rodiny.

A – A dalo by se třeba říci, že někdo by tě něco naučil, co se ti třeba líbí a v čem třeba pokračuješ nebo jako navazuješ na tu tatkovou činnost? Třeba v tom sportu, jestli je nějaká aktivita, kterou vyloženě dělal tatka a ty víš, že to děláš ty nebo ségra, tedy jakoby v tom pokračujete?

Ž – Tak třeba tatka hodně měl rád volejbal a fotbal a třeba ségry teď hrají fotbal, takže v tom pokračují. Takže to určitě. Ne přímo já ale ségry.

A – Tak to je moc hezký příklad.

Otázka č. 7

A - Jaký ti dali vzor pro trávení volného času? Vzorem se tady míní jako aktivní, pasivní, nebo třeba ses zmínila, že tatka hrál fotbal, to je právě přímo ono.

Ž – Tak vždycky mamka s tatškou, dokud nás ještě bylo míň nebo tak když jsme byli mladší, tak jsme *trávili volný čas aktivně, chodívali jsme na výlety* a jakože nás hodně tlačili do těch kroužků, abychom nějak ten čas zaplnili a neseděli doma. To vůbec jako u nás nebylo. Až potom později, čím nás bylo víc, tak už neměli tolik času a byli unavenější. Takže ale dřív prostě ten základ z dětství, takže jsme to trávili aktivně a nějak to vyplnili ten volný čas.

A – Doplnující otázka jenom pro náš výzkum abychom věděli, kolik vás je doma. Děti sedm a dospělí.

Otázka č. 8

A - **Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?**

Ž – Tak z *části určitě jo* a myslím si, že kdyby nesouhlasili s tou aktivitou, co jsem si vybrala, tak by asi nebyli pro. Ale určitě to ovlivnili.

A – A když to dáme třeba procentuálně. Představme si, že je to koláč a je to třeba 50 na 50 nebo spíš 60 na 40, čemu by ses víc přiklonila?

Ž – Tak 40 na 60. Tak ze čtyřiceti procent to ovlivnili. Ale z 60 jsem si do toho šla sama.

A – Doplnující otázka. Když třeba jsi přišla s nějakým kroužkem, který jsi chtěla dělat, povykládali jste si o tom, podpořili tě nebo třeba řekli ne, to není podle našich představ a rezolutně to zamítli?

Ž – Tak já jsem si vždycky, co jsem si vybírala tak to byly sporty a to se jim vždycky líbilo, takže jsem nikdy neměla problém s tím, že by mně nepodpořili. Takže tím, že to bylo vlastně něco, co se jim líbilo, tak jsem s tím neměla problém a podpořili mně.

A – Super, děkuji.

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ - SROVNÁNÍ

Otázka č. 9

A – **Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není). Jestli tam je ten volný čas nebo jestli tím pádem že je vás doma tolik, tak si toho nevšimneš?**

Ž – No, myslím, že *je ho málo* a že každý si ho tráví v úplně jinou dobu. Že vlastně každý si studuje jinde, že prostě každý si ho najde v jinou chvíli a že většinou ho dohromady netrávíme. To fakt třeba v sobotu, když se sejdeme všichni, tak sem tam někdy jdeme na ně-

jaký ten výlet nebo se díváme na film. Ale fakt jako že bychom přes týden, tak to se stane tak jednou a to je dobré když jednou.

A – A máte třeba nějakou opravdu jako pravidelnost, kdy se opravdu třeba sejdete? Dám příklad, třeba nedělní oběd, kdy jako opravdu máma s tátou trvají na tom, že teď vás tady chceme mít všechny.

Ž – Asi ten nedělní oběd, to je tak jediné. To vlastně dojdeme ze sboru a dojdeme ze sboru a to máme ten oběd, takže to fakt všichni jsme tam. Ale jinak pravidelně asi ne.

Otázka č. 10

A – **Jak vnímáš zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů Tvých spolužáků?**

Ž - Tak já si myslím, že *rodiče se starají o nás až moc někdy*, někdy je to až přehnané ale myslím si, že je to pěkné a vážím si toho. A myslím si, že u některých mých spolužáků že jim to chybí nebo to tak vnímám. Takže u nás je to jako 100 % nebo alespoň z mamčiny strany. A myslím si, že jenom jak vnímám, co třeba jim rodiče dovolí, tak že ten zájem je *v naší rodině větší*.

A – I přes to, že vás je tolik. Tak to tam prostě je.

Ž – Ano.

Otázka č. 11

A – **Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní další výběr dětí / mládeže ve volném čase?**

Ž – Jo tak já si myslím, že ten *aktivní přístup je určitě důležitý*, takže určitě ovlivňuje ten další vývoj. Takže určitě.

Otázka č. 12

A – **Myslíš si, že více to, jak trávíš svůj volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?**

Ž – No *když jsem byla malá, tak určitě rodiče*, protože to jsme pořád něco dělali s rodinou, takže to ovlivnili a to se vlastně přeneslo i do této doby. Ale teď jak jsem na té střední, tak to *hodně ovlivňují kamarádi*, takže je to tak půl napůl, že hodně zůstalo z dětství, ale teď jsem si našla plno jako aktivit co dělám jenom s kamarádama a míň zase trochu vynechávám tu rodinu.

A – To je přirozené.

Ž – No právě.

A – Během vývoje je to naprosto přirozené

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13

A - **Myslíš si, že je těžké v dnešní době si najít volný čas?**

Ž - Já si myslím, že když jako se chci nějak odreagovat a *chci si ho najít, tak že to není problém*, ale tak určitě je tady plno povinností buď třeba doma, nebo i do školy. A na tom gymplu je toho hodně. Takže asi jako je to těžké ale opravdu když to potřebuju tak si myslím, že si ten volný čas vždycky najdu.

Otázka č. 14

A – **Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na volný čas?**

Ž – *Já si myslím, že určitě*, že když si to nesu z dětství a mám nějaký ten určitý režim a mám to zažité ty návyky, tak že se mi to přenesou i do budoucnosti a když si to navyknu tak mi to může pomoci si to jako nějak zautomatizovat.

A – Že tě to vlastně oni naučí.

Ž – Ano.

Otázka č. 15

A - **Přinesla rodina tobě nějaké přímo vzory, které používáš dnes ve svém volném čase?**

Ž – Tak asi to, že *abychom to trávili nějak smysluplně*, abychom neztráceli čas. To vždycky mamka s tatškou se snažili a v tom mám určitě vzory. A i oni mně byli vzorem, protože to dělali. Takže třeba ty sporty hlavně, že se hýbeme a že jim na to záleží, abychom něco dělali.

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16

A – **Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času? Tady se to myslí tak, jestli třeba se v tom volném čase nudíš a ty v uvozovkách máš z toho užitek pro sebe, že tě to obohacuje, že si zaběháš, zahrajete si volejbal a jestli protože**

oni ti říkají „ale po škole jako já nevím co budu dělat“ a mávneš nad tím rukou, protože ty víš, že půjdeš na volejbal a že toho máš tolik, takto se to jako poměrově myslí.

Ž – Tak já si myslím, že třeba mezi spolužákama, když to srovnám, tak asi jo, asi jakože oni většinou buď se jdou učit, ale *většinou neví co dělat*, jakože nemají žádné plány. Já třeba hodně plánuju. Takže nevím, asi to mám víc naprogramované, co budu dělat. Oproti ostatním asi jo.

A – Ono je dobré vědět, co tě čeká jako dál.

Ž – Ano, mně to tak vyhovuje.

A – Někdo říká, že je to jako nalajnované, ale někdo říká, že je lepší vědět, co bude dál.

Otázka č. 17

Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času ty a oni, co ty děláš jinak nebo co dělají oni jinak?

A – Už jsme se tady o tom bavily, ty jsi to zmínila teď, že oni neví, co mají dělat, že tam budeš mít třeba volejbal, nějaký ten sport a tak.

Ž – Ano. Takže co dělám jinak já a co oni?

A – Ano.

Ž – Tak *já asi že prostě vím, co budu po škole dělat*, nějak to mám asi zhruba vím dopředu. Takže jako většinou to co si připravím nebo vím, co budu dělat, tak dělám a oni neví, asi většinou *dojdou domů a přemýšlí, co budou dělat* a jako že to asi nemají tolik uspořádané jako já.

A – Dobře.

Otázka č. 18

A – Jaké formy volného času preferuješ?

Ž – Tak já preferuji být s těma, které mám ráda. Takže buď s kamarádama, nebo i s rodinou bývám ráda. Sice teď asi víc s kamarádama, ale o víkendu jsem ráda, když se sejdeme celá rodina nebo alespoň na chvíli nebo když mám volný čas tak nějaký sport nebo do posilky nebo něco, kde se můžu odreagovat. Aby to nebyla furt škola, škola.

A – Jasně. Když se můžeme zaměřit na tu formu aktivní pasivní, když si můžeš vybrat taky z těchto dvou slov. Pasivní je třeba, že jenom se nehýbáš, nevydáváš žádnou aktivitu a to aktivní je opravdu to že jdeš cvičit. Co třeba by ses víc k čemu přiklonila?

Ž – Tak já určitě to *aktivní*, ale musím přiznat, že to mám tak na střídačku. Že třeba jeden den jdu pak něco dělat a pak celý den strávím tak jako pro mě užitečně, ale někdy se pak dostanu k tomu, že jen u něčeho sedím, takže určitě se přikláním k tomu aktivnímu, ale v praxi to mám tak asi půl na půl.

A – To je přirozené. Nemusíš mít každý den prostě perfektní a uběhnout sto kilometrů to taky nejde.

Otázka č. 19

A – **Jak bys chtěl/chtěla do budoucna trávit svůj volný čas?**

Ž – Tak do budoucna když beru to, že bych neměla tolik té školy tak určitě bych chtěla sportovat a takto trávit ten čas, abych to pak využila nějak užitečně. Ale tak jako že *jsem spokojená s tím, jaký ho mám nyní, ale jako vždy je co zlepšovat*, takže když pak sedím u toho počítače nebo tak, tak to bych chtěla nahradit třeba něčím jiným.

Otázka č. 20

A – **A poslední otázka. Potřebuje dneska mladý člověk jako ty a tvoji spolužáci záze-
mí rodiny?**

Ž - *Jo*, já si myslím, že tohle je úplně důležité a rodina nám už od narození nám dává strašně moc, takže to je hodně důležité. Když máme dobré zázemí tak to prostě celkově ovlivňuje náš život a to jak ten život povede, takže to si myslím, že to je důležité.

A – To je moc krásné. Děkuji a přeji všechno nejlepší.

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21

A – **Z jaké jsi rodiny?**

Ž – *Úplná rodina, maminka a tatínek a sedm dětí.*

Rozhovor s chlapcem Bedřichem.

Vliv rodiny na trávení volného času mládeže.

Dne 1.4.2015, v 18:35 h.

A) ÚVOD – představení, souhlas s nahráváním a definice volného času

A – autorka bakalářské práce

Ž – chlapec / dívka, s kterou je rozhovor uskutečněn o jeho volném čase a rodině

A – **Souhlasíš s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely bakalářské práce?**

Ž – *Ano*

A – *Děkuji. Celý ten rozhovor bude použit pro bakalářskou práci a pracovní název tam bude jiný než tvé jméno, takže to bude anonymní. Ano?*

Definice volného času: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, 2009, s. 341).

A – **Rozumíš definici volného času, kterou jsem Ti přečetla?**

Ž – *Ano*

Otázka č. 1

A – **Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)**

Ž – *Chodím na devátou základní školu ve Zlíně a hlásím se na policejní a průmyslovou školu a je mi 16 let.*

A – *Teď budu definovat volný čas. Máme to od pana profesora Průchy. Volný čas je jen čas, který máš ty sám pro sebe. Nemáš tam školu, nemáš tam učení, nemáš tam povinnosti doma, je to opravdu jen ten tvůj volný čas. Rozumíš tomu?*

Ž – *Ano.*

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2

A – První otázka. Srovnej délku trávení volného času se svými kamarády ve svém věku.

Ž – Tak asi *mám víc volného času*, ale zase ho využívám sportem, posilkou a tak. A hraju hry.

A – Máš třeba ten čas, který máš ty jenom pro sebe, kdy jsi v posilce. Zdá se ti, že třeba oproti kamarádům ho máš delší, že ho máš víc pro sebe?

Ž – No asi ne, protože kámoši jsou hlavně ze třídy, takže ho máme stejně.

A – Takže stejně.

Ž – Jo.

Otázka č. 3

A – Srovnej počet zájmů ve volném čase se svými kamarády. Jestli ty máš víc zájmů nebo oni.

Ž – *Asi já, protože celkem hodně sportuju*, potom se občas učím, nevím jak dál.

A – Úplně v pohodě. Nemusíš mi tady vykládat jak to je.

Otázka č. 4

A – O co se podle tebe dnes zajímají tvoji kamarádi / spolužáci? Ty jsi kluk, vy to máte trošku jinak než holky, tak jestli to spíš inklinuje třeba k počítači, ke hrám nebo k paintballu, nebo já nevím co tě tak jako zajímá?

A – *Posilovna a počítač.*

Otázka č. 5

A – Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády/spolužáky důležitý? Co třeba kluci, když..

Ž - Asi ten *počítač*.

A – Ano.

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6

A – Myslíš si, že vzor trávení volného času si neseš ze své rodiny?

Ž – *Jo.*

Otázka č. 7

A – **Jaký ti dali vzor pro trávení volného času? Tak jak bylo u Klárky, jestli něco aktivnějšího nebo pasivnějšího?**

Ž – Spíš to *aktivní*, protože mamka má dneska *plavání*. Takže já jsem dřív plaval a potom jsem přešel na ragby.

Otázka č. 8

A – **Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?**

Ž – Jak to bylo?

A – Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?

Ž – No, tak *napůl* asi.

A – Půl napůl? Jako kdyby sis měl představit misky vah, jestli to jako víc to ovlivnili nebo méně. Jestli tě jako vedli.

Ž – Spíš víc, protože když jsem byl, malý tak jsem neměl nějak moc kamarádů, takže jsem pořád sportoval.

A – To je přirozené, že když jsi malý, tak jsi víc v té rodině, čím víc vyrůstáš tak se to rozšiřuje. Ale kdybychom to měli poměrově, 40 na 60, 50 na 50, 90 na 10?

Ž – 60 na 40.

A – Jo?

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ - SROVNÁNÍ

Otázka č. 9

A – **Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není). Je tam volný čas nebo ne?**

Ž – *Hodně málo*, ale občas tam je, takže si něco zahrajeme třeba.

Otázka č. 10

A – **Jak vnímáš, zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů Tvých spolužáků? Jestli se vaši o tebe víc zajímají, není jim lhostejné co děláš, s kým trávíš čas. Bud' tě bombardují telefonama, kde jsi, kdy přijdeš, co děláš, anebo jestli nad tím mávnou rukou.**

Ž - Tak byla doba, co mi mamka pořád volala, ale říkám, volala třeba 2x denně nebo i víc, ale teď jí i sám od sebe zavolám, co si mám dát třeba na oběd, nebo tak, protože je pořád v práci. Takže myslím si, že máme tak *stejný zájem*. Dneska jsem zrovna volal rodičům.

A – Ano, takže tak nějak na stejno. Dobře. Můžu jenom doplňující otázku? Takže ty máš jenom maminku.

Ž – Jo.

A – Takže dobře. Není to špatně, protože my děláme i rozbory rodin, jak jsou úplné rodiny, je tam jenom jeden rodič, nebo je to třeba rodič, která si třeba přivedl další sourozence a takhle. Jenom proto se ptám, abys věděl. A máš nějakého sourozence?

Ž – Sestru. Starší.

A – Sestru. A jste nějak spolu?

Ž – Spolu.

A – Ano?

Ž – Jo.

A – Dobře, děkuji.

Otázka č. 11

A – **Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní další výběr dětí / mládeže ve volném čase? Těch aktivit?**

Ž – *Asi jo.*

Otázka č. 12

A – **Myslíš si, že více to, jak trávíš svůj volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?**

Ž – *Nejdřív rodiče a potom kámoši.*

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13

A - **Myslíš si, že je těžké v dnešní době si najít volný čas?**

Ž - *Ani ne.*

Otázka č. 14

A – Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na volný čas?
Tady ta otázka myslí vyloženě, jako teď máme volný čas, zahrajeme si deskovou hru.
A to jako že tu rodinu ta maminka s tím tatínkem vede tu rodinu.

Ž – Takže když mamka má volný čas a já taky, tak jdeme třeba k babičce nebo klidně na procházku.

A – Takže ano, může být.

Ž – *Ano.*

A – Děkuji.

Otázka č. 15

A - Přinesla rodina tobě nějaké přímými vzory, které používáš dneska? Něco co třeba tě mamka naučila?

Ž – *Jo, sporty.*

A – Hm.

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16

A – Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času? Ty, oni, jestli jak jsme se bavili jenom plánují až po škole nebo jestli to mají nějak nalinkované kolik toho času budou mít, nebo nebudou mít.

Ž – Já to mám stejně, protože taky plánuju až po škole.

A – Jo? Takže úderem jako odzvoní třeba druhá, práskneš tašku a jako co budu teď dělat.

Ž – *No, budu prostě s kámošema. Bydlím ve stejném baráku a potom jak jsem doma tak se rozmyslím.*

A – *I podle nálady.*

Ž – Ano.

Otázka č. 17

Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času ty a oni, co ty děláš jinak nebo co dělají oni jinak? S klukama třeba dám příklad. Když práskneš tou taškou a teď přemýšlíš a oni dám příklad si půjdou zahrát, tak co ty uděláš? Budeš si s nimi hrát, nebo třeba?

Ž – No hrát si s nimi nebudu, protože se první naobědvám. *Trávním to jinak.*

A – To je hezké. Ale stejně kdyby sis měl jako vybrat. Dám příklad, ragby, počítač..

Ž – *Ragby.*

Otázka č. 18

A – **Jaké formy volného času preferuješ? Aktivní, pasivní?**

Ž – *Aktivní.*

A – Ano.

Otázka č. 19

A – **Jak bys chtěl/chtěla do budoucna trávit svůj volný čas?**

Ž – *Trošku jinak*, abych tam neměl tolik toho učení hlavně. A třeba víc chodit na procházky a výletovat.

A – Ale když to srovnáš třeba nyní, jak to máš, když si odmyslíš tu školu, která je bohužel povinností, tak jsi spokojený s tím, jak ten čas trávíš? Vzal by sis z toho něco nebo to úplně předěláš?

Ž – Vezmu, ale i proto, že když je třeba venku hnusně, tak se nedá skoro nic dělat.

A – No, to je na prd.

Ž – Takže občas nejsem spokojený.

Otázka č. 20

A – **A poslední otázka. Potřebuje dneska mladý člověk jako ty a tvoji spolužáci záze-
mí rodiny?**

Ž - *Jo.*

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21

A – **Z jaké jsi rodiny?**

Ž – *Naši jsou rozvedení, žijeme s mamkou, starší sestra a já.*

Rozhovor s dívkou Cecilíí.

Vliv rodiny na trávení volného času mládeže.

Dne 8.4.2015, v 18:00 h.

A) ÚVOD – představení, souhlas s nahráváním a definice volného času

A – autorka bakalářské práce

Ž – chlapec / dívka, s kterou je rozhovor uskutečněn o jeho volném čase a rodině

A – Souhlasíš s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely bakalářské práce?

Ž – Ano, souhlasím.

A – Ve druhé fázi ti musím definovat, podle čeho vlastně píšeme tu bakalářskou práci.

Definice volného času: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, 2009, s. 341).

A – Rozumíš definici volného času, kterou jsem Ti přečetla?

Ž – *Ano*

Otázka č. 1

A – Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)?

Ž – Jmenuji se Cecilíe, chodím na *gymnázium Zlín Lesní čtvrť* a je mi *18 let*.

A – Děkuji.

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2

A – Srovnej délku svého volného času se svými kamarády ve svém věku. Jestli mají třeba oni víc volného času než ty nebo jak myslíš, že třeba máte ten čas, jestli na stejno. Protože vy máte hodně učení, tak jestli spíš zabírá ten čas učení?

Ž – Já bych řekla, že máme tak *na stejno volného času*, protože žádný z mých kamarádů nemá nějakou aktivitu, jako třeba nějaký sport, který by dělal závodně nebo tak. Řekla bych, že na stejno.

A – Na stejno.

Otázka č. 3

A – **Srovnej počet zájmů ve volném čase se svými kamarády nebo spolužáky? Někdo má třeba čtyři zájmy, někdo má jednom jeden. Jestli třeba i z toho mála času co máte, jestli je tam třeba víc nebo méně.**

Ž – Tak *já ho mám určitě víc*, protože vím, že třeba kamarádi nedělají nic ve volném čase a já mám těch aktivit v poslední době docela hodně.

A – A co třeba prosím tě, jestli můžeš uvést pár?

Ž – No, tak začala jsem chodit na francouzštinu do jazykovky, chodím na zumbu, na fit box a tak nějak různě boxuju, co se dá.

A – Tak to je dobré.

Otázka č. 4

A – **O co se podle tebe dnes zajímají tvoji kamarádi / spolužáci? Čím se baví, co je pro ně v tom volném čase zajímavé. Jestli je to sport, fotbal, holky, kluci.**

Ž – Já si myslím, že *sport určitě*.

A – Dobře.

Otázka č. 5

A – **Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády/spolužáky důležitý? Když si mají vybrat třeba počítače a ty jsi říkala třeba sportem, tak co třeba by si zvolili, kdyby si museli vybrat?**

Ž - No záleží asi jak kdo, ale myslím si, že spíš *sport*.

A – Dobře.

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6

A – **Myslíš si, že vzor trávení volného času si ty sama neseš ze své rodiny?**

Ž – **Určitě.**

Otázka č. 7

A - **Jaký ti dali vzor pro trávení volného času? To znamená, co tě naučili?**

Ž – Tak oni byli právě tím, kdo mě jako *dovedl ke sportu*.

A – Super.

Otázka č. 8

A - **Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?**

Ž – *Ano.*

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ - SROVNÁNÍ

Otázka č. 9

A – **Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není). Jestli třeba máte tolik povinností, třeba mamka toho má třeba strašně moc, že tam ten čas vůbec není.**

Ž – *Jo*, je, zase tolik toho není. My jí pomáháme.

A – To jste hodní.

Otázka č. 10

A – **Jak vnímáš zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů Tvých spolužáků? Jestli třeba mamka ti pořád volá, kde jsi, kdy přijdeš, jak přijdeš, aby měla o tobě přehled a jestli tví spolužáci to také zažívají nebo mají ještě větší „teror“ jak vy tomu říkáte, nebo větší volnost?**

Ž – No, tak já si myslím, že se spolužákama to máme *taky tak nějak na stejno*. Že rodiče chtějí vědět, kde jsme, ale zeptají se nás, než jdeme a řeknou, že se domluvíme na čase, kdy přijdu domů, a když potom třeba chci zůstat někde déle, tak jim prostě jenom napíšu, že zůstanu někde déle. Tak je to většinou i u mých spolužáků. Není to vyloženě, že by volali každou hodinu, kde jsem, ale spíš třeba když chci přijít později tak dám vědět.

A – Dobře, super.

Otázka č. 11

A – **Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní další výběr dětí / mládeže ve volném čase? Když ti rodiče jsou aktivní, že to ty děti ovlivňuje?**

Ž – Ano.

Otázka č. 12

A – Myslíš si, že více to, jak trávíš svůj volný čas, nyní v tuto chvíli kdy jsi mladá, na rozkvětu, ovlivnili víc rodiče, nebo nyní už se spíš přikláníš ke kamarádům nebo ještě pořád jsou tam ty vazby.

Ž – Ted' už možná spíš ti kamarádi, ale tak vazby tam určitě pořád jsou.

A – A v minulosti si myslíš, že to určitě ovlivnili rodiče?

Ž – Ano.

Ž – Dobře.

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13

A - Myslíš si, že je těžké v dnešní době si najít volný čas?

Ž - Určitě je to těžší, než to bývalo, ale dá se to.

A – Dá se to. Děkuji.

Otázka č. 14

A – Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na volný čas?

A – Rozumíš té otázce?

Ž – Ne.

A – Takže rodina může pomoci při určení volného času. To znamená, jestli třeba ti vaši řekli, že nyní už nemáš školu, nyní máš volný čas, takže můžeš jít hrát třeba na klavír, anebo si můžeš spíš něco číst? Jako že tě naučili co je ten volný čas, co jsou povinnosti a co je jakoby ten čas pro tebe.

Ž – Ano.

Otázka č. 15

A - Přinesla rodina tobě nějaké přímo vzory, které používáš dnes ve svém volném čase? Ty jsi říkala, že jezdíš na kole, tak je ještě něco, co tě takto naučili?

Ž – Lyžovat, nebo možná i bruslit třeba. Jinak asi nic.

A – Dobře.

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16

A – Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času? To znamená, jestli když oni ten čas tráví, jestli je baví anebo jestli je to třeba úplně nuda.

Ž – No *baví*, tak volný čas baví určitě.

Otázka č. 17

Co děláš jinak nebo dělají tví spolužáci jinak. Ty jsi říkala hodně o tom sportování, tak jestli jste v tom opravdu všichni stejní s lidmi, které máš kolem sebe, anebo jestli je tam něco, co třeba ty děláš jinak.

Ž – No tak já mám asi jiné to, že jako kdyby *nedělám ten sport profesionálně*, nebo závodně. Že to mám jenom tak pro zábavu a nedělám to, jako že musím, ale jenom tak jak chci.

Otázka č. 18

A – Jaké formy volného času preferuješ? To znamená aktivní, pasivní?

Ž – *Aktivní*.

A – Dobře.

Otázka č. 19

A – Jak bys chtěl/chtěla do budoucna trávit svůj volný čas? Tak jak ho trávíš třeba nyní, jestli bys to chtěla trochu upravit anebo nechat, že jsi spokojená?

Ž – *Já jsem spokojená*.

A – Dobře.

Otázka č. 20

A – A předposlední otázka. Potřebuje člověk i dnes zázemí rodiny?

Ž - *Ano*.

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21

A – Z jaké jsi rodiny?

Ž – mamka, tat'ka, o tři roky mladší brácha a já.

Rozhovor s chlapcem Danielem.

Vliv rodiny na trávení volného času mládeže.

Dne 8.4.2015, v 19:15 h.

A) ÚVOD – představení, souhlas s nahráváním a definice volného času

A – autorka bakalářské práce

Ž – chlapec / dívka, s kterou je rozhovor uskutečněn o jeho volném čase a rodině

A – Souhlasíš s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely bakalářské práce?

Ž – Ano.

A – Druhá část je, že ti budu definovat ten volný čas, abychom věděli přesně, jak to máme.

Definice volného času: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, 2009, s. 341).

A – Rozumíš definici volného času, kterou jsem Ti přečetla?

Ž – Ano

Otázka č. 1

A – Prosím o stručné představení (kam chodíš do školy, kolik je ti let)?

Ž – Chodím na střední školu obchodní akademie ve Zlíně a je mi 16 let.

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2

A – Srovnej délku trávení svého volného času se svými kamarády ve svém věku. To znamená, jestli máš ty víc času, nebo oni.

Ž – *Tak asi oni*, pokud nepočítám spoluhráče z týmu.

A – A když spoluhráče, tak jste na tom stejně?

Ž – Stejně.

Otázka č. 3

A – Srovnej počet zájmů ve volném čase se svými kamarády nebo spolužáky? Jestli máš ty víc zájmů nebo máš jeden, který převyšuje, nebo mají oni víc zájmů.

Ž – *Tak já mám ten hokej*. Jakože to je každý den hodně času.

A – Takže ty máš ten jeden hlavní, který ti vyplňuje všechno ostatní.

Ž – Ano.

A – A když se najde opravdu to, když už jsi po tréninku a už nic jiného, je něco co si třeba rád zahraješ, nebo už si dáš jako takový ten oraz?

Ž – Jo, tak taky třeba fotbal a tak.

A – A o co podle tebe se dneska zajímají tví spolužáci? Čím se třeba baví? Jestli je to třeba holky ve vašem věku, počítač, hokej, co myslíš, že by to tak třeba bylo?

Ž – Spolužáci, co nehrají ten hokej?

A – Zkusme nejprve ty spolužáky a potom zkusíme kluky, co máš v týmu.

Ž – Tak spolužáci asi i tím počítačem a tím, že chodí ven si popovídat.

A – A spoluhráči?

Ž – Já myslím, že je to stejné.

A – Dobře.

Otázka č. 4

A – Co podle tebe dnes zajímá tvoje kamarády / spolužáky?

Ž – *Počítač*.

Otázka č. 5

A – **Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády/spolužáky důležitý? To znamená, kdyby z toho všeho si mohli vybrat, jestli třeba počítače nebo hokej, tak co by třeba volili?**

Ž - Podle mě nějaká *zábava s kamarády*, třeba bowling nebo něco.

A – Dobře, děkuji.

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6

A – **Myslíš si, že vzor trávení volného času si neseš ze své rodiny?**

Ž – **Jo**, protože taťka i děda takto hráli hokej, takže určitě.

Otázka č. 7

A - **Jaký ti dali vzor pro trávení volného času?**

A – Takže ten *hokej*.

Ž – Ano.

Otázka č. 8

A - **Ovlivnili rodiče to, jak trávíš volný čas a co si vybíráš za aktivity?**

Ž – **Jo, hodně.**

A – A navíc ty máš takovou specialitu, že tvůj dědeček dělal hokej, taťka taky, tak to je takové pokračování, že mají následovníka. To je super.

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ - SROVNÁNÍ

Otázka č. 9

A – **Jak vnímáš volný čas ve své rodině? (je/není). Teď jak jste, jestli prostě máte volný čas, nebo maminka má spoustu práce, jestli tady vůbec nějaký ten volný čas je.**

Ž – Tak má hodně práce, ale *je tady volný čas*.

Otázka č. 10

A – **Jak vnímáš zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů Tvých spolužáků? Jestli třeba mamka nebo taťka ti volají „kde jsi, s kým jsi, jak tam dlouho budeš,**

proč tam jsi“ a jestli třeba to samé mají tví kamarádi, nebo jestli prostě rodičům je to jedno a sejdou se všichni až večer.

Ž – Tak jakože není jim to jedno, ale zájem mají vědět, kde jsem jo, ale že by říkali, že musím být doma v tolik a tolik, to ne, ale jako *zájem je*.

A – Je zájem.

Ž – Jo.

Otázka č. 11

A – Myslíš si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní další výběr dětí / mládeže ve volném čase?

Ž – *Jo*, myslím, že jo.

Otázka č. 12

A – Myslíš si, že více to, jak trávíš svůj volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?

Ž - Asi *rodiče*.

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13

A - Myslíš si, že je těžké v dnešní době si najít volný čas?

Ž - Myslím, že ne, že *kdo chce, ten si ho najde*.

A - Děkuji.

Otázka č. 14

A – Myslíš si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na volný čas? Jakoby vychovávat k tomu volnému času. Ted' jsou povinnosti a ted' máš volný čas.

Ž – Jo, *myslím, že jo, že to jde naučit*, nějaký řád.

Otázka č. 15

A - Přinesla rodina tobě nějaké přímo vzory, které používáš dnes ve svém volném čase?

Ž – Ne, žádný vzor.

A – No, tady se myslí, že třeba tat'ka jak tě vedl k tomu hokeji.

Ž – No, jako jo, *vedl mě k hokeji*.

A – Je třeba něco, co s tebou dělala třeba i mamka? Teď mě napadlo pletení, ale to se tě moc netýká. Nebo třeba jízdu na kole. Nebo je ještě něco, co jste tak jako trávili spolu?

Ž – Tak na kole jo, třeba.

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16

A – **Máš nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času? Jestli je to baví, ten volný čas co tráví, nebo jestli je to nuda.**

Ž – Tak jak které.

A – A kdybychom třeba vzali ty spolužáky?

Ž – *Jo. Tak baví podle mně.*

Otázka č. 17

Co děláš jinak nebo dělají tví spolužáci jinak. Tady se to myslí s těmi spolužáky. Protože kluci z týmu je jasné, že to máte víceméně stejné. Ale s těmi spolužáky, když bychom to dali tak jako do kontrastu.

Ž – Takže třeba takové ty zlovyky, že já nepiju, nekouřím, *nechodím na akce, oni třeba chodí.*

Otázka č. 18

A – **Jaké formy volného času preferuješ? Aktivní nebo pasivní.**

Ž – *Aktivní.*

Otázka č. 19

A – **Jak bys chtěl/chtěla do budoucna trávit svůj volný čas? Tak jak to máš teď, jestli ti to vyhovuje nebo jen nějaké maličkosti upravil, nebo bys to do budoucna chtěl celé změnit.**

Ž – Ne, *já bych to chtěl jako teď.*

Otázka č. 20

A – **A poslední otázka. Potřebuje člověk i dnes zázemí rodiny?**

Ž - *Tak, aby se měl o co opřít.* Když je to doma v pohodě, tak to má lehčí v tom životě.

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21

A – Z jaké jsi rodiny?

Ž – Naši jsou rozvedení, bydlím s mamkou a mladším bráchou.

Rozhovor s dívkou Evženií.

Vliv rodiny na trávení volného času mládeže.

Dne 9.4.2015, v 15:40 h.

A) ÚVOD – představení, souhlas s nahráváním a definice volného času

A – autorka bakalářské práce

Ž – chlapec / dívka, s kterou je rozhovor uskutečněn o jeho volném čase a rodině

A – Souhlasíš s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely bakalářské práce?

Ž – Ano.

A – A já vám nyní budu definovat ten volný čas, abychom věděly, co to je.

Definice volného času: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, 2009, s. 341).

A – Rozumíte definici volného času, kterou jsem Vám přečetla?

Ž – Ano

Otázka č. 1

A – Prosím o stručné představení (kolik Vám je let a kam chodíte do školy)?

Ž – Jmenuji se Evženie, *chodím na střední podnikatelskou a vyšší odbornou školu s.r.o ve Zlíně.*

A – A kolik Vám je let?

Ž – *18 let.*

B) TVŮJ VOLNÝ ČAS VE SROVNÁNÍ S VRSTEVNÍKY

Otázka č. 2

A – **Srovnejte délku trávení svého volného času se svými kamarády ve svém věku.**

Jestli máte víc volného času Vy, nebo oni?

Ž – Já si myslím, že *nastejno.*

A – Nastejno, dobře.

Otázka č. 3

A – **Srovnejte počet zájmů v tom volném čase. Jestli Vy máte třeba víc kroužků, zálib anebo jestli oni?**

Ž – Já si myslím, že je to taky tak nějak *na stejno*, protože žádný kroužek ani jeden nemáme.

A – Dobře.

Otázka č. 4

A – **Co podle Vás dnes zajímá tvoje kamarády / spolužáky?**

Ž – Já si myslím, že *hraní her.*

A – Hraní her?

Ž – Ano.

Otázka č. 5

A – **Jaký druh zábavy je pro tvé kamarády/spolužáky důležitý?**

A – A jaký druh zábavy je pro ně takový nejdůležitější? Kdyby si měli zvolit třeba mezi rande s holkou, počítač a třeba volejbal?

Ž – Já si myslím, že *rande.*

A – Rande? To je hezké. Tak už na to máte věk.

C) RODINA A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 6

A – Myslíte si, že vzor trávení volného času si nesete ze své rodiny? Třeba tak, jak jste doma trávili volný čas, jestli Vám vaši dali nějaký vzor.

Ž – *Já si myslím, že jo.*

Otázka č. 7

A - Jaký Vám dali vzor pro trávení volného času? Jestli jste třeba jezdili na kolo a tak?

Ž – Jo, tak třeba na *výlety na Buchlov a tak.*

Otázka č. 8

A - Ovlivnili rodiče to, jak trávíte volný čas a jaké aktivity si v něm vybíráte?

Ž – *Ne.*

D) VLIV RODINY A SPOLUŽÁKŮ - SROVNÁNÍ

Otázka č. 9

A – Jak vnímáte volný čas ve své rodině? (je/není).

Ž – *Je.*

A – Je tam, dobře.

Otázka č. 10

A – Jak vnímáte zájem svých rodičů v porovnání se zájmem rodičů Tvých spolužáků? Jestli se zajímají, tak trávíte ten volný čas, kdy tam s Vámi nejsou, nebo se prostě až večer sejdete a řeknete si tak jako dobré a tak.

Ž – *Záleží jak kdy.* Když mamka má třeba hodně práce, tak až večer se sejdeme a někdy když je celý den doma tak nadává, že sedíme pořád doma.

Otázka č. 11

A – Myslíte si, že aktivnější přístup rodičů ovlivní další výběr dětí / mládeže ve volném čase?

Ž – *Ano.*

Otázka č. 12

A – Myslíte si, že více to, jak trávíte svůj volný čas, ovlivnili rodiče nebo kamarádi?

Ž – *Kamarádi.*

E) VLIV RODINY JAKO VZORU PRO TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 13

A - Myslíte si, že je těžké v dnešní době si najít volný čas?

Ž - *Ano.*

Otázka č. 14

A – Myslíte si, že rodina může pomoci při určení volného času a návyků na volný čas?

Ž – *Ano.*

Otázka č. 15

A - Přinesla rodina Vám nějaké přímo vzory, které používáte dnes ve svém volném čase? Něco co děláte. Třeba tatínek hrál fotbal, jeho dědeček hrál fotbal.

Ž – *Ne.*

F) TY A TVŮJ VOLNÝ ČAS

Otázka č. 16

A – Máte nějakou zpětnou vazbu od svých vrstevníků na trávení volného času? Jestli když mají prostě po škole, jestli mají nějaké povinnosti nebo jestli se spíš nudí nebo mají nějaké kroužky a mají to takové naplánované?

Ž – *Kroužky nemají.*

A – Kroužky nemají?

Ž – *Ne.*

A – A spíš se nudí, nebo vymýšlejí?

Ž – Já si myslím, že je to tak vyrovnané.

A – Dobře.

Otázka č. 17

Co děláš jinak nebo oni dělají jinak. Třeba jestli chodíte na nějaké akce, nebo oni chodí na nějaké akce?

Ž – No, my chodíme většinou společně na akce a *ted' jsme se rozhodli, že budeme chodit na nějaký sport*, na nějaké lezení po stěně nebo tak.

A – Takže víceméně *všechno děláte stejně*.

Otázka č. 18

A – Jaké formy volného času preferujete? Pasivní nebo aktivní?

Ž – *Aktivní*.

Otázka č. 19

A – Jak byste chtěl/chtěla do budoucna trávit svůj volný čas? Tak jak ho trávíte, jestli Vám to vyhovuje, nebo jestli byste třeba něco přidala, změnila.

Ž – *Přidala bych tam nějak víc výletů a víc sportu*.

Otázka č. 20

A – Potřebuje člověk i dnes zázemí rodiny?

Ž - *Ano*.

G) DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Otázka č. 21

A – Z jaké jsi rodiny?

Ž – *Naši jsou rozvedení a mám dvě sestry, jedna je nevlastí, ta šestiletá*. No a to je všechno.

A – Takže s *mamkou* všechny tři spolu.

Ž – *Ano*.